

«ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ Β.5.7

Μελέτη Εξελίξεων και Τάσεων της Αγοράς

Δεκέμβριος 2014

ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
1.1	Πλαίσιο εκπόνησης παραδοτέου.....	4
1.2	Περιεχόμενο παραδοτέου	4
2.	ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	6
2.1	Διεθνείς εξελίξεις.....	6
2.1.1	Βραχυχρόνιες τάσεις και προβλέψεις	6
2.1.2	Μακροχρόνιες τάσεις	9
2.2	Κύρια μακροοικονομικά μεγέθη για την Ελλάδα	11
2.2.1	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	11
2.2.2	Απασχόληση και πληθωρισμός	16
2.2.3	Παραγωγικότητα εργασίας.....	19
2.2.4	Δημόσια οικονομικά	19
2.2.5	Εξωτερικό ισοζύγιο - ανταγωνιστικότητα.....	22
2.2.6	Νομισματική πολιτική – Ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα	24
2.2.7	Μέγεθος επιχειρήσεων.....	28
2.3	Κύρια μακροοικονομικά μεγέθη για την Αττική	29
2.3.1	Εξέλιξη δημογραφικών μεγεθών	29
2.3.2	Εξέλιξη οικονομικών μεγεθών	31
2.3.3	Αγορά ακινήτων στην Αθήνα	35
2.3.4	Μεταφορές	37
2.4	Δείκτης οικονομικού κλίματος.....	38
3.	ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ.....	39
3.1	Αττική – Ανάλυση κατά κλάδο	39
3.1.1	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία και απασχόληση.....	39
3.1.2	Συντελεστής εγκατάστασης- Σύγκριση με ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιφέρειες. 41	
3.2	Κλάδοι ενδιαφέροντος.....	45
3.3	Πωλήσεις, Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία & Απασχόληση ανά Κλάδο Ενδιαφέροντος.....	46
3.3.1	Σύγκριση κλάδων ενδιαφέροντος με την οικονομία.....	46
3.3.2	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο οχημάτων	48
3.3.3	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο οχημάτων	48
3.3.4	Καταλύματα & δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης.....	49
3.3.5	Εκδοτικές δραστηριότητες.....	51
3.3.6	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	51

3.3.7	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες.....	52
3.3.8	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	53
3.3.9	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας.....	54
3.4	Ρευστότητα	56
3.5	Επιχειρηματικές προσδοκίες	58
4.	ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ.....	59

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Πλαίσιο εκπόνησης παραδοτέου

Το *Παραδοτέο Β.5.7: «Μελέτη Εξελίξεων και Τάσεων της Αγοράς»* υποβάλλεται στο πλαίσιο της από 8.4.2014 Σύμβασης μεταξύ της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών (ΕΑΤΑ ΑΕ) ως αναθέτουσας αρχής και της Κοινοπραξίας για το Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας του Δήμου Αθηναίων για την υλοποίηση του έργου «Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας του Δήμου Αθηναίων». Το έργο χρηματοδοτείται από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΑΤΤΙΚΗ 2007-2013.

Το παρόν παραδοτέο αποτελεί την τρίτη μελέτη παρακολούθησης και αποτύπωσης των πλέον πρόσφατων τάσεων και εξελίξεων για τους κυριότερους κλάδους άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας στον Δήμο Αθηναίων, έτσι όπως προκύπτουν από την εξέταση βασικών και κατά κύριο λόγο οικονομικών μεγεθών.

1.2 Περιεχόμενο παραδοτέου

Η ελληνική οικονομία διαφαίνεται ότι βρίσκεται στα πρώτα στάδια της ανάκαμψης μετά από τη βαθύτερη ύφεση στην ιστορία της. Η οικονομική κρίση έπληξε το σύνολο της χώρας και ειδικότερα την επιχειρηματική δραστηριότητα στο Δήμο Αθηναίων.

Στόχο της παρούσας μελέτης αποτελεί η αποτύπωση των πλέον πρόσφατων τάσεων και εξελίξεων τόσο για το σύνολο της οικονομίας, όσο και για τις κυριότερες κατηγορίες άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας στον Δήμο Αθηναίων.

Αντικείμενο των θεματικών μελετών παρακολούθησης των εξελίξεων και τάσεων στην αγορά θα είναι η διαχρονική και επαναλαμβανόμενη παρακολούθηση ενός ικανοποιητικού αριθμού στοιχείων και μεγεθών που κρίνεται ότι επηρεάζουν την ελληνική οικονομία και τις κυριότερες κατηγορίες άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας στο Δήμο Αθηναίων. Τα εν λόγω στοιχεία αφορούν:

- συγκεντρωτικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας (ΑΕΠ, βασικά μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών, βασικά μεγέθη απασχόλησης, γενικός δείκτης οικονομικής συγκυρίας, κλπ)
- επιμέρους κλαδικά εθνικολογιστικά δεδομένα για τις κυριότερες κατηγορίες άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας στο Δήμο Αθηναίων, (ΑΠΑ, όγκος πωλήσεων, απασχόληση, εκτιμήσεις και προσδοκίες, κλπ)

Για την άντληση των στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν επίσημες εθνικές και διεθνείς δευτερογενείς πηγές (ΕΛ.ΣΤΑΤ., Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ΟΟΣΑ, ΔΝΤ, κλπ) και περιοδικές ειδικές έρευνες (LFS, STS, SBS, κλπ.) που υλοποιούνται σε εθνικό ή/και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται έχουν ως χρόνο εκκίνησης το 2007, που είναι το τελευταίο έτος ανάπτυξης πριν την τρέχουσα κρίση, με σκοπό να αναδείξουν την πορεία των οικονομικών μεγεθών

κατά τη διάρκεια της ύφεσης από το υψηλότερο σημείο του προηγούμενου επιχειρηματικού κύκλου στα πλέον πρόσφατα δεδομένα.

Η χρονική ανάλυση των παρουσιαζόμενων μεγεθών είναι η μεγαλύτερη δυνατή με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, δηλαδή χρησιμοποιούνται κατά προτίμηση μηνιαία στοιχεία, εάν δεν είναι διαθέσιμα, τότε τριμηνιαία και αλλιώς ετήσια, με σκοπό να αποτυπωθούν οι τελευταίες εξελίξεις και να εντοπιστούν τυχόν τάσεις ανάκαμψης.

Στην τρίτη ενότητα της μελέτης παρουσιάζονται διαθέσιμα κλαδικά στοιχεία, με στόχο να αξιοποιηθούν τα συμπεράσματα για τους επιχειρηματικούς τομείς ενδιαφέροντος του Δήμου Αθηναίων. Τέλος, στη δεύτερη και την τρίτη ενότητα παρουσιάζονται συνολικά και ανά κλάδο στοιχεία για την Αττική αντίστοιχα, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο Δήμου Αθηναίων.

2. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

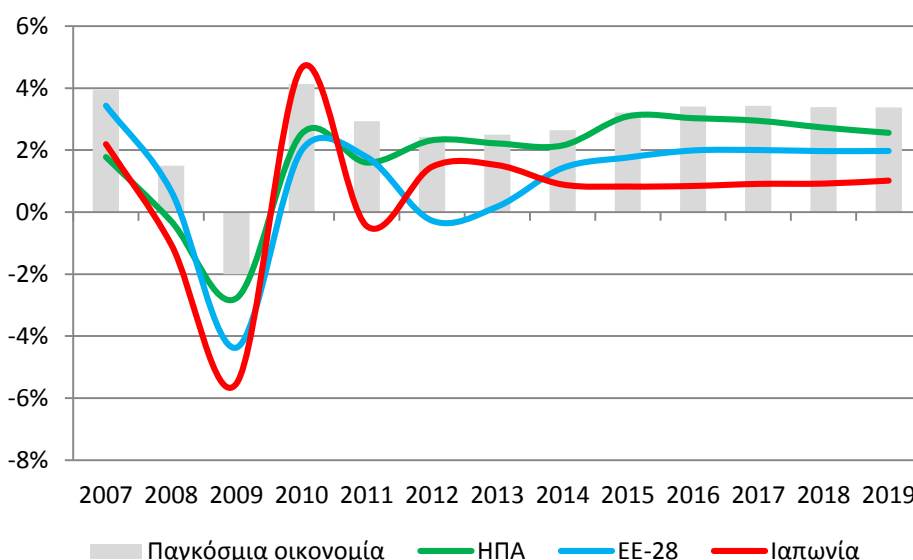
2.1 Διεθνείς εξελίξεις

2.1.1 Βραχυχρόνιες τάσεις και προβλέψεις

Το 2014 συνεχίζεται η αδύναμη και άνιση παγκόσμια ανάκαμψη από την ύφεση 2008-2009. Με βάση τις προβλέψεις του ΔΝΤ ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας εκτιμάται σε 3,3% το 2014 και 3,8% το 2015. Θετικός παράγοντας που θα επηρεάσει την παγκόσμια οικονομία είναι η πρόσφατη επιτάχυνση της αύξησης της απασχόλησης στις ΗΠΑ. Η επιτάχυνση αυτή συνοδεύεται από τον τερματισμό της ποσοτικής επέκτασης (quantitative easing) του χρήματος από την κεντρική τράπεζα (Federal Reserve) και δείχνει ότι η οικονομία έχει πλέον αποκτήσει δυναμική, χωρίς να απαιτείται υποστήριξη από τη νομισματική πολιτική. Τα επιτόκια παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα (0,5%), ωστόσο αναμένεται μέσα στο 2015 να ξεκινήσει η σταδιακή αύξηση τους σε κανονικά επίπεδα. Σε αυτή την περίπτωση ενδέχεται να επηρεαστούν αρνητικά οι διεθνείς χρηματαγορές, μέσω της αύξηση του κόστους δανεισμού και της πτώσης των τιμών των μετοχών

Η Ιαπωνία αντίθετα αναμένεται να συνεχίσει το πείραμα της ποσοτικής επέκτασης του χρήματος, σε κλίμακα που δεν έχει δοκιμαστεί στο παρελθόν από καμία χώρα, με σκοπό να εξέλθει από το χρόνιο αποπληθωρισμό. Τα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής δεν είναι ακόμα ξεκάθαρα, καθώς ο ρυθμός μεταβολής των τιμών έχει ανέλθει προσωρινά σε θετικά επίπεδα αλλά η αύξηση του φόρου κατανάλωσης βύθισε τη χώρα σε νέα ύφεση το 2014.

**Μεταβολή ΑΕΠ κυριότερων ανεπτυγμένων αγορών
(προβλέψεις από 2014 και μετά)**

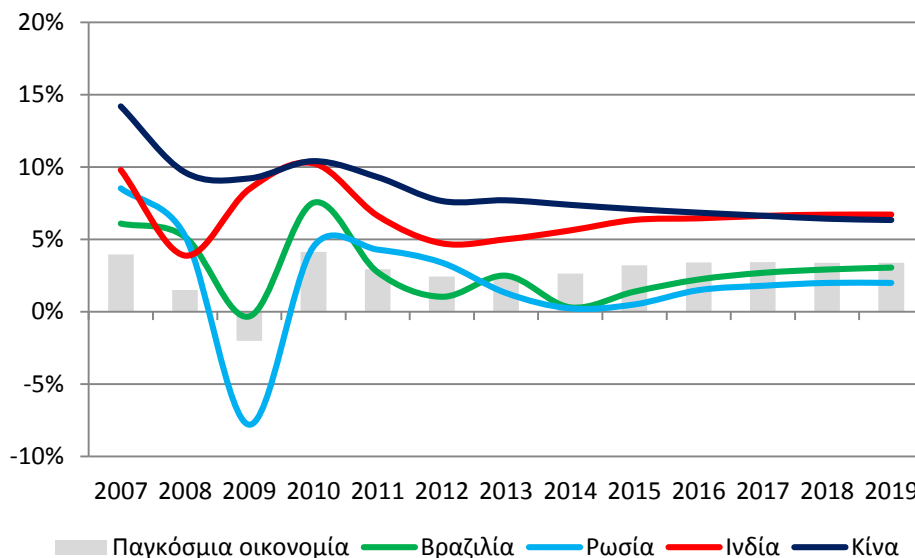

Πηγή: ΔΝΤ

Οι αναπτυσσόμενες χώρες δείχνουν τάσεις επιβράδυνσης. Βραζιλία και Ρωσία βρίσκονται στα πρόθυρα της ύφεσης, με τα γεωπολιτικά ρίσκα (κρίση στην Ουκρανία) και τη μείωση των τιμών του

πετρελαίου να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη περίπτωση της Ρωσίας, η οποία αποτελεί σημαντική αγορά για τις εξαγωγές της Ελλάδας και πηγή προέλευσης τουριστών. Η Κίνα και η Ινδία συνεχίζουν να αναπτύσσονται (7,4% και 5,6% αντίστοιχα το 2014) αλλά σε πιο χαμηλές ταχύτητες από το παρελθόν. Ανησυχία προκαλεί η αύξηση του ιδιωτικού χρέους και των επισφαλειών του τραπεζικού συστήματος στην Κίνα, η οποία την τελευταία δεκαετία αποτελεί μία από τις κινητήριες οικονομικές δυνάμεις για την παγκόσμια οικονομία.

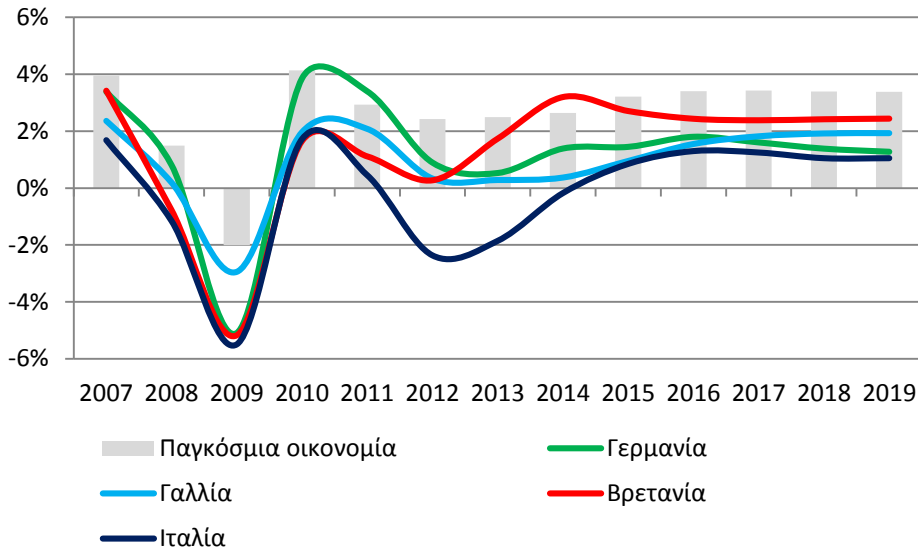
**Μεταβολή ΑΕΠ BRICs
(προβλέψεις από 2014 και μετά)**

Πηγή: ΔΝΤ

Η Ευρωζώνη μετά από δεύτερη ύφεση το 2011-2013 βρίσκεται σε στασιμότητα και εκτιμάται ότι θα αναπτυχθεί με ρυθμό μόλις 0,8% το 2014 και 1,3% το 2015, ενώ η πτώση του ρυθμού μεταβολής των τιμών σε πολύ χαμηλά επίπεδα (0,3% το Νοέμβριο) δημιουργεί φόβους για αποπληθωρισμό. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει περιορίσει τα επιτόκια της στα χαμηλότερα δυνατά επίπεδα και ως εκ τούτου, η αντιμετώπιση αποπληθωριστικών πιέσεων θα απαιτήσει ποσοτική επέκταση του χρήματος με αγορές ομολόγων, κάτι που προσκρούει όμως σε πολιτικές αντιδράσεις από τη Γερμανία. Παράλληλα, η δημοσιονομική πολιτική των περισσότερων χωρών συνεχίζει να είναι περιοριστική, αποδυναμώνοντας τη ζήτηση. Σε αντίθεση με την περίοδο 2010-2013, το 2015, οι περιφερειακές χώρες της ευρωζώνης (Ισπανία, Ιρλανδία, Ελλάδα) εκτιμάται ότι θα δείξουν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης από τις κεντρικές χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία). Οι προοπτικές στην Ευρώπη εκτός ευρωζώνης είναι καλύτερες στη Μ. Βρετανία, όπου μετά από μία περίοδο πολύ αργής ανάκαμψης, το 2014 εμφανίζεται επιτάχυνση.

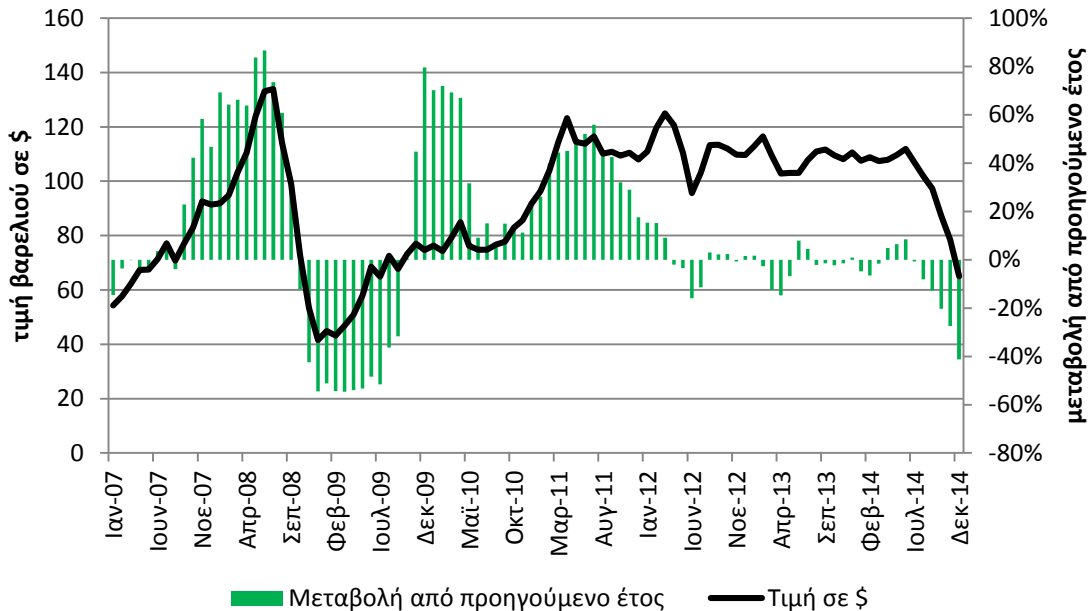
Μεταβολή κυριότερων ευρωπαϊκών χωρών (προβλέψεις από 2014 και μετά)

Πηγή: ΔΝΤ

Σημαντικός παράγοντας που θα επηρεάσει την παγκόσμια οικονομία είναι η μείωση των τιμών πετρελαίου, η οποία θα βελτιώσει τις προοπτικές ανάπτυξης των χωρών εισαγωγής, όπως η Ελλάδα και οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης. Η μείωση των τιμών έχει φτάσει το 40% από το προηγούμενο έτος (από \$109 σε \$65) και εκτιμάται ότι κάθε μείωση τιμών κατά \$10, αυξάνει το παγκόσμιο ΑΕΠ κατά 0,2% - 0,3%.

Τιμή πετρελαίου

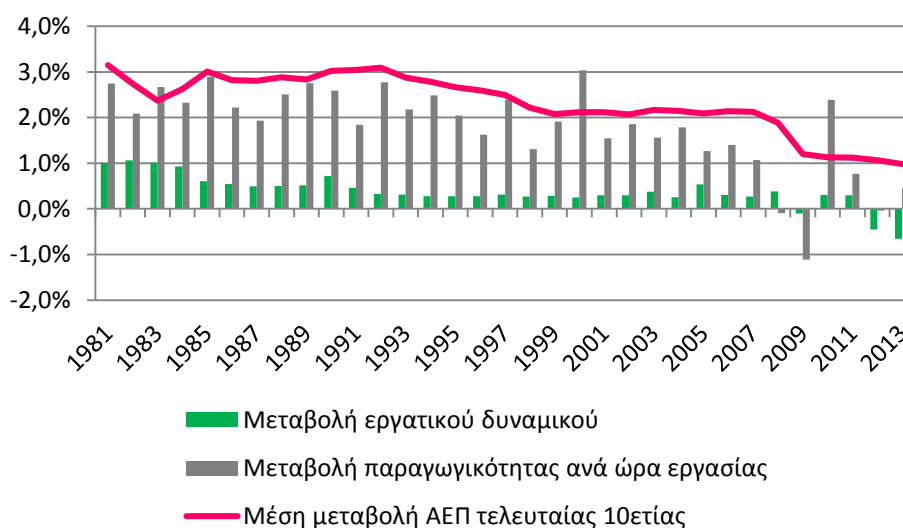
Πηγή: ΔΝΤ

2.1.2 Μακροχρόνιες τάσεις

Με βάση τις μακροχρόνιες τάσεις, διαφαίνεται ότι οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν εισέλθει σε μακροχρόνια περίοδο οικονομικής επιβράδυνσης. Ο μακροπρόθεσμος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης από 3% τη δεκαετία του 80, μειώθηκε σε 2% την περίοδο 1995 – 2007 και περιορίζεται πλέον κοντά στο 1%. Οι εξηγήσεις δίστανται, αλλά οι κυριότερες προσεγγίσεις είναι οι εξής:

- **Δημογραφική στασιμότητα:** Ο περιορισμός των γεννήσεων από τη δεκαετία του 70 και μετά, μεταφέρεται πλέον στις ηλικίες που διαμορφώνουν το εργατικό δυναμικό το οποίο έχει αρχίσει να μειώνεται σε πολλές χώρες (Ιαπωνία, Γερμανία, Ιταλία, Ελλάδα). Η θεωρία για τον τρόπο που η δημογραφική στασιμότητα οδηγεί σε οικονομική στασιμότητα είναι γνωστή ως secular stagnation (Hansen 1938). Ειδικότερα, η θεωρία βασίζεται στην παρατήρηση ότι οι επενδύσεις σχετίζονται με την αναμενόμενη μεταβολή της οικονομικής δραστηριότητας και όχι με το επίπεδο της. Επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ λόγω περιορισμού του εργατικού δυναμικού προκαλεί δυσανάλογη μείωση των επενδύσεων.
- **Περιορισμός του ρυθμού αύξησης παραγωγικότητας:** Η εξέλιξη της τεχνολογίας και κυρίως η επανάσταση στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) δεν φαίνεται να προκαλεί αντίστοιχη αύξηση στην παραγωγικότητα. Το φαινόμενο αυτό, γνωστό ως παράδοξο του Solow, έχει διάφορες ερμηνείες: α) οι ΤΠΕ έχουν φθίνουσες αποδόσεις συγκριτικά με παλαιότερες καινοτομίες με μεγαλύτερη επίδραση στην οικονομία, β) το αποτέλεσμα από την διείσδυση των Η/Υ και του διαδικτύου δεν έχει φανεί ακόμα στην οικονομία και γ) οι οικονομικές στατιστικές δεν απεικονίζουν τα οφέλη από τις τεχνολογίες αυτές (π.χ. η πληροφόρηση από το διαδίκτυο είναι δωρεάν και δεν φαίνεται ως όφελος).

Μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη, παραγωγικότητα και δημογραφία (μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες*)

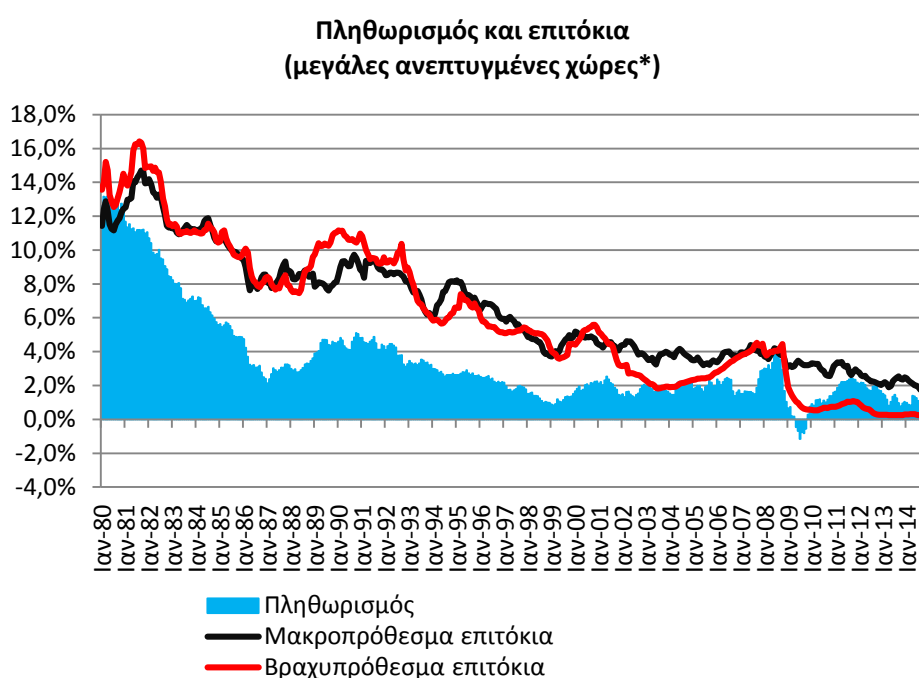

* Μέσος όρος ΗΠΑ, Ιαπωνίας, Γερμανίας, Γαλλίας, Βρετανίας, Ιταλίας

Πηγή: ΟΟΣΑ

Παράλληλα, διαφαίνεται ότι ο χρόνιος πληθωρισμός που αποτελούσε πρόβλημα σε παλαιότερες δεκαετίες τείνει να εξαλειφθεί και πολλές χώρες πλέον αντιμετωπίζουν το αντίθετο πρόβλημα, τη μείωση των τιμών. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα επιτόκια σε όλες τις μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες έχουν πλησιάσει το μηδέν και οι κεντρικές τράπεζες επεκτείνουν τη νομισματική βάση αγοράζοντας κρατικά ομόλογα σε πολύ μεγάλες ποσότητες ώστε να δώσουν ώθηση στην ζήτηση, χωρίς όμως να το επιτυγχάνουν και χωρίς να αυξάνονται οι τιμές.

Η διαχρονική αδυναμία της ζήτησης να ανταποκριθεί στην επεκτατική νομισματική πολιτική ενδεχομένως σχετίζεται με το μεγάλο βάρος ιδιωτικών χρεών που έχουν συσσωρευτεί από τα νοικοκυριά, την αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας από το 1980 και μετά, καθώς και τον συνεχώς αυξανόμενο ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας από αναπτυσσόμενες χώρες χαμηλού κόστους που συμπιέζει τους μισθούς.

* Μέσος όρος ΗΠΑ, Ιαπωνίας, Γερμανίας, Γαλλίας, Βρετανίας, Ιταλίας

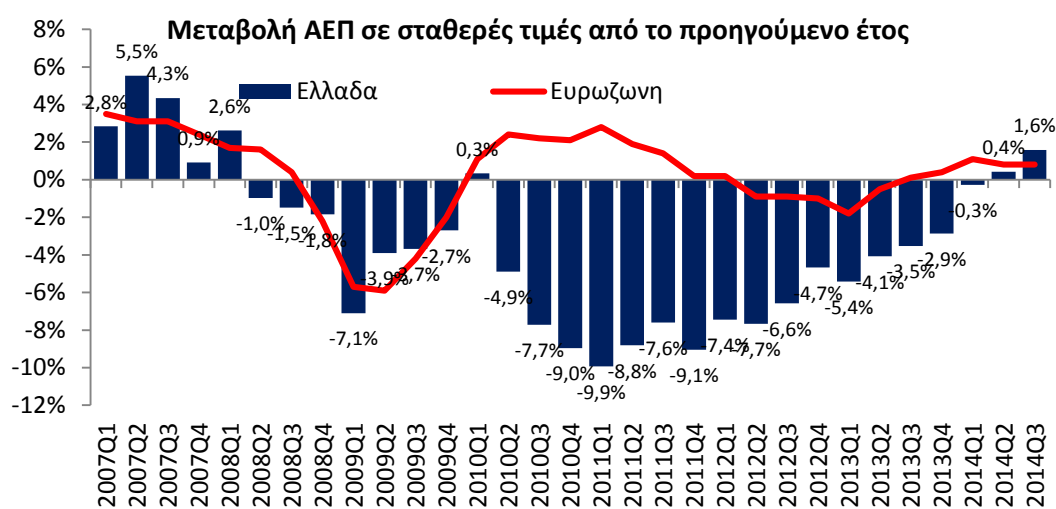
Πηγή: ΟΟΣΑ

Τα παραπάνω προβλήματα δεν αφορούν την Ελλάδα στο άμεσο μέλλον, καθώς στη χώρα μας υπάρχει πάνω από 25% άνεργο άρα και αναξιοποίητο εργατικό δυναμικό, το οποίο εφόσον απασχοληθεί θα δώσει ώθηση στην οικονομία τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης. Ωστόσο, στο απώτερο μέλλον, τα όρια της ανάκαμψης που φαίνεται να ξεκίνησε μέσα στο 2014 (βλ. παρακάτω) θα καθοριστούν από τις μακροχρόνιες τάσεις.

2.2 Κύρια μακροοικονομικά μεγέθη για την Ελλάδα

2.2.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Η Ελλάδα, με βάση τα τελευταία οικονομικά στοιχεία, βρίσκεται πλέον στα πρώτα στάδια ανάκαμψης. Παράλληλα, η ΕΛ.ΣΤΑΤ. δημοσίευσε εποχιακά προσαρμοσμένα στοιχεία, τα οποία επιτρέπουν τον προσδιορισμό της αρχής και του τέλους της ύφεσης σε επίπεδο τριμήνου. Στο πλαίσιο αυτό, η ύφεση φαίνεται να ξεκίνησε το β' τρίμηνο του 2008 και να ολοκληρώθηκε το α' τρίμηνο του 2014. Στη συνέχεια καταγράφεται συνεχής αύξηση του ΑΕΠ σε κάθε τρίμηνο του 2014 (συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους), με αποτέλεσμα ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ το γ' τρίμηνο του τρέχοντος έτους να διαμορφώνεται στο 1,6%, ήτοι σε υψηλότερα επίπεδα από την ευρωζώνη (για πρώτη φορά μετά το 2007).

* Ποσοστιαία μεταβολή ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγή: Eurostat

Ο απολογισμός της πρόσφατης ύφεσης συγκριτικά με παλαιότερες υφέσεις της Ελληνικής Οικονομίας κατά τη μεταπολεμική περίοδο, δείχνει το πρωτοφανές βάθος της, το οποίο άγγιξε το 27,4%.

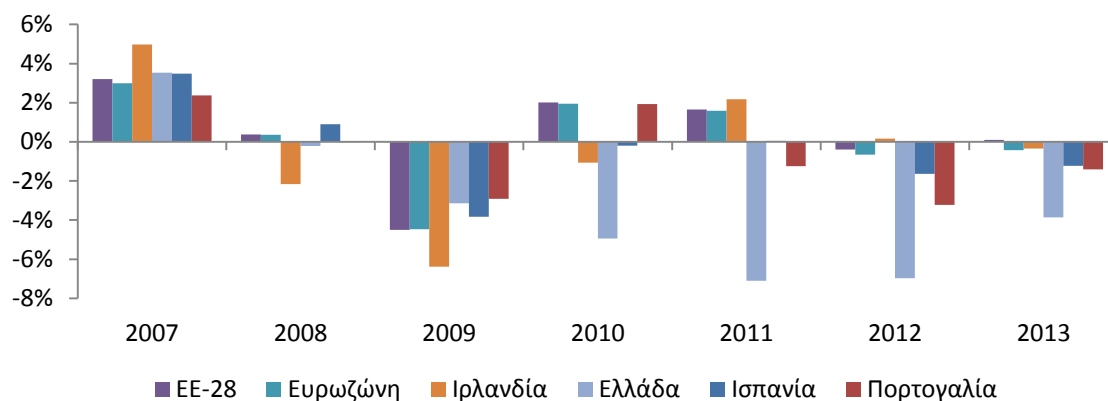
Υφέσεις	Μεταβολές			
	ΑΕΠ	ανεργίας ως % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού	πληθωρισμού *	ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως % του ΑΕΠ
1974	-6,4%	ΜΔ	-20,0%	ΜΔ
1981-1983	-3,8%	4,9%	-6,1%	0,1%
1987	-2,3%	0,0%	-1,2%	1,2%
1990	0,0%	-0,4%	8,1%	-0,4%
1993	-1,6%	1,0%	-2,4%	1,2%
Q2 2008- Q1 2014	-27,4%	19,0%	-4,3%	12,9%

* Σύγκριση πληθωρισμού τελευταίου μήνα πριν την ύφεση με τελευταίο μήνα ύφεσης

Πηγές: Eurostat, ΟΟΣΑ, ΔΝΤ

Εστιάζοντας στην πρόσφατη περίοδο συρρίκνωσης της ελληνικής οικονομίας, προκύπτει ότι η ύφεση στη χώρα μας καταγράφεται βαθύτερη από το 2010 και μετά, τόσο σε σχέση με την 1^η διετία συρρίκνωσης, όσο και συγκριτικά με τις άλλες χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης που αντιμετώπισαν δημοσιονομικές ή τραπεζικές κρίσεις τα τελευταία έτη. Η σωρευτική μείωση του ΑΕΠ από το 2008 έως το 2013 διαμορφώθηκε περίπου στο 27%, έναντι 6,8% στην Πορτογαλία, 7,6% στην Ιρλανδία και 5,9% στην Ισπανία.

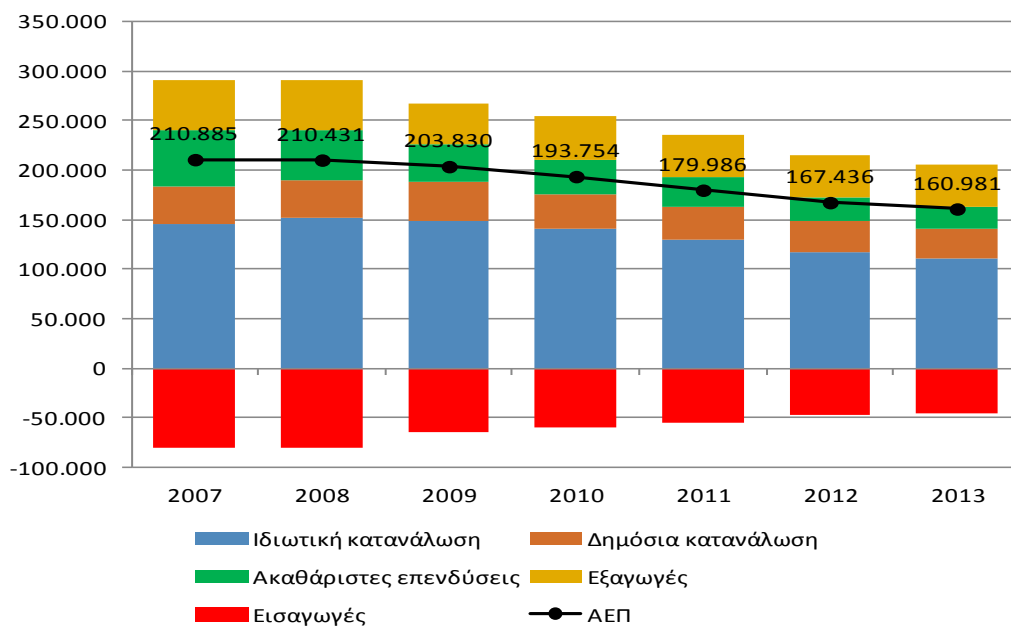
Μεταβολή ΑΕΠ σε σταθερές τιμές στην Ελλάδα και ευρωπαϊκές χώρες της περιφέρειας

Πηγή: Eurostat

Σε τρέχουσες τιμές, το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας το 2013 ανήλθε σε €182.054 εκ. Η εξέλιξη και η διάρθρωση του ΑΕΠ από το 2007 έως το 2013 (σε σταθερές τιμές 2005) παρουσιάζεται διάγραμμα που ακολουθεί.

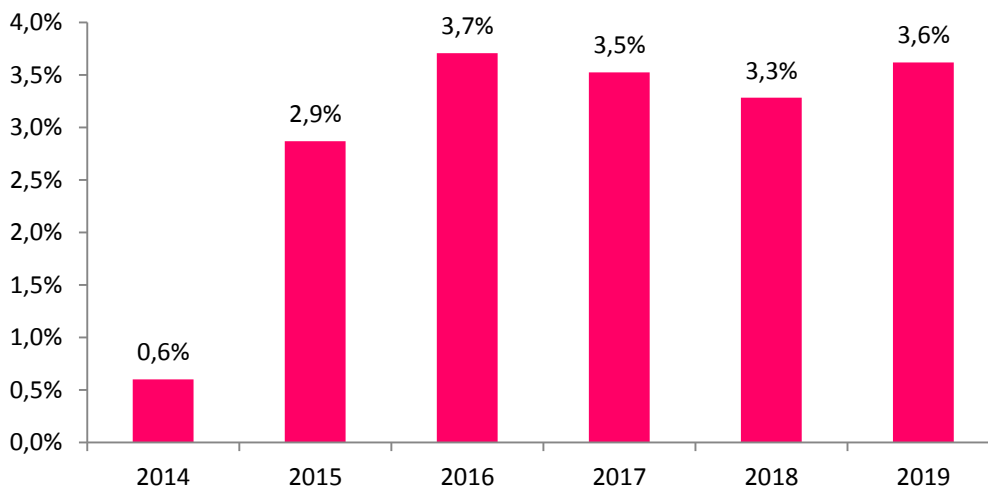
Εξέλιξη ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2005 και διάρθρωση του

Πηγή: Eurostat

Όσον αφορά το άμεσο μέλλον, οι προβλέψεις για την μεταβολή του ΑΕΠ τα επόμενα έτη καταγράφονται θετικές, με το ρυθμό ανάπτυξης να προσεγγίζει το 3% το 2015 και να το ξεπερνάει τα επόμενα έτη.

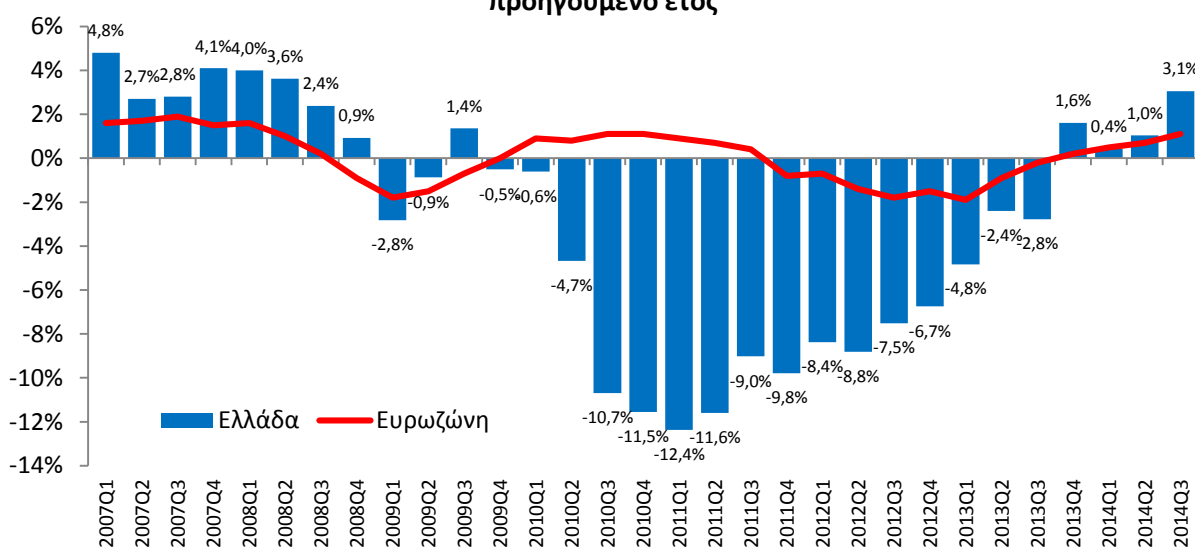
Προβλέψεις μεταβολής ΑΕΠ Ελλάδα

Πηγή: ΔΝΤ

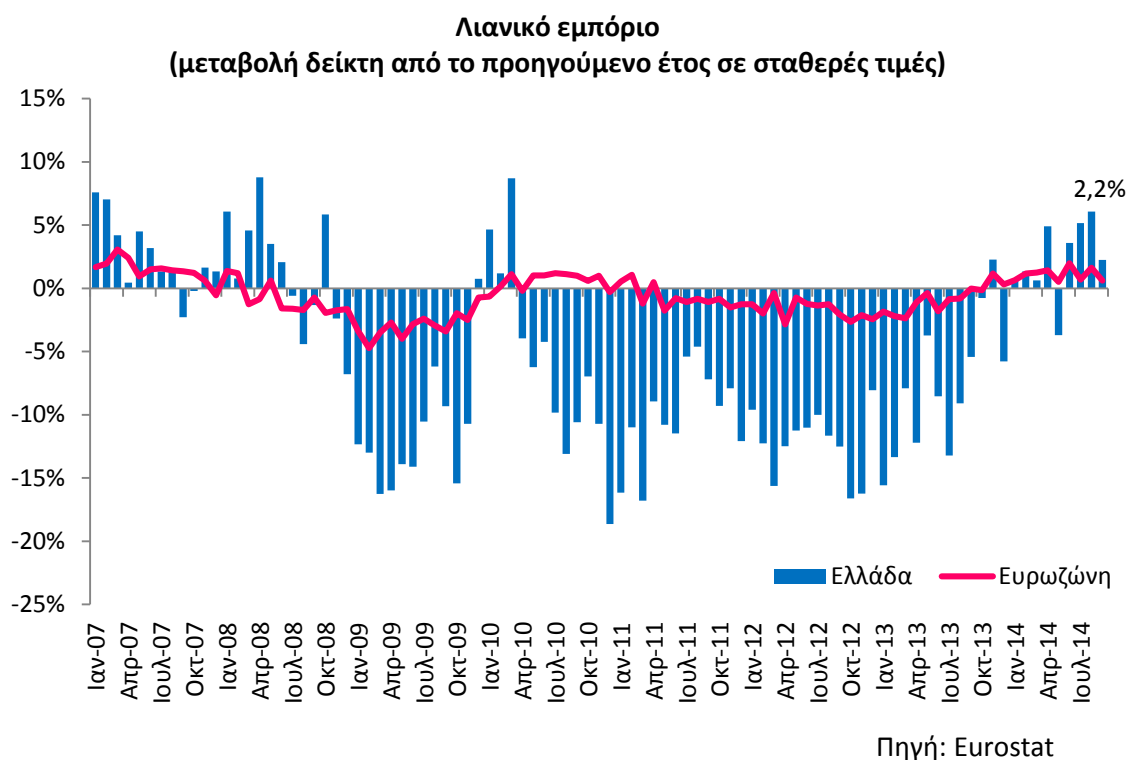
Η τελική κατανάλωση των νοικοκυριών, που αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ, σημείωσε (από το γ' τρίμηνο του 2009 έως το γ' τρίμηνο του 2013) σωρευτική πτώση της τάξης του 26,9%. Τα τελευταία τέσσερα τρίμηνα, ο ρυθμός μεταβολής της κατανάλωσης είναι θετικός και έχει ξεπεράσει πλέον το 3%. Η αύξηση της απασχόλησης, η μείωση των τιμών και η βελτίωση του οικονομικού κλίματος (βλ. επόμενες ενότητες) έχουν ενισχύσει την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών. Ενδεχόμενα νέα μέτρα μπορούν να πλήξουν όμως την πορεία αυτή.

Μεταβολή τελικής κατανάλωσης νοικοκυριών σε σταθερές τιμές από το προηγούμενο έτος

Πηγή: Eurostat

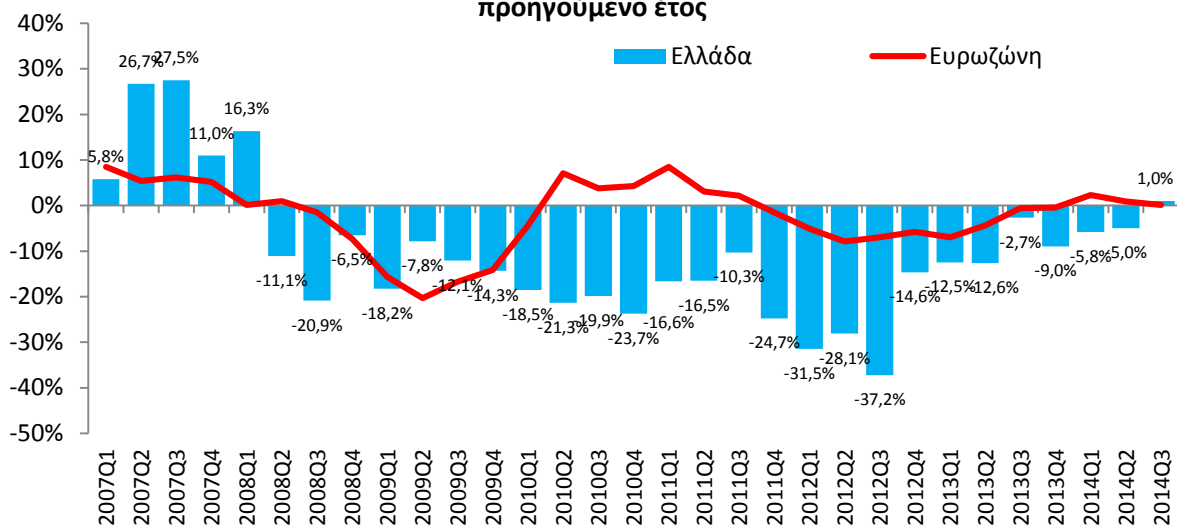
Οι τάσεις ανάκαμψης στην κατανάλωση φαίνονται και στο ρυθμό μεταβολής του λιανικού εμπορίου, ο οποίος μετά από μακρόχρονη περίοδο μείωσης τους τελευταίους μήνες έχει ανέλθει σε θετικά επίπεδα.

Η δημόσια κατανάλωση συνεχίζει να μειώνεται, ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής προσαρμογής της χώρας. Από το υψηλότερο σημείο της το α' τρίμηνο του 2009 έως το γ' τρίμηνο του 2014, η δημόσια κατανάλωση έχει περιοριστεί σωρευτικά κατά 26,1%.

Αντίστοιχα, οι ακαθάριστες πάγιες επενδύσεις έφτασαν στο χαμηλότερο σημείο τους το α' τρίμηνο του 2014 παρουσιάζοντας συνολική μείωση από το γ' τρίμηνο του 2007 κατά 70,1%. Τα τελευταία δύο τρίμηνα ωστόσο εμφανίζεται μικρή αύξηση, με τον ετήσιο ρυθμό να έχει πλέον ανέλθει στο 1%. Η έλλειψη ρευστότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει δυσχεράνει σε σημαντικό βαθμό τα επενδυτικά σχέδια των επιχειρήσεων, ωστόσο το βάθος της μείωσης δημιουργεί την προοπτική για εξίσου ισχυρή ανάκαμψη, καθώς οι επιχειρήσεις δεν έχουν ανανεώσει τον εξοπλισμό και τις εγκαταστάσεις τα τελευταία έτη.

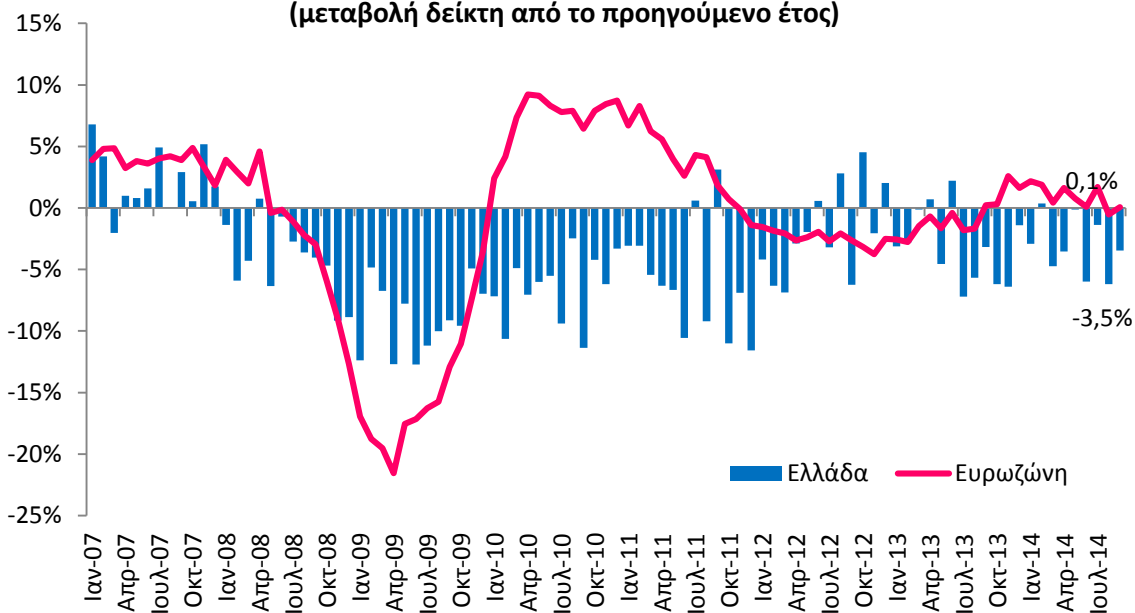
Μεταβολή ακαθάριστων παγίων επενδύσεων σε σταθερές τιμές από το προηγούμενο έτος

Πηγή: Eurostat

Η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε από το υψηλότερο σημείο της τον Ιανουάριο 2007 έως το ελάχιστο σημείο της τον Αύγουστο 2014 κατά 32%. Η συνεχιζόμενη ύφεση στη βιομηχανία σε αντίθεση με το σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας, δείχνει ότι όπως και στο παρελθόν, κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας εξακολουθούν να αποτελούν οι υπηρεσίες.

Όγκος βιομηχανικής παραγωγής (μεταβολή δείκτη από το προηγούμενο έτος)

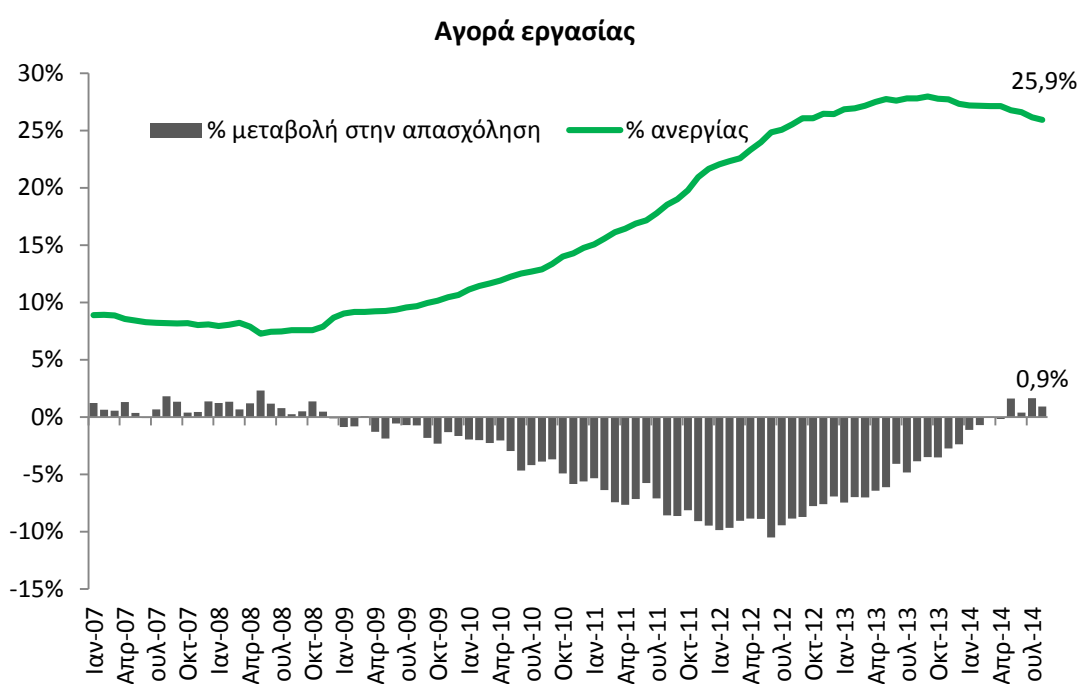
Πηγή: Eurostat

Εξετάζοντας τον όγκο βιομηχανικής παραγωγής ανάλογα με το επίπεδο τεχνολογίας, διαφαίνεται ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας εμφάνισαν μεγαλύτερη αντοχή στην οικονομική κρίση και από τα μέσα του 2012, έχουν ξεκινήσει να ανακάμπτουν. Αντίθετα, οι υπόλοιπες κατηγορίες μεσαίας και χαμηλής τεχνολογίας συνεχίζουν να βρίσκονται σε ύφεση.

2.2.2 Απασχόληση και πληθωρισμός

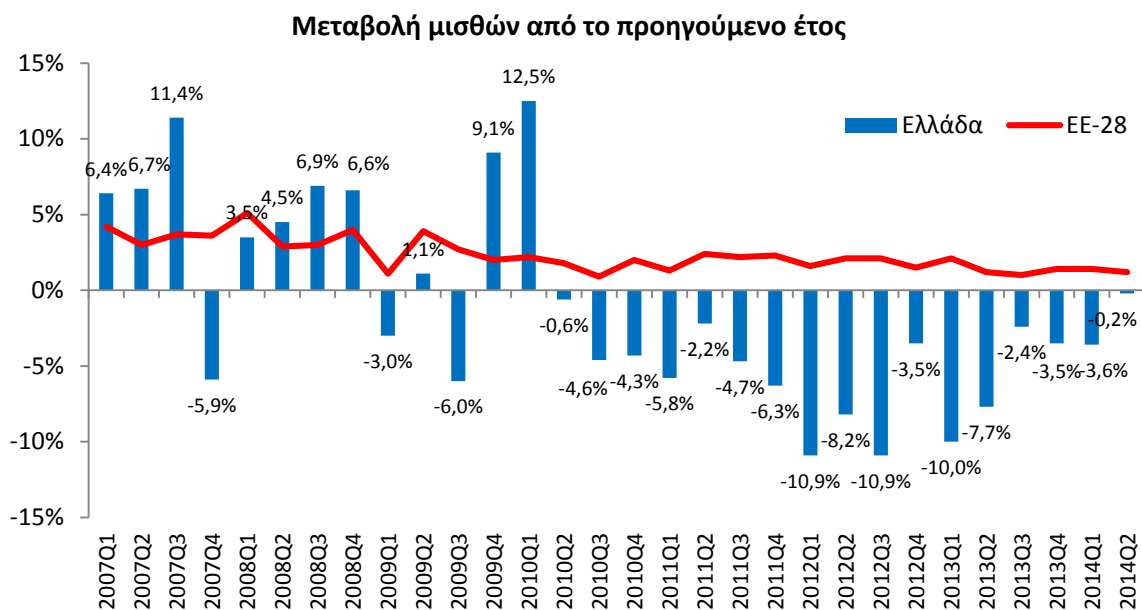
Η απασχόληση παρουσιάζει αύξηση από το Μάρτιο 2014 και μετά, ενώ με βάση τα τελευταία στοιχεία, τον Αύγουστο ήταν αυξημένη κατά 0,9% συγκριτικά με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους (ήτοι κατά 32.636 άτομα). Ως αποτέλεσμα, το (εποχικά διορθωμένο πλήθος) των απασχολουμένων κατά το Αύγουστο του 2014 εκτιμάται σε 3.551.148 άτομα.

Ωστόσο, η μείωση της ανεργίας από το ιστορικό υψηλό το Σεπτέμβριο 2013 (1,36 εκ. άνεργοι ή 28%) ξεκίνησε νωρίτερα και είναι ταχύτερη από τη μεταβολή της απασχόλησης, γεγονός που οφείλεται στην αποχώρηση ανέργων από τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Ως αποτέλεσμα, τον Αύγουστο του 2014 οι άνεργοι μειώθηκαν κατά 112.186 άτομα σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους, με συνέπεια το πλήθος των ανέργων να εκτιμάται πλέον σε 1.242.219 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός σε 3.334.759 άτομα.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Το εξαιρετικά υψηλό επίπεδο της ανεργίας, η κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων και οι μειώσεις των μισθών στο δημόσιο τομέα είχαν ως αποτέλεσμα τη σωρευτική μείωση των μισθών από το α' τρίμηνο του 2010 στο β' τρίμηνο του 2014 κατά 23,5%. Ως συνέπεια, το κόστος εργασίας (το οποίο περιλαμβάνει και εργοδοτικές εισφορές) μειώθηκε την ίδια περίοδο κατά 26,7%. Ωστόσο, με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, η βελτίωση του κλίματος στην αγορά εργασίας έχει οδηγήσει στην αποκλιμάκωση του ρυθμού μείωσης των μισθών στο -0,2%. Ο ρυθμός αυτός σημαίνει ότι για πρώτη φορά από το 2009, ο μέσος πραγματικός μισθός (λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο τιμών) αυξάνεται, εστώ και οριακά.

Πηγή: Eurostat

Οι μεγάλες μειώσεις μισθών έχουν περιορίσει το κόστος εργασίας ενώ παράλληλα, ο περιορισμός της ζήτησης οδηγεί τις επιχειρήσεις να μειώνουν τα περιθώρια κέρδους και τις τιμές τους, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να έχει εισέλθει από 2013 και μετά σε περίοδο αποπληθωρισμού. Η πρόσφατη διεθνής πτώση των τιμών πετρελαίου και άλλων εμπορευμάτων (βλ. διεθνείς εξελίξεις) θα ενισχύσει τις αρνητικές τάσεις στο επίπεδο τιμών. Αντίστοιχη πορεία, με μεγαλύτερη αστάθεια παρουσιάζουν και οι τιμές παραγωγού.

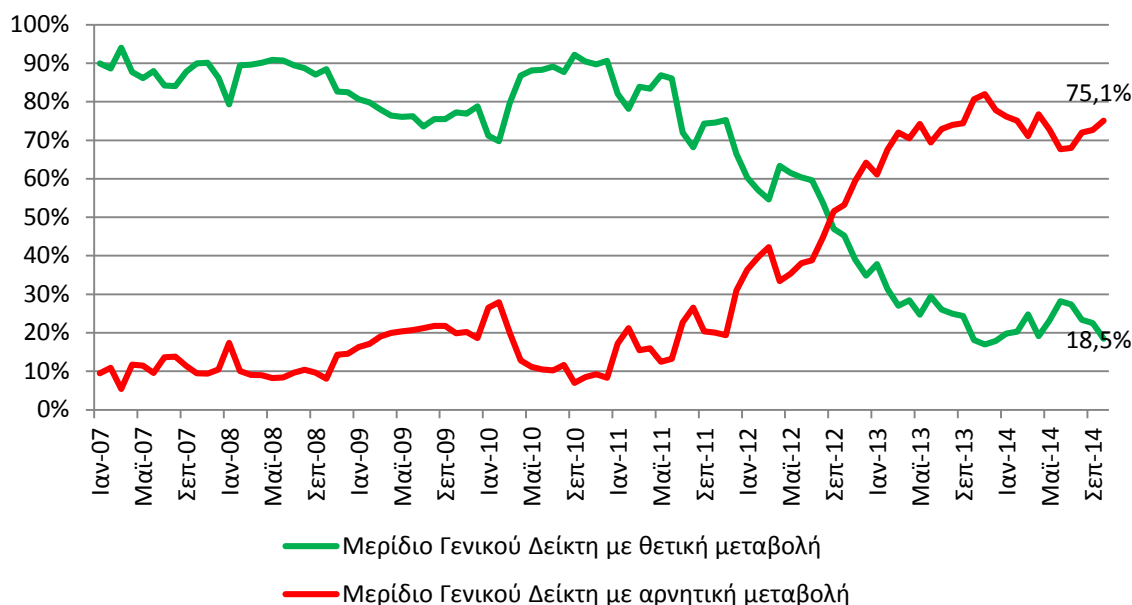
Ο αποπληθωρισμός ωφελεί τους εργαζομένους με σταθερά εισοδήματα και ενισχύει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, αλλά δυσχεραίνει την αποπληρωμή χρεών από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Eurostat

Το εύρος του αποπληθωρισμού φαίνεται και από το ακόλουθο διάγραμμα καθώς το μερίδιο των αγαθών και υπηρεσιών στο γενικό δείκτη καταναλωτή με αρνητική μεταβολή στις τιμές έχει ξεπεράσει το 75%.

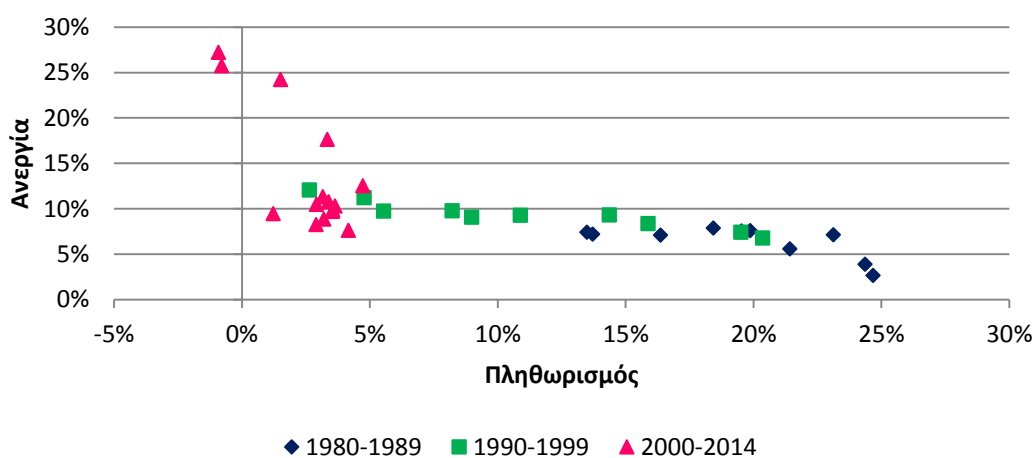
Μερίδια ειδών Γενικού Δείκτη Καταναλωτή με θετική και αρνητική μεταβολή από το προηγούμενο έτος

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Εξετάζοντας ιστορικά τη σχέση ανεργίας και πληθωρισμού φαίνεται ότι τα τελευταία έτη, η καμπύλη της σχέσης τους (καμπύλη Philips) έγινε σχεδόν κάθετη, σε αντίθεση με παλαιότερες δεκαετίες. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται αφενός στη σχετική ακαμψία των τιμών προς τα κάτω και αφετέρου σε αύξηση της διαρθρωτικής ανεργίας λόγω της μακροχρόνιας ύφεσης που οδηγεί σε απώλεια δεξιοτήτων. Η κλίση της καμπύλης σχετίζεται με τα περιθώρια ανάκαμψης που έχει η μία οικονομία

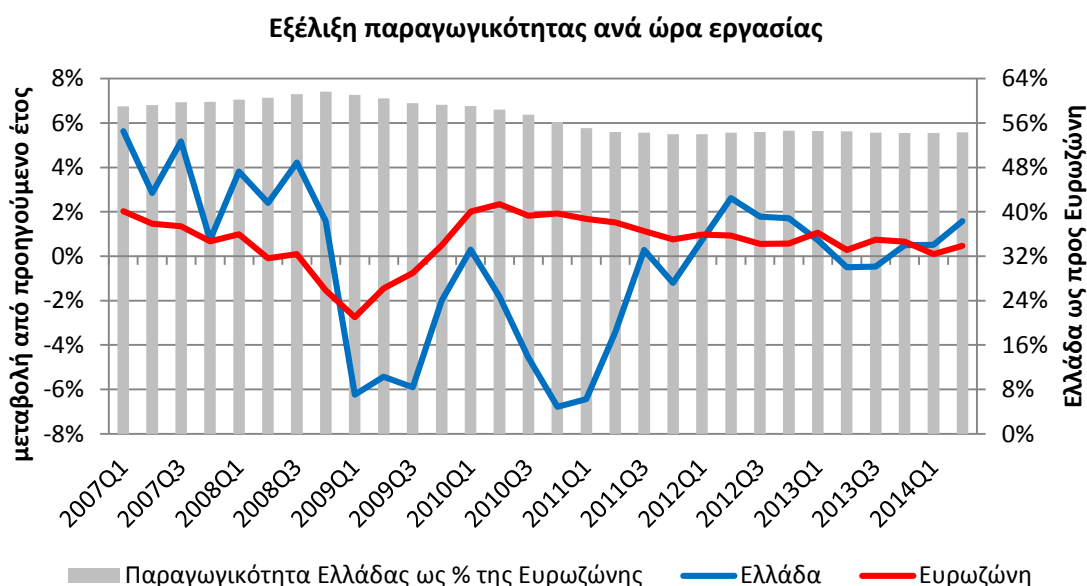
Σχέση ανεργίας και πληθωρισμού (1980-2014)

Πηγή: ΔΝΤ

2.2.3 Παραγωγικότητα εργασίας

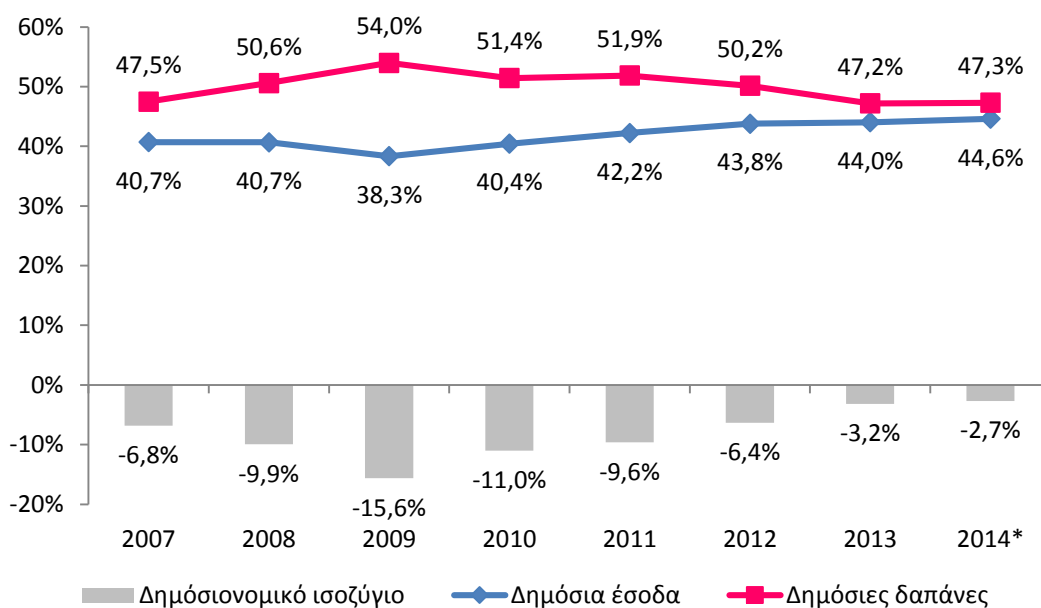
Η παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας, μετά από μεγάλη μείωση το 2009-2011, εμφάνισε αυξητική τάση από το 2012 και μετά. Ωστόσο, βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι πριν την κρίση (€20,4 ανά ώρα εργασίας το β' τρίμηνο 2014 έναντι €23,5 το γ' τρίμηνο 2008) και ανέρχεται στο 54% του μέσου επιπέδου της ευρωζώνης. Οι διαρθρωτικές αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί δεν έχουν επιδράσει στην παραγωγικότητα της οικονομίας ακόμα, καθώς η ύφεση, οι πολύ περιορισμένες επενδύσεις και το πτωτικό κόστος εργασίας δεν δημιουργούν την ανάγκη για υποκατάσταση της εργασίας από κεφάλαιο.

2.2.4 Δημόσια οικονομικά

Τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διόρθωση του χάσματος μεταξύ δαπανών και εσόδων του δημοσίου, το οποίο το 2013 ανήλθε σε -3,2% του ΑΕΠ, ενώ η εκτίμηση του Δ.Ν.Τ. για το 2014 ανέρχεται σε -2,7%. Ωστόσο, το μέγεθος της προσπάθειας για δημοσιονομική εξυγίανση είναι ακόμη μεγαλύτερο από αυτό που καταγράφεται, καθώς η βαθειά ύφεση αντιστάθμιζε εν μέρει τα λαμβανόμενα μέτρα σε ότι αφορά στα φορολογικά έσοδα. Με βάση τις εκτιμήσεις του Δ.Ν.Τ. το 2013 η Ελλάδα παρουσίασε δομικό δημοσιονομικό πλεόνασμα 1,6% του ΑΕΠ. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι εάν η οικονομία ανακάμψει αξιοποιώντας το παραγωγικό της δυναμικό, τα αυξημένα φορολογικά έσοδα θα έχουν ως αποτέλεσμα το προαναφερθέν έλλειμμα να μετατραπεί σε πλεόνασμα.

Έσοδα, δαπάνες και δημοσιονομικό έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

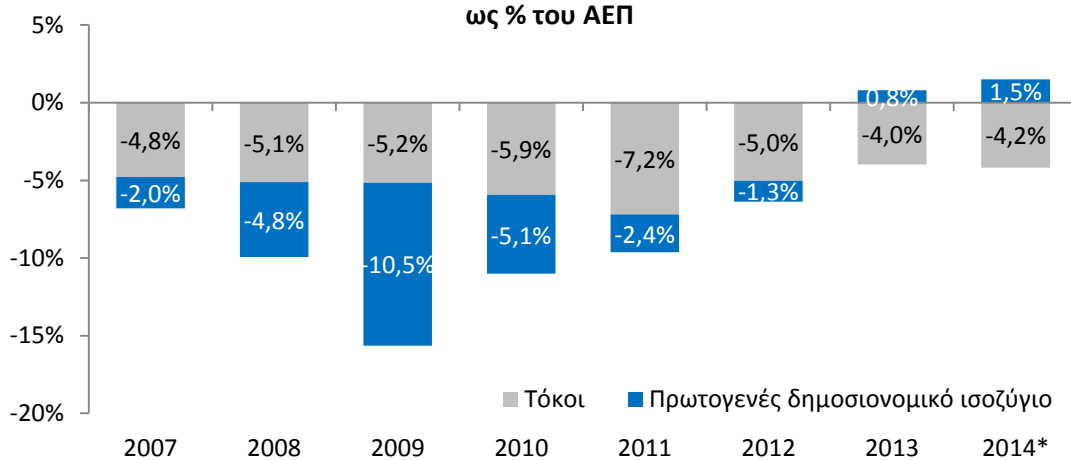

* εκτίμηση
** πρόβλεψη

Πηγή: ΔΝΤ

Το 2013, η Ελλάδα εμφάνισε πρωτογενές πλεόνασμα (το δημοσιονομικό ισοζύγιο χωρίς τους τόκους) ύψους 0,8% του ΑΕΠ. Το 2014, το πρωτογενές πλεόνασμα εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε 1,5% του ΑΕΠ και το 2015 στο 3%. Ωστόσο το μεγάλο ύψος των τόκων (4% του ΑΕΠ), παρά τη μείωση τους με το κούρεμα του χρέους το Μάρτιο 2012, συνεχίζει να δημιουργεί ελλείμματα συνολικά. Η συνέχιση των ελλειμμάτων και η πιθανή αναχρηματοδότηση του χρέους με προσφυγή στις αγορές με υψηλότερο επιτόκιο, αναμένεται να αυξήσει το μερίδιο των τόκων στο ΑΕΠ στο 5%. Η δημοσιονομική σταθεροποίηση ωστόσο, προϋποθέτει την ανάκαμψη της οικονομίας που θα αυξήσει τα φορολογικά έσοδα και τη συνέχιση της αναχρηματοδότησης του χρέους με χαμηλά επιτόκια.

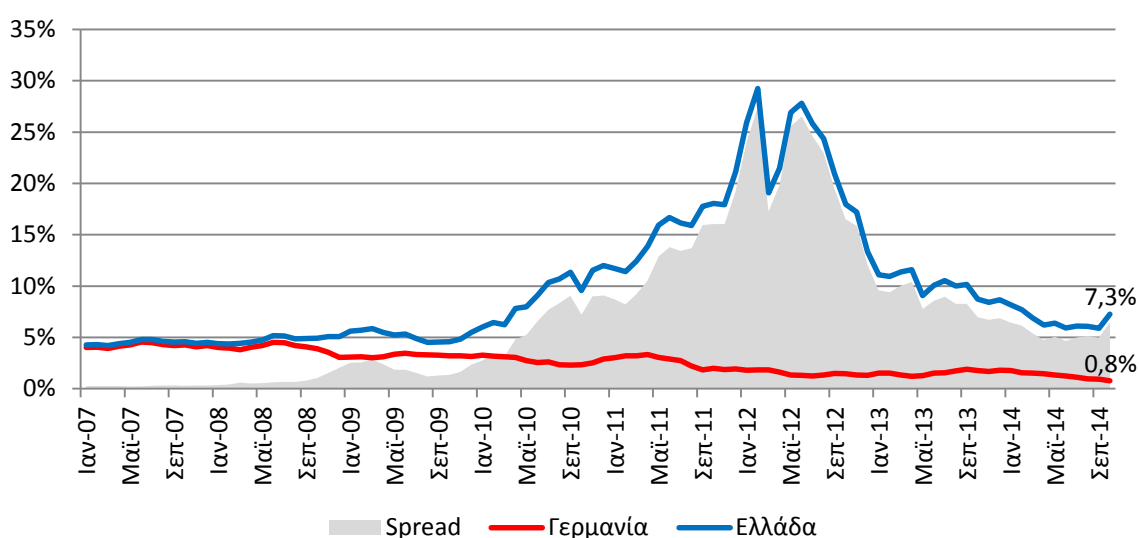
Ανάλυση δημοσιονομικού ελλείμματος σε πρωτογενές και τόκους ως % του ΑΕΠ

Πηγή: ΔΝΤ

Η μείωση της διαφοράς (spread) των αποδόσεων των 10ετών ομολόγων Ελλάδας και Γερμανίας, από το 27,4% το Φεβρουάριο 2012 σε 4,7% τον Απρίλιο του 2014, δεν έχει συνεχιστεί τους τελευταίους μήνες. Πολιτικές εξελίξεις και η συνεχιζόμενη αναβολή της συμφωνίας με την τρόικα για την αναχρηματοδότηση του ελληνικού χρέους, έχουν δημιουργήσει κλίμα αβεβαιότητας το οποίο απεικονίζεται σε περιοδικές κρίσεις στην αγορά ομολόγων. Για σύντομα χρονικά διαστήματα, τον Οκτώβριο του 2014 και πρόσφατα με την αναγγελία της προεδρικής εκλογής, η απόδοση των ελληνικών ομολόγων προσέγγισε το 9% και η διαφορά με τα γερμανικά ομόλογα το 8%. Η αστάθεια αυτή δείχνει ότι παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, η Ελλάδα δεν έχει ανακτήσει την εμπιστοσύνη των αγορών. Η προσφυγή σε χρηματοδότηση από τις αγορές με την έκδοση 5ετών ομολόγων που δοκιμάστηκε την άνοιξη του 2014 δεν έχει επαναληφθεί έκτοτε.

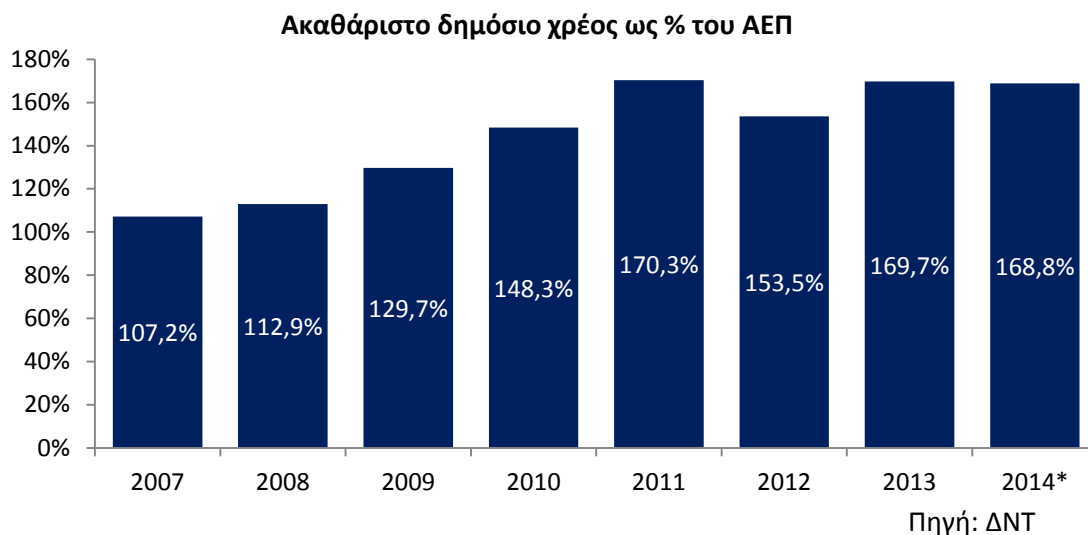
Αποδόσεις 10ετών ομολόγων

Πηγή: Eurostat

Αναφορικά με το δημόσιο χρέος, η βαθιά ύφεση σε συνδυασμό με τα συνεχιζόμενα ελλείμματα είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού του στο ΑΕΠ σε πολύ υψηλά επίπεδα. Το κούρεμα του χρέους προς ιδιώτες το Μάρτιο 2012, είχε περιορισμένο αποτέλεσμα καθώς η χρηματοδότηση της Ελλάδας από το ΔΝΤ και τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη από το Μάιο 2010 και μετά είχε ήδη αντικαταστήσει μέρος του χρέους προς ιδιώτες σε χρέος προς δημόσιους φορείς του εξωτερικού που δεν κουρεύτηκε.

Ως αποτέλεσμα, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ κυμαίνεται σε επίπεδα κοντά στο 170%. Τα επόμενα έτη, οι προβλέψεις του ΔΝΤ προσανατολίζονται στο ότι το ποσοστό αυτό θα μειωθεί σταδιακά λόγω της ανάπτυξης της οικονομίας. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος του χρέους είναι προς τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη και το ΔΝΤ και μόνο ένα μικρό μέρος του είναι προς ιδιώτες.

2.2.5 Εξωτερικό ισοζύγιο - ανταγωνιστικότητα

Η δραστική μείωση μισθών κατά τη διάρκεια της ύφεσης έχει αποκαταστήσει την ανταγωνιστικότητα της χώρας ως προς το κόστος εργασίας.

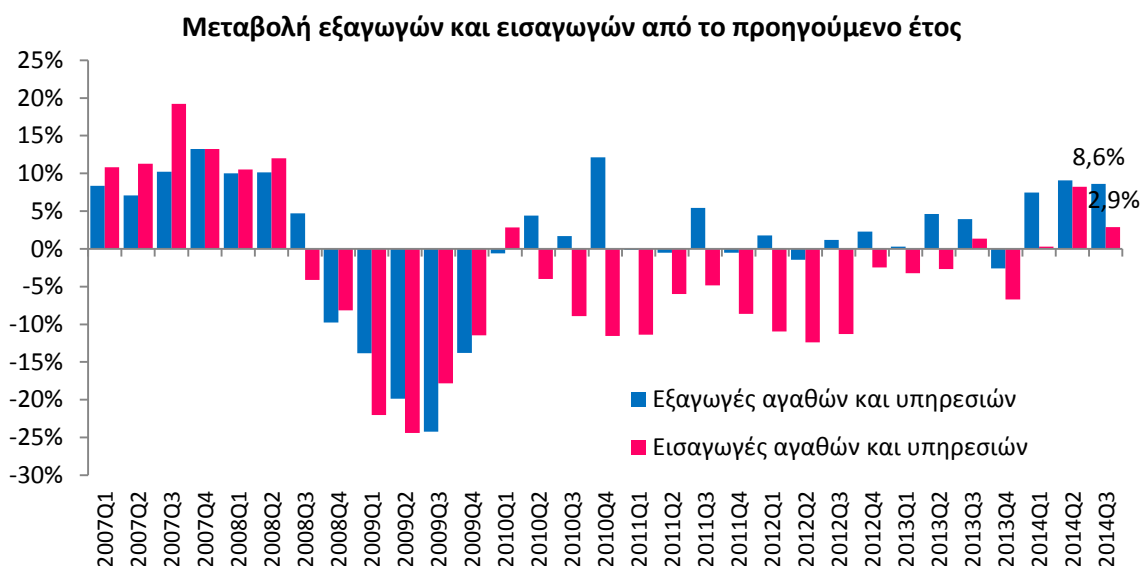

Ωστόσο, η μεγάλη διόρθωση του κόστους εργασίας δεν είχε σημαντικό αποτέλεσμα στην πορεία των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίες το γ' τρίμηνο του 2014 ήταν 7,2% χαμηλότερες από το υψηλότερο σημείο τους το γ' τρίμηνο του 2008. Ωστόσο, συγκριτικά με το χαμηλότερο τους σημείο, οι εξαγωγές έχουν αυξηθεί και παρουσιάζουν επιτάχυνση το τελευταίο τρίμηνο, με το σχετικό ρυθμό μεταβολής να διαμορφώνεται σε 8,6%.

Η αδυναμία του παραγωγικού δυναμικού της χώρας να αξιοποιήσει ευκαιρίες σε διεθνείς αγορές δείχνει ότι η ελληνική οικονομία και η επιχειρηματική δραστηριότητα έχει διαρθρωτικά προβλήματα που δεν αφορούν μόνο το κόστος εργασίας. Η συνεχιζόμενη στασιμότητα στις χώρες της ευρωζώνης που απορροφούν μεγάλο μέρος των ελληνικών εξαγωγών καθώς και η δυσκολία χρηματοδότησης

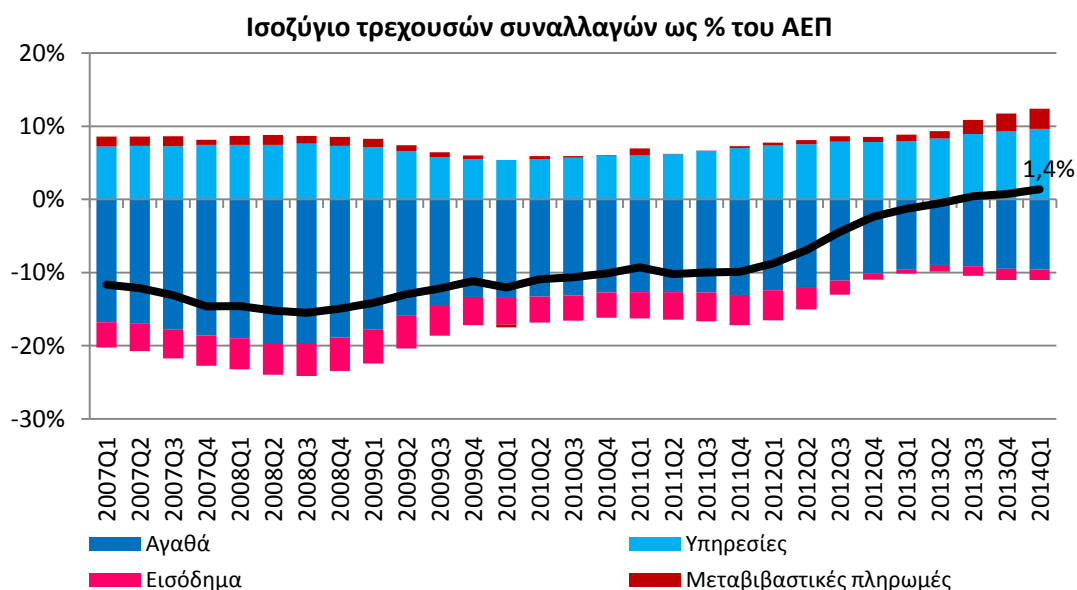
εμπορικών συναλλαγών από το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχουν συντελέσει στην αδυναμία σημαντικής αύξησης των εξαγωγών.

Αναφορικά με τις εισαγωγές, μετά από μεγάλη πτώση που σημείωσαν από το β' τρίμηνο του 2008 έως το δ' τρίμηνο του 2013 (42,6% σωρρευτικά), πλέον παρουσιάζουν σημάδια ανάκαμψης, αν και σε χαμηλότερους ρυθμούς από τις εξαγωγές.

Πηγή: Eurostat

Ως αποτέλεσμα, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από το έλλειμμα 15% του ΑΕΠ το 2007 – 2008, έχει πλέον γυρίσει σε ένα μικρό πλεόνασμα της τάξης του 1,4% του ΑΕΠ το α' τρίμηνο 2014. Η βελτίωση αυτή εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί για ένα διάστημα μέχρι την επιτάχυνση της εγχώριας ζήτησης.

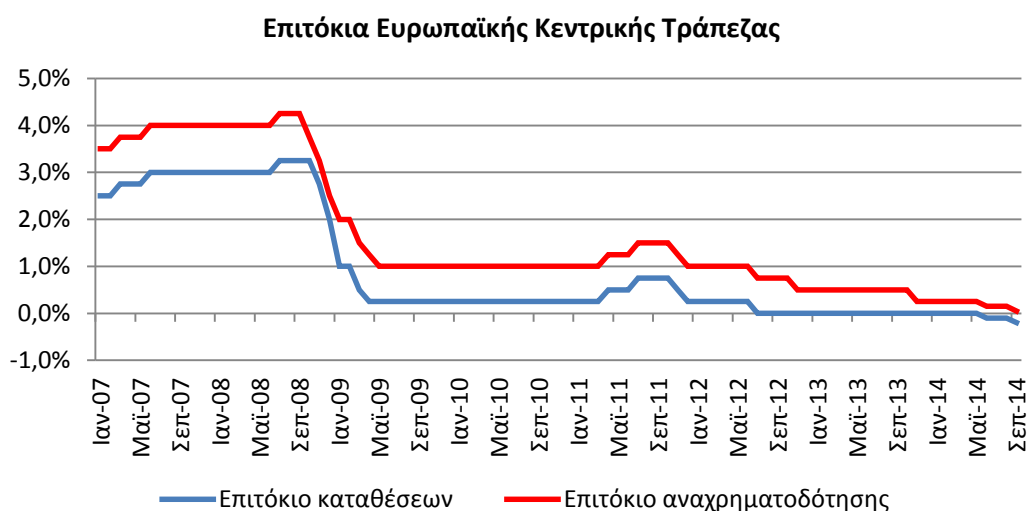

Πηγή: Eurostat

2.2.6 Νομισματική πολιτική – Ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) μείωσε τα επιτόκια της περαιτέρω το Σεπτέμβριο του 2014, με το επιτόκιο καταθέσεων να φτάνει το -0,20%. Ο πολύ χαμηλός ρυθμός πληθωρισμού στην ευρωζώνη (0,3%) και το γεγονός ότι είναι ήδη σε αρνητικά επίπεδα σε 5 χώρες, δημιουργεί τον κίνδυνο αποπληθωρισμού. Η ΕΚΤ έχει προαναγγείλει τη λήψη μέτρων ποσοτικής επέκτασης με αγορά χρεογράφων (Quantitative easing) όπως έχουν εφαρμόσει οι κεντρικές τράπεζες των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της Μ. Βρετανίας ωστόσο, οι αντιδράσεις της Γερμανίας περιορίζουν τη δυνατότητα της να αγοράσει κρατικά ομόλογα σε μεγάλη έκταση.

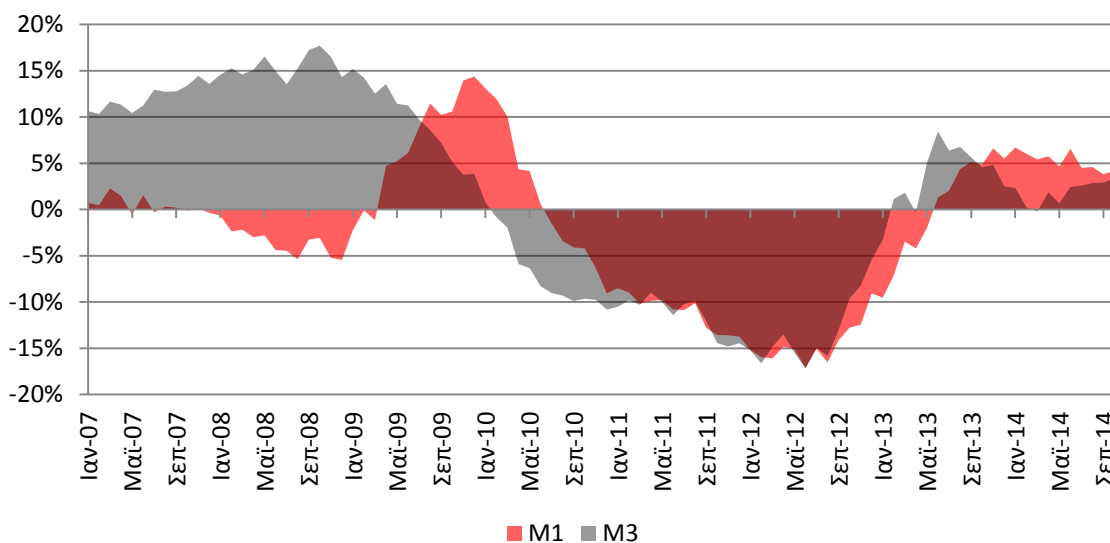
Χωρίς τη δυνατότητα περαιτέρω μείωσης των επιτοκίων και με πολιτικά εμπόδια στη λήψη εναλλακτικών μέτρων, η ΕΚΤ ενδέχεται να μην μπορεί να επιτύχει την αναστροφή των αποπληθωριστικών προσδοκίων με αποτέλεσμα η ευρωζώνη να ακολουθήσει την Ιαπωνία σε μακρόχρονη περίοδο μείωσης τιμών.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Αναφορικά με την ελληνική οικονομία, σημειώνεται ότι η ποσότητα του χρήματος δεν ελέγχεται από την Τράπεζα της Ελλάδος αλλά επηρεάζεται από την ΕΚΤ σε συνδυασμό με ροές κεφαλαίων από και προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι η ποσότητα του χρήματος αυξάνεται από το β' εξάμηνο του 2013 και μετά, ωστόσο παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι πριν την οικονομική κρίση, ενώ και ο ρυθμός αύξησης είναι περιορισμένος σε επίπεδα που δεν υποστηρίζουν την ονομαστική ανάπτυξη του ΑΕΠ με τους προβλεπόμενους ρυθμούς..

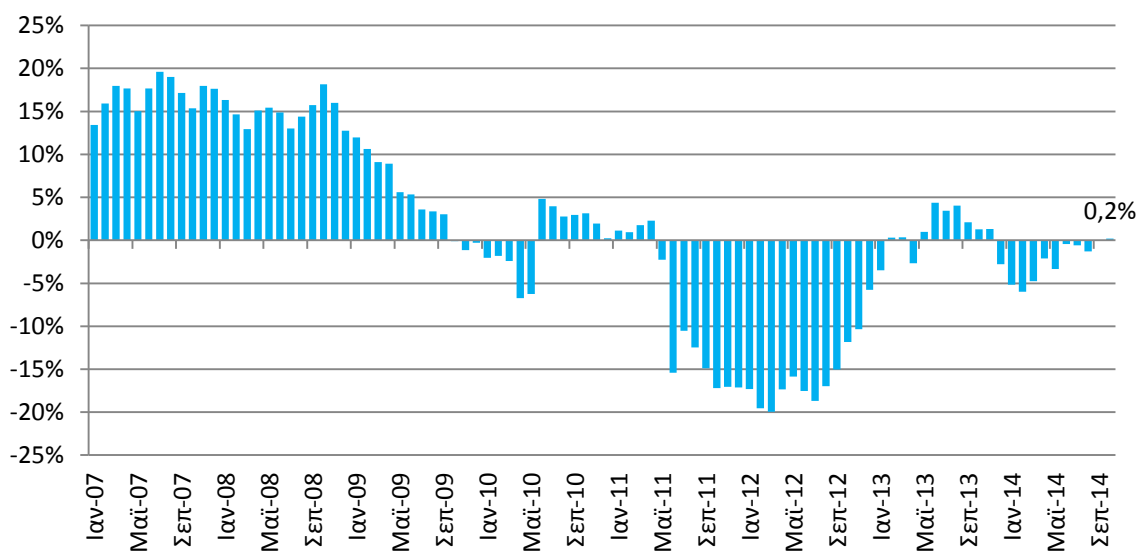
Ποσότητα χρήματος στην ελληνική οικονομία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η μείωση της ποσότητας του χρήματος καθόλη την περίοδο συρρίκνωσης της ελληνικής οικονομίας, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην εκροή καταθέσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Οι καταθέσεις είναι στάσιμες τους τελευταίους μήνες και δεν φαίνεται να έχει ανακτηθεί η εμπιστοσύνη στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

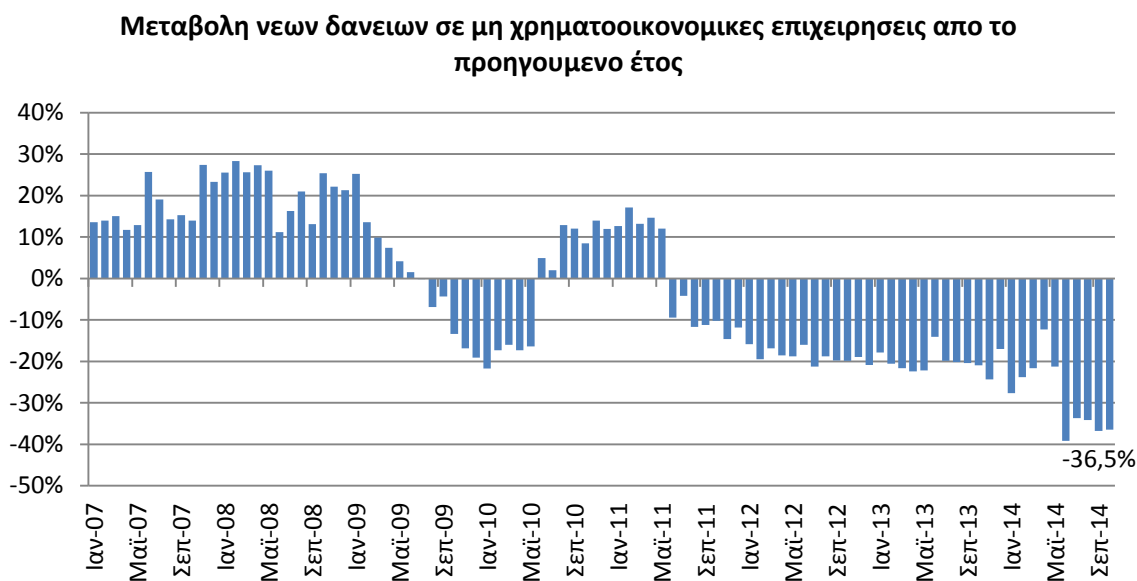
Μεταβολή καταθέσεων στα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα της Ελλάδας από το προηγούμενο έτος

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

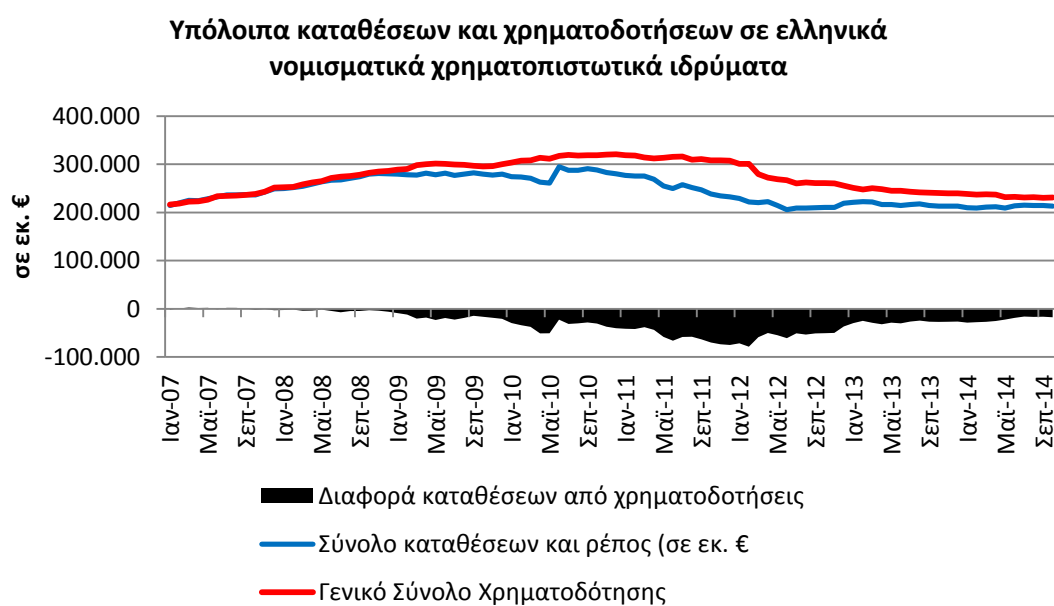
Σε ότι αφορά τη σύναψη νέων δανείων, το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα συνεχίζει να περιορίζει τις χρηματοδοτήσεις προς επιχειρήσεις με επιταχυνόμενο ρυθμό. Ως αποτέλεσμα, τον

Οκτώβριο 2014 τα νέα δάνεια ανήλθαν σε λιγότερο από το 32% των νέων δανείων που χορηγήθηκαν τον Ιανουάριο 2009 (περίοδος με τη μεγαλύτερη μεταβολή νέων δανείων).

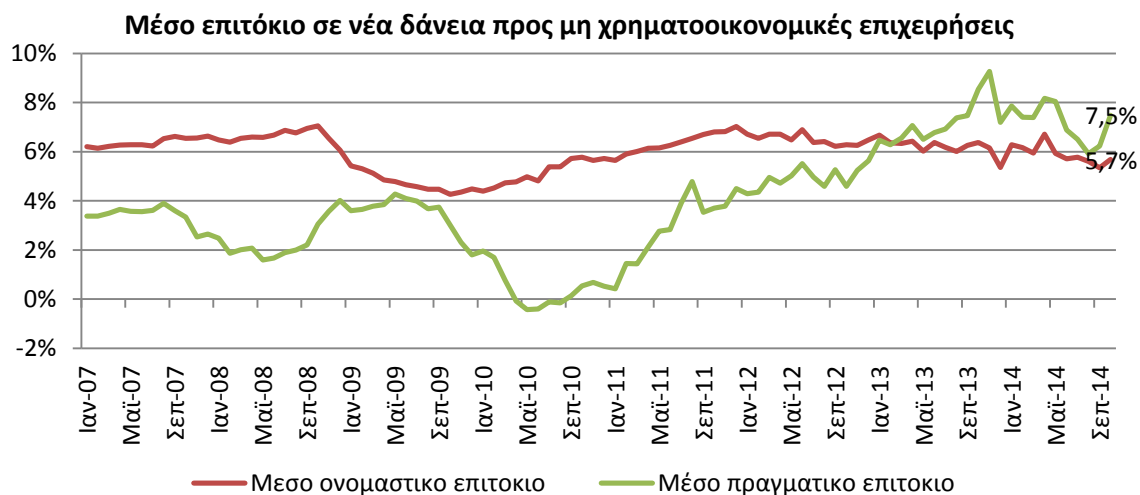
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ωστόσο, το τραπεζικό σύστημα συνεχίζει να έχει υψηλότερα δάνεια από καταθέσεις, με τη διαφορά να χρηματοδοτείται κυρίως από την ΕΚΤ, γεγονός που δημιουργεί πίεση προς τις τράπεζες να περιορίσουν και άλλο τις χρηματοδοτήσεις τους. Τους τελευταίους μήνες ωστόσο η διαφορά των καταθέσεων από τα δάνεια μειώθηκε στα €16-17 δισ., ήτοι στα χαμηλότερα επίπεδα από το 2009 και μετά.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Παράλληλα, οι ζημιές του τραπεζικού συστήματος από το κούρεμα των ομολόγων και τα επισφαλή δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα, παρά την κάλυψή τους με την ανακεφαλαιοποίηση, πιέζουν τα επιτόκια χορηγήσεων προς τα πάνω, με σκοπό να δημιουργηθούν επαρκή μελλοντικά κέρδη. Ωστόσο, παρά τη μείωση των επιτοκίων της ΕΚΤ σε πρωτοφανή χαμηλά επίπεδα, τα επιτόκια χορηγήσεων των τραπεζών στην Ελλάδα παραμένουν σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ο δείκτης αξιών του χρηματιστηρίου Αθηνών συνεχίζει την πτωτική πορεία του τους τελευταίους 6 μήνες. Στις αρχές Δεκεμβρίου, η ανακοίνωση της επίσπευσης της προεδρικής εκλογής και η προοπτική της διενέργειας νέων βουλευτικών εκλογών, οδήγησε σε απότομη πτώση, η οποία σε ημερήσια βάση ήταν η μεγαλύτερη από το 1987. Η αντίδραση αυτή δείχνει πόσο εύθραυστη είναι η οικονομική ανάκαμψη και η εμπιστοσύνη των αγορών. Παράλληλα, οι χαμηλές αξίες στο χρηματιστήριο περιορίζουν τη δυνατότητα εισηγμένων επιχειρήσεων να αντλήσουν ίδια κεφάλαια ως εναλλακτική λύση στη δυσχέρεια εύρεσης χρηματοδότησης.

Γενικός δείκτης χρηματιστηρίου Αθηνών

Πηγή: ΧΑΑ, Ναυτεμπορική

2.2.7 Μέγεθος επιχειρήσεων

Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) κυριαρχούν στην ελληνική οικονομία, αντιπροσωπεύοντας το 72% της προστιθέμενης αξίας και το 86% της απασχόλησης (στοιχεία από Eurostat, 2013). Η αναλογία αυτή καταγράφεται σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με το υπόλοιπο της ΕΕ - 28 (58% και 67% αντίστοιχα).

Εξειδικεύοντας, η ελληνική οικονομία βασίζεται κατά κύριο λόγο στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, σε βαθμό εμφανώς πιο έντονο συγκριτικά με την πλειονότητα των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών. Ειδικότερα, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν περίπου το 46% της προστιθέμενης αξίας που παράγεται στη χώρα μας, με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο να μην ξεπερνά το 37%. Παράλληλα, παρέχουν το 64% του συνόλου των θέσεων εργασίας της επιχειρηματικής οικονομίας, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε. δεν ξεπερνά το 43%.

Σε επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, οι ΜΜΕ παρέχουν το 80% των θέσεων εργασίας στον μεταποιητικό τομέα, σχεδόν το 95% των θέσεων εργασίας στον τομέα των κατασκευών και περίπου το 90% στον τομέα του χονδρικού και του λιανικού εμπορίου. Τα αριθμητικά αυτά στοιχεία καταγράφονται αισθητά υψηλότερα σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, ιδίως στον μεταποιητικό τομέα και στους τομείς του χονδρικού και λιανικού εμπορίου.

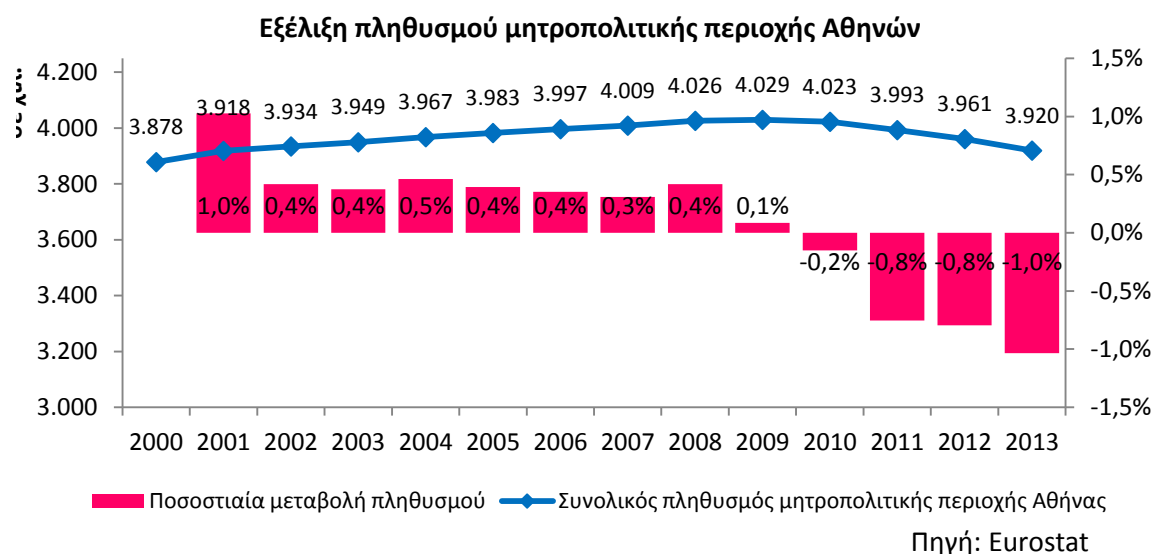
Η εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από μικρές επιχειρήσεις έχει τόσο θετικά όσο και αρνητικά στοιχεία. Στα θετικά είναι περιλαμβάνεται η μεγαλύτερη ευελιξία και ταχύτητα προσαρμογής και το φιλικότερο εργασιακό πλαίσιο, ενώ στα αρνητικά η αδυναμία αξιοποίησης οικονομιών κλίμακος και η δυσκολία εισόδου σε ξένες αγορές για εξαγωγές και επενδύσεις.

Τέλος, οι επιπτώσεις της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας έχει επηρεάσει το σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην εγχώρια οικονομία. Ωστόσο, οι μικρότερες επιχειρήσεις φαίνεται να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες, καθώς εκτιμάται ότι σχεδόν μία στις τέσσερις ΜΜΕ (πάνω από 205.000 στον αριθμό) που υπήρχε το 2008 διέκοψε τη δραστηριότητα της εντός της επόμενης πενταετίας, με αποτέλεσμα τη μείωση του συνολικού όγκου της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

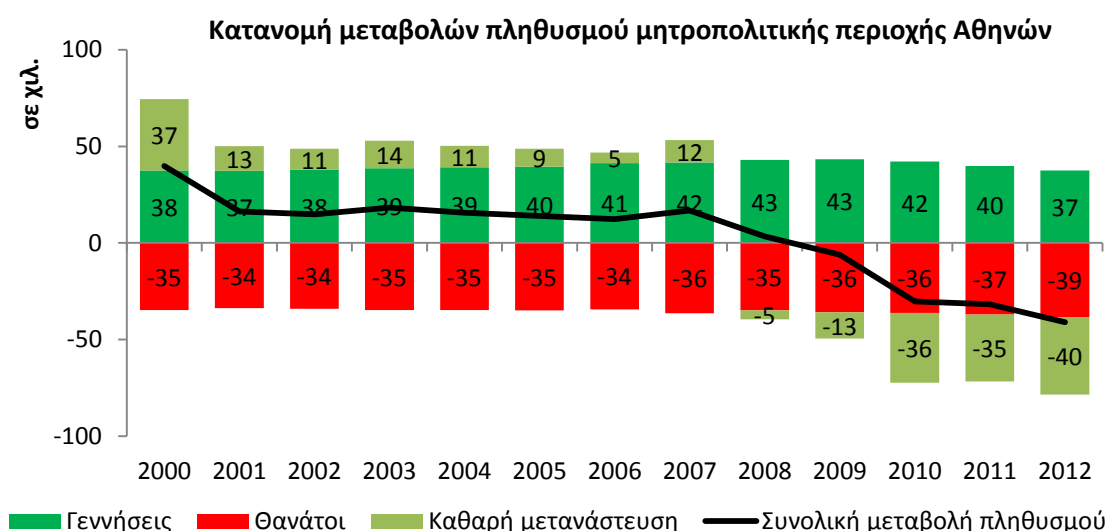
2.3 Κύρια μακροοικονομικά μεγέθη για την Αττική

2.3.1 Εξέλιξη δημογραφικών μεγεθών

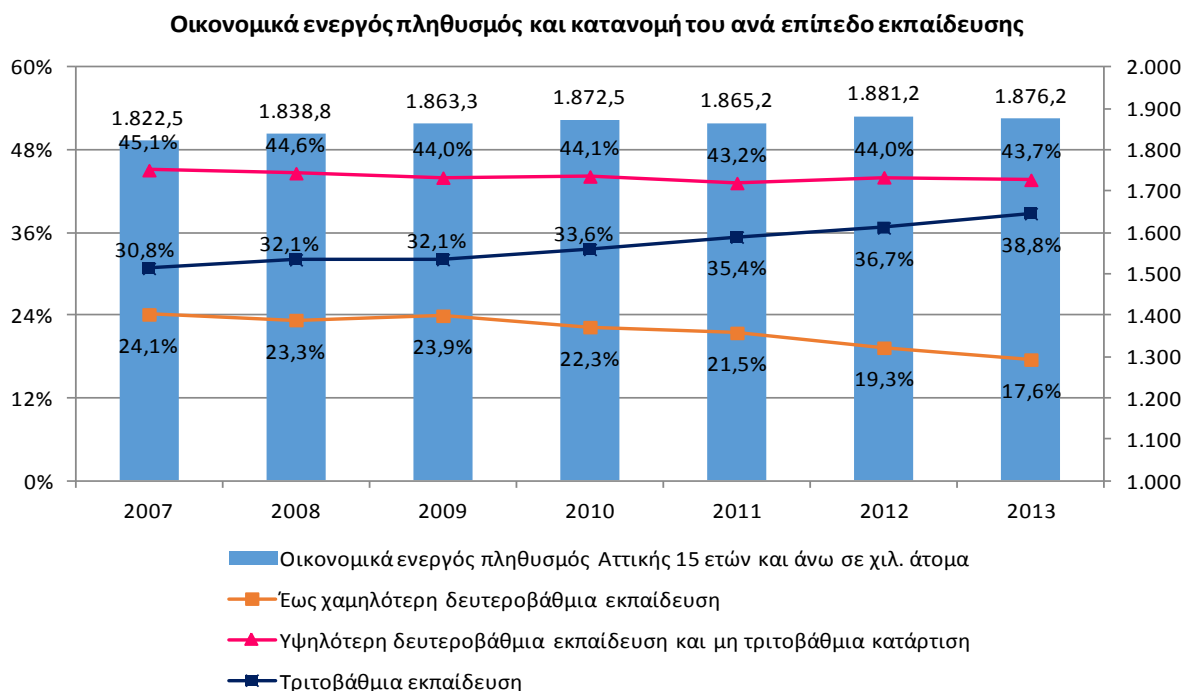
Ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Αθηναίων με βάση την απογραφή του 2011 ανήλθε σε 664.046. Συνέπεια, μεταξύ άλλων, της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας είναι η μείωση του πληθυσμού στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών, από 4 εκ. πριν την οικονομική κρίση σε 3,92 εκ. το 2013. Η μείωση του πληθυσμού έχει σημαντικές επιδράσεις στην οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα και επηρεάζει κυρίως την οικοδομή, το εμπόριο και τις υπηρεσίες.

Η αρνητική μεταβολή του πληθυσμού σχετίζεται με την οικονομική κρίση καθώς τα τελευταία έτη εμφανίζεται μείωση των γεννήσεων κάτω από το επίπεδο των θανάτων για πρώτη φορά στην Αθήνα (στο σύνολο της χώρας είχε παρουσιαστεί και παλαιότερα) ενώ η καθαρή εισροή μεταναστών είναι αρνητική, καθώς πολλοί ξένοι και Έλληνες αποχωρούν λόγω αδυναμίας εύρεσης εργασίας.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στην Αττική είναι σχετικά σταθερός στα 1,8 – 1,9 εκ. άτομα. Η κατανομή του ανά μορφωτικό επίπεδο δείχνει βελτίωση τα τελευταία έτη, με το ποσοστό του πληθυσμού που κατέχει τριτοβάθμια εκπαίδευση να αυξάνεται. Αξιοσημείωτο είναι ότι το μορφωτικό επίπεδο της Αττικής στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, δεν είναι μόνο υψηλότερο από της Ελλάδας συνολικά, αλλά και υψηλότερο από αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (38,8% με τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Αττική έναντι 30,3% στην ΕΕ).

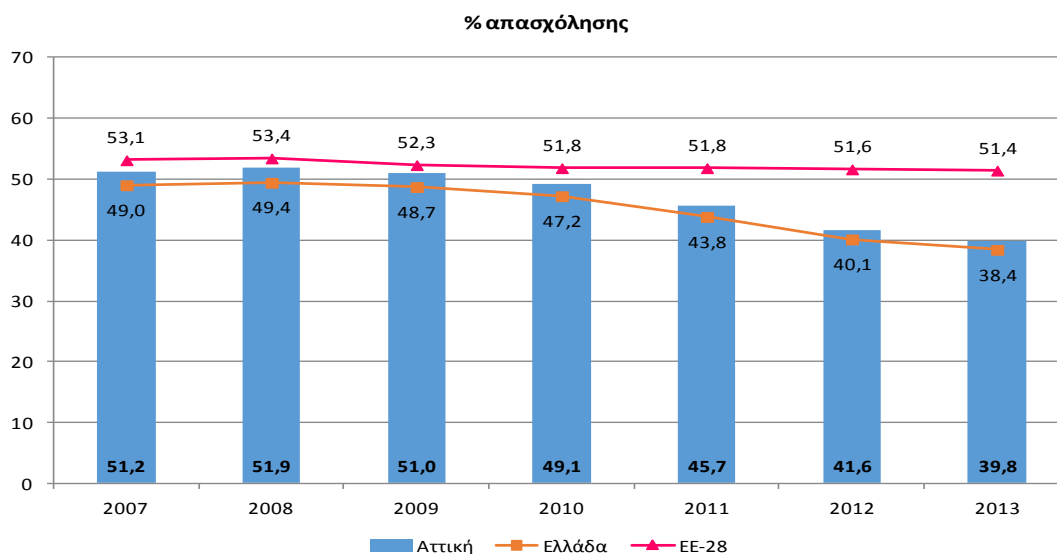
Πηγή: Eurostat

Αναφορικά με την κατανομή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στα δύο φύλα, η Αττική είναι πολύ κοντά στην ΕΕ-28 και με ελαφρά υψηλότερη κατανομή σε γυναίκες έναντι της Ελλάδας συνολικά.

	Αττική	Ελλάδα	ΕΕ-28
Άντρες	55,8%	57,4%	54,2%
Γυναίκες	44,2%	42,6%	45,8%

Πηγή: Eurostat

Ωστόσο, το ποσοστό των απασχολούμενων έχει μειωθεί δραστικά τα τελευταία έτη στην Αττική, μείωση που είναι αναλογική με την Ελλάδα συνολικά. Ειδικότερα, το ποσοστό του πληθυσμού στις ηλικίες 15 και άνω που πλέον εργάζεται δεν ξεπερνά το 40%, γεγονός που μεταξύ άλλων υποδεικνύει ότι πολλές οικογένειες δεν έχουν κανένα εργαζόμενο.

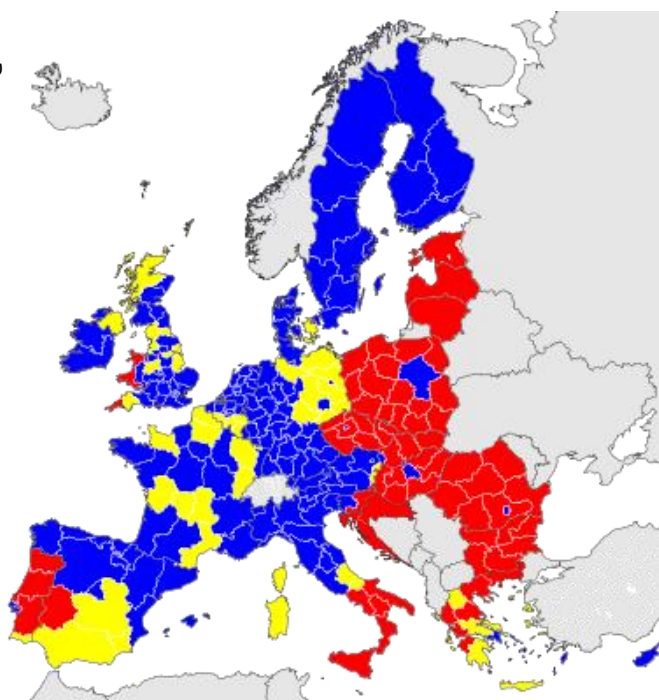

Πηγή: Eurostat

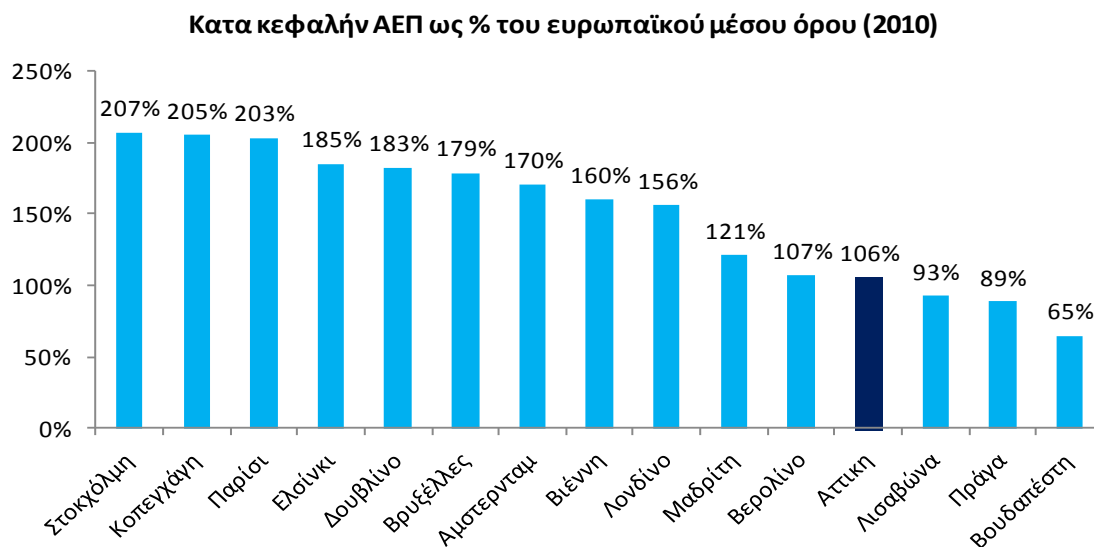
2.3.2 Εξέλιξη οικονομικών μεγεθών

Οι ευρύτερες μητροπολιτικές περιοχές των πρωτευουσών των ευρωπαϊκών χωρών (περιλαμβάνοντας και την Αττική) σημειώνουν σε γενικές γραμμές αισθητά υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα, συγκριτικά τόσο με τις χώρες στις οποίες βρίσκονται, όσο και με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Μέρος της διαφοράς αυτής στο εισόδημα αντισταθμίζεται από υψηλότερες τιμές, κυρίως στα ενοίκια και τα ακίνητα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και σε χώρες χαμηλού εισοδήματος όπως η Ρουμανία ή η Πολωνία, η περιοχή της πρωτεύουσας διαθέτει κατά κεφαλήν εισόδημα που είναι πάνω από 90% του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

- : μέσο εισόδημα > 90% ευρωπαϊκού μέσου όρου
- : μέσο εισόδημα 75%-90% ευρωπαϊκού μέσου όρου
- : μέσο εισόδημα < 75% ευρωπαϊκού μέσου όρου

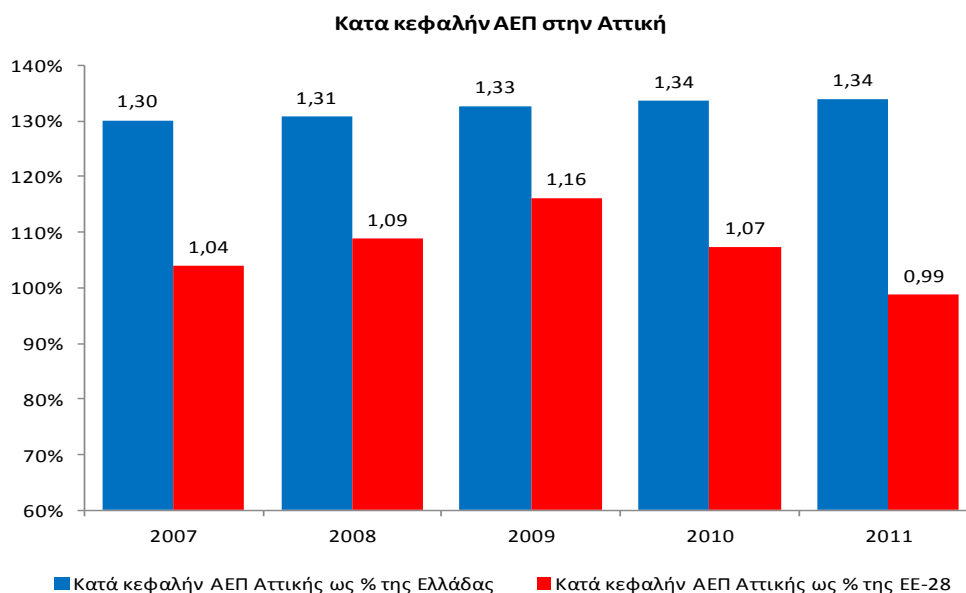

Σε όρους κατά κεφαλήν εισοδήματος και συγκριτικά με άλλες μητροπολιτικές περιοχές, η Αττική το 2010 - έτος που δεν είχε διαφανεί ακόμα το βάθος της επερχόμενης οικονομικής κρίσης – περιλαμβάνεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των μητροπολιτικών περιοχών, εξαιρώντας τις πόλεις από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Πορτογαλίας.

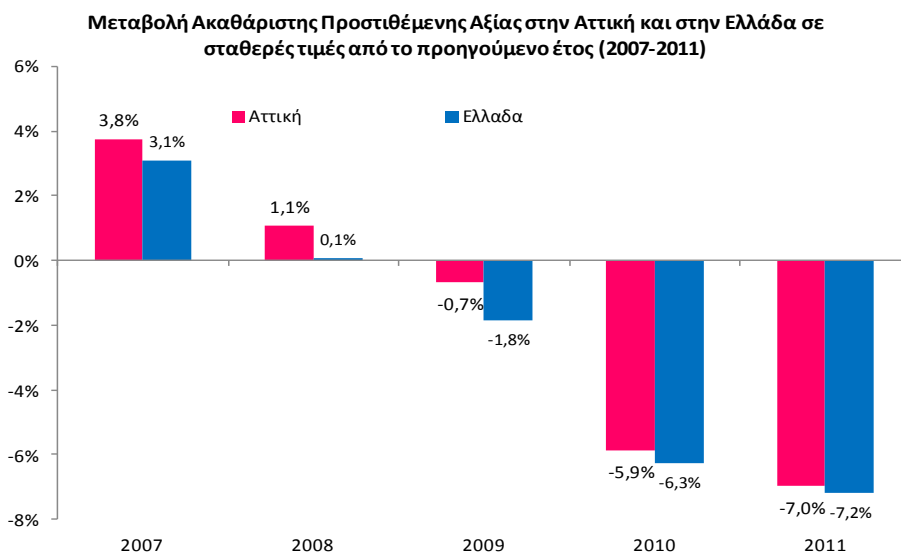
Πηγή: Eurostat

Εστιάζοντας στην Αττική, βάσει των τελευταίων διαθέσιμων στοιχείων, το ΑΕΠ της Περιφέρειας το 2011 ανήλθε σε €100,317 δισ., αποτελώντας το 48% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Σε όρους κατά κεφαλήν εισοδήματος, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Αττική ανήλθε σε €24,8 χιλ. έναντι €18,5 χιλ. στην Ελλάδα και €25,1 χιλ. στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

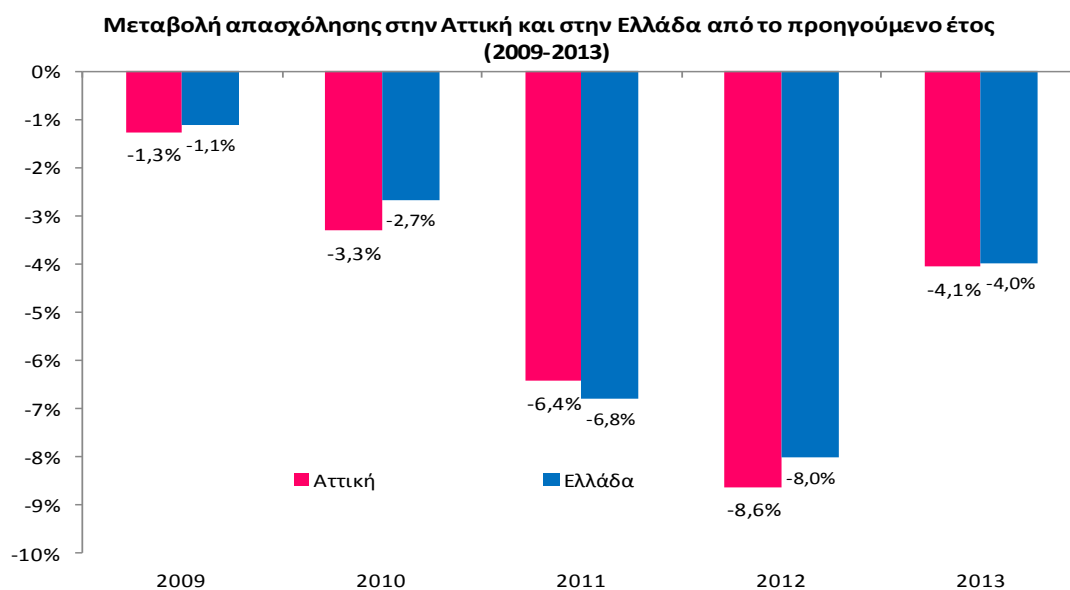
Πηγή: Eurostat

Σε όρους ΑΠΑ και σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (2011), η ύφεση στην Αττική τα πρώτα έτη της οικονομικής κρίσης καταγράφεται ελαφρώς ηπιότερη συγκριτικά με το σύνολο της χώρας. Εξειδικεύοντας, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας στην Αττική από το 2006 έως το 2011 ανήλθε σε -1,8% έναντι -2,4% για την Ελλάδα συνολικά.

Πηγή: Eurostat

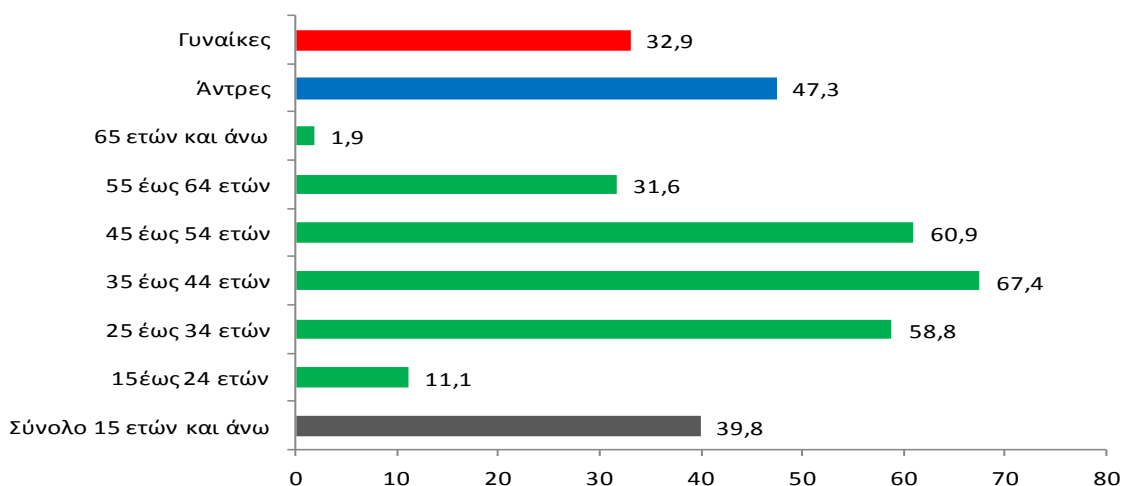
Αντίθετα, αισθητά πιο έντονη καταγράφεται η συρρίκνωση της απασχόλησης στην Αττική (όπου τα διαθέσιμα στοιχεία φτάνουν μέχρι και το 2013) συγκριτικά με το σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στην Αττική από το 2008 έως το 2013 ανήλθε σε -4,8% έναντι -4,5% για την Ελλάδα συνολικά.

Πηγή: Eurostat

Εξειδικεύοντας την ανάλυση σε επίπεδο ηλικιακού κλιμακίου, προκύπτει ότι το ποσοστό απασχόλησης φτάνει στο υψηλότερο σημείο του στις μέσες ηλικίες 25-54, ενώ αξιοσημείωτα χαμηλό είναι το ποσοστό απασχόλησης στις μικρές ηλικίες 15-24, γεγονός που ερμηνεύεται εν μέρει από ην απορρόφηση σημαντικού αριθμού νέων από την εκπαίδευση.

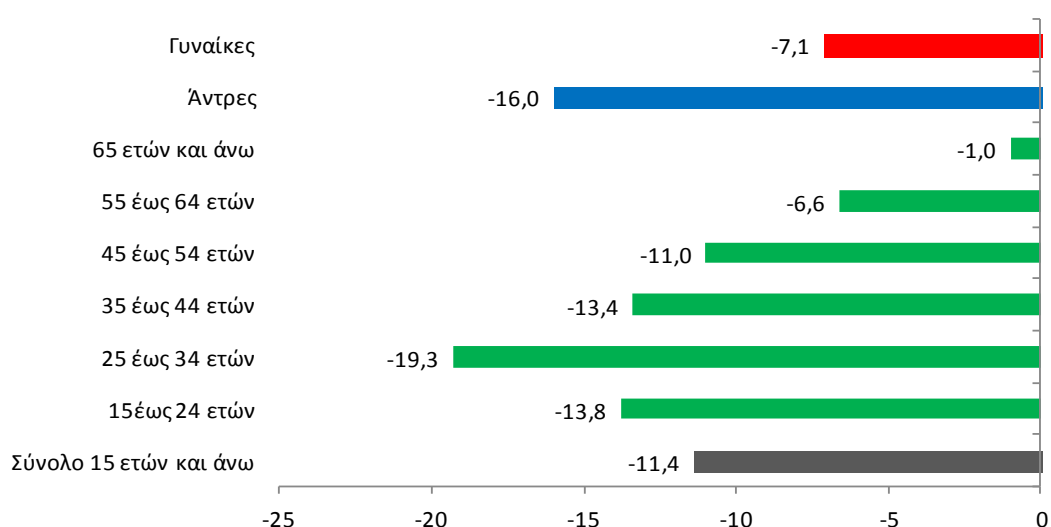
Ποσοστό απασχόλησης 2013 ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο

Πηγή: Eurostat

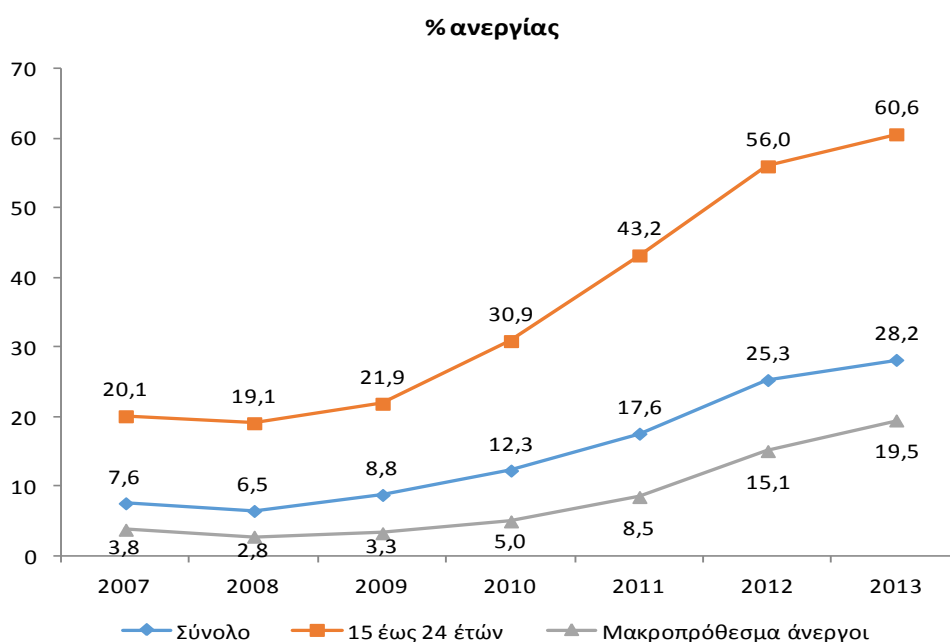
Το ποσοστό απασχόλησης στις γυναίκες παραμένει αρκετά χαμηλότερο από αυτό των αντρών, ωστόσο η μεταβολή της απασχόλησης από το 2007 έως το 2013 έχει οδηγήσει σε μεγαλύτερη μείωση των απασχολούμενων ανδρών έναντι των αντίστοιχων γυναικών. Αναφορικά με την ηλικιακή κατανομή των απωλειών σε απασχολούμενους, αξιοσημείωτη είναι η μείωση στην ηλικιακή ομάδα 25 έως 34, η οποία βρίσκεται στο κρίσιμο στάδιο απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας και δημιουργίας οικογένειας.

Μεταβολή ποσοστού απασχόλησης 2007-2013 ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο

Πηγή: Eurostat

Η αρνητική μεταβολή της απασχόλησης φαίνεται και από την μεγάλη αύξηση της ανεργίας στην Αττική, η οποία καταγράφεται πλέον στο επίπεδο ρεκόρ του 28%. Στις ηλικίες 15 έως 24 το ποσοστό ανεργίας ξεπερνάει το 60%, ενώ ιδιαίτερα υψηλό καταγράφεται και το ποσοστό των μακροπρόθεσμα άνεργων που προσεγγίζει το 20%. Πέρα από την κοινωνική διάσταση της ανεργίας, ένα τόσο υψηλό ποσοστό μακροχρόνια άνεργων οδηγεί σε απώλεια δεξιοτήτων και στην απομάκρυνση ενός μεγάλου μέρους του ενεργού πληθυσμού από την αγορά, περιορίζοντας παράλληλα τη δυνατότητα να βρει εργασία ακόμα και όταν η οικονομία ανακάμψει.

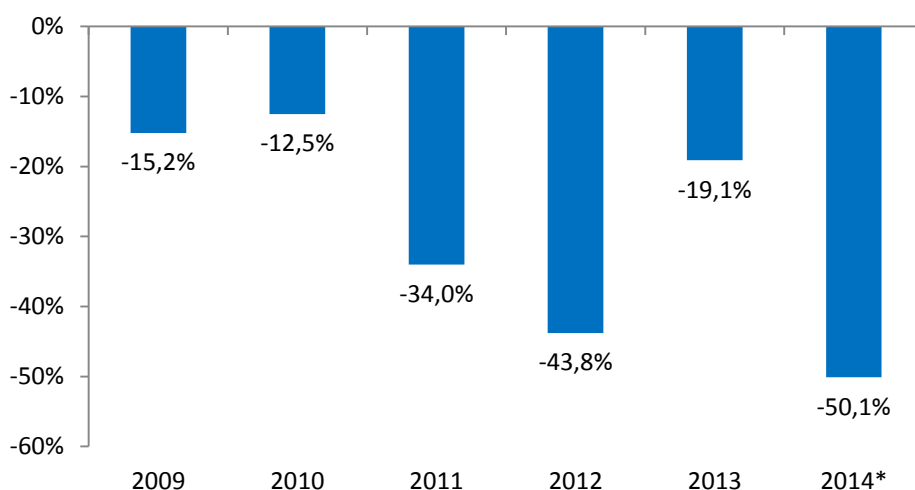
Πηγή: Eurostat

2.3.3 Αγορά ακινήτων στην Αθήνα

Η αγορά ακινήτων αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη για την οικονομική δραστηριότητα, απεικονίζοντας τις οικονομικές διακυμάνσεις και επιδρώντας σε αυτές με καθοριστικό τρόπο. Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα ακίνητα αποτελούν το βασικότερο περιουσιακό στοιχείο για τα περισσότερα νοικοκυριά, είναι σαφές ότι οι διακυμάνσεις στις τιμές τους επιδρούν και στο επίπεδο της κατανάλωσης. Παράλληλα, δεδομένου ότι τα ακίνητα είναι από τα βασικότερα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται ως ενέχυρο για τραπεζικά δάνεια τόσο σε ιδιώτες όσο και για επιχειρήσεις, οι διακυμάνσεις των αξιών τους επιδρούν στο χρηματοπιστωτικό τομέα.

Στο πλαίσιο αυτό είναι εμφανές ότι η αγορά ακινήτων στην Αθήνα έχει πληγεί βαθειά από την οικονομική κρίση, με τις αγοραπωλησίες ακινήτων να έχουν μειωθεί από το 2009 έως το 2013 κατά 78%, με την πτώση να συνεχίζεται με επιταχυνόμενο ρυθμό και το α' τρίμηνο του 2014.

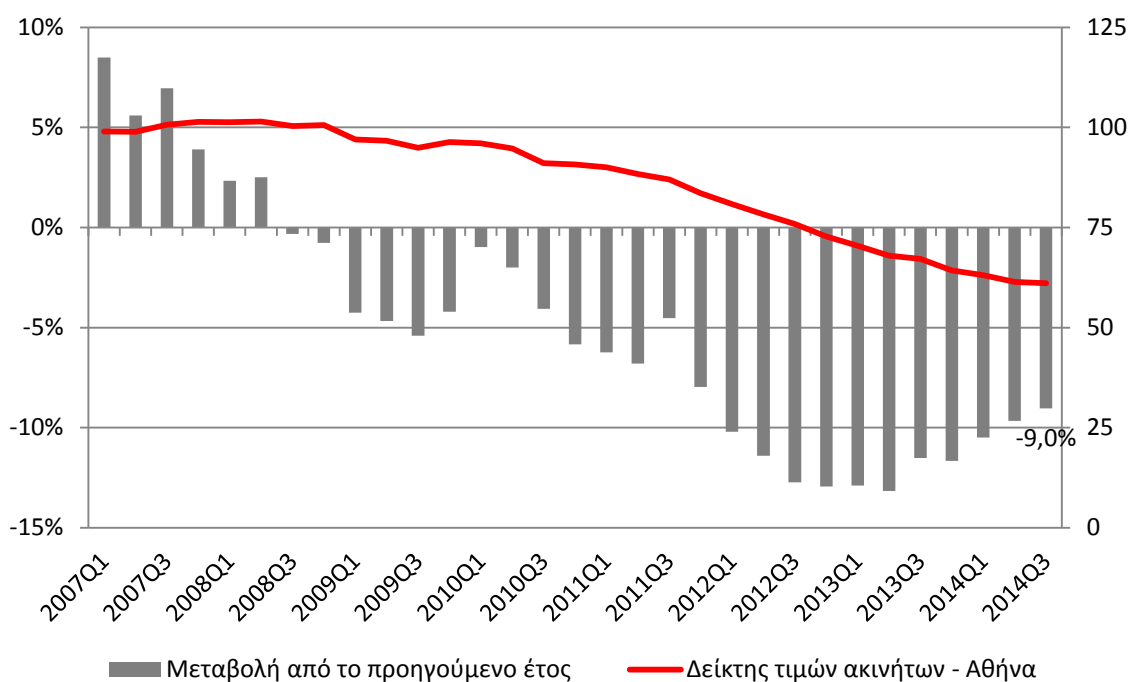
Αριθμός συμβολαίων αγοραπωλησίας ακινήτων - Αθήνα

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Αναφορικά με τον δείκτη τιμών ακινήτων, είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι συγκριτικά με το υψηλότερο σημείο του (το β' τρίμηνο του 2008) έχει σημειώσει μείωση της τάξης του 39,8%, ενώ σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία ο ρυθμός μεταβολής το γ' τρίμηνο του 2014 (συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους) ανήλθε σε -9%.

Δείκτης τιμών ακινήτων Αθήνας (2007=100)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

2.3.4 Μεταφορές

Η Αθήνα εξυπηρετείται για τις θαλάσσιες μεταφορές της κυρίως από το λιμάνι του Πειραιά και για τις εναέριες μεταφορές από το αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος. Η κίνηση στα δύο αυτά σημεία, είναι δείκτης για την οικονομική δραστηριότητα τόσο αναφορικά με τον τουρισμό (επιβατική κίνηση), όσο και αναφορικά με το διακομετακομιστικό εμπόριο και τη βιομηχανία (κίνηση εμπορευμάτων).

Είναι χαρακτηριστικό ότι στο λιμάνι του Πειραιά η κίνηση επιβατών έχει μειωθεί τα τελευταία έτη καθώς μεγάλο μέρος της αφορά εγχώριους επιβάτες ενώ αντίθετα, μετά από απότομη πτώση το 2008, τα εμπορεύματα έχουν παρουσιάσει γρήγορη αύξηση στην κίνηση τους. Ο Πειραιάς είναι το 2ο λιμάνι στην ΕΕ-28 σε επιβάτες και το 10ο λιμάνι σε κίνηση εμπορευμάτων.

Στο αεροδρόμιο, η κίνηση παρουσιάζει αντίθετη εικόνα, με τους επιβάτες να έχουν αυξηθεί, δείγμα της αυξημένης τουριστικής κίνησης από το εξωτερικό, και τα εμπορεύματα να έχουν μειωθεί. Το Ελ. Βενιζέλος είναι το 26ο αεροδρόμιο σε κίνηση επιβατών στην ΕΕ-28.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Θαλάσσιες μεταφορές						
Κίνηση επιβατών με πλοία από Πειραιά - Περάματος (χιλ. άτομα)	13.066	13.063	12.821	12.705	11.662	11.430
Μεταβολή από προηγούμενο έτος	9,1%	0,0%	-1,9%	-0,9%	-8,2%	-2,0%
Κίνηση εμπορευμάτων σε όγκο containers (χιλ. TEU)	1.384	437	667	850	1.681	2.815
Μεταβολή από προηγούμενο έτος	-2,1%	-68,4%	52,6%	27,4%	97,8%	67,5%
Εναέριες μεταφορές						
Κίνηση επιβατών με αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος (χιλ. άτομα - φόρτωση και εκφόρτωση)	19.713	19.985	18.031	18.998	21.241	21.983
Μεταβολή από προηγούμενο έτος	2,8%	1,4%	-9,8%	5,4%	11,8%	3,5%
Κίνηση εμπορευμάτων σε χιλ. τόνους αγαθών (φόρτωση και εκφόρτωση)	98	102	87	82	75	67
Μεταβολή από προηγούμενο έτος	-3,9%	4,1%	-14,7%	-5,7%	-8,5%	-10,7%

Πηγή: Eurostat

2.4 Δείκτης οικονομικού κλίματος

Οι τάσεις ανάκαμψης της οικονομίας φαίνονται και από το δείκτη οικονομικού κλίματος που έχει σχεδόν ανέλθει στα επίπεδα προ της κρίσης, αποτελώντας ένδειξη αυξανόμενης αισιοδοξίας για το προσεχές μέλλον.

Πηγή: IOBE

Ωστόσο, με βάση την έρευνα του IOBE, οι καταναλωτές είναι περισσότερο διστακτικοί, ενώ και σε αυτή την περίπτωση υπάρχουν σαφείς πλέον ενδείξεις μίας θετικότερης στάσης προς την οικονομική κατάσταση και τις προοπτικές.

Πηγή: IOBE

3. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

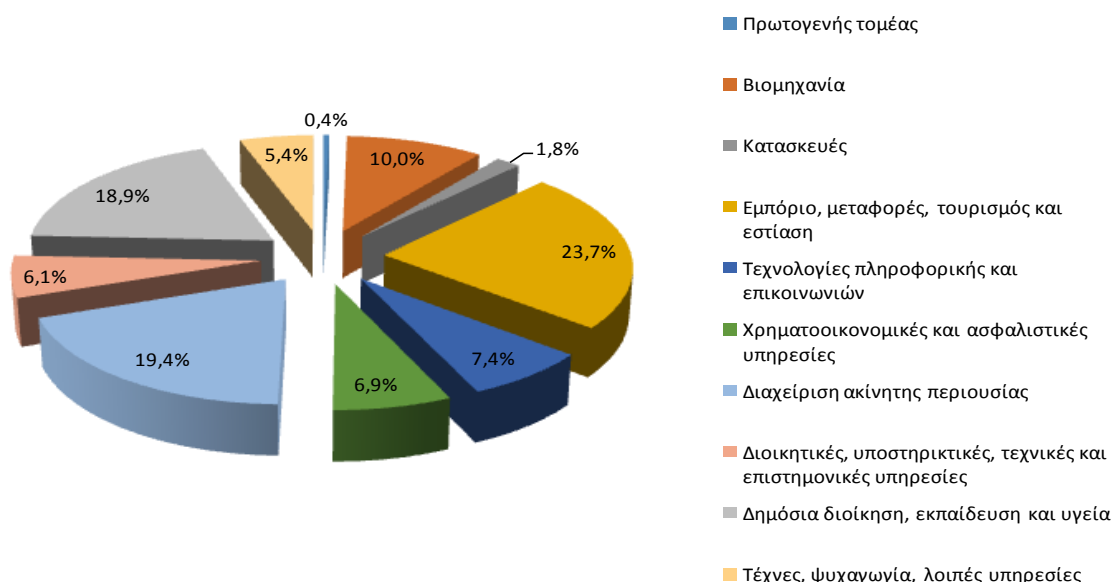
Στην παρούσα ενότητα της μελέτης, εξετάζονται οι εξελίξεις σε επιμέρους κλάδους, με έμφαση στους κλάδους ενδιαφέροντος για το Δήμο της Αθήνας.

3.1 Αττική – Ανάλυση κατά κλάδο

3.1.1 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία και απασχόληση

Ο κλάδος με το μεγαλύτερο μερίδιο σε ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στην Αττική είναι το «εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός και εστίαση», ενώ ακολουθεί η διαχείριση ακίνητης περιουσίας. Οι υπηρεσίες σε όλες τους τις μορφές κυριαρχούν όπως είναι αναμενόμενο σε μία μητροπολιτική περιοχή.

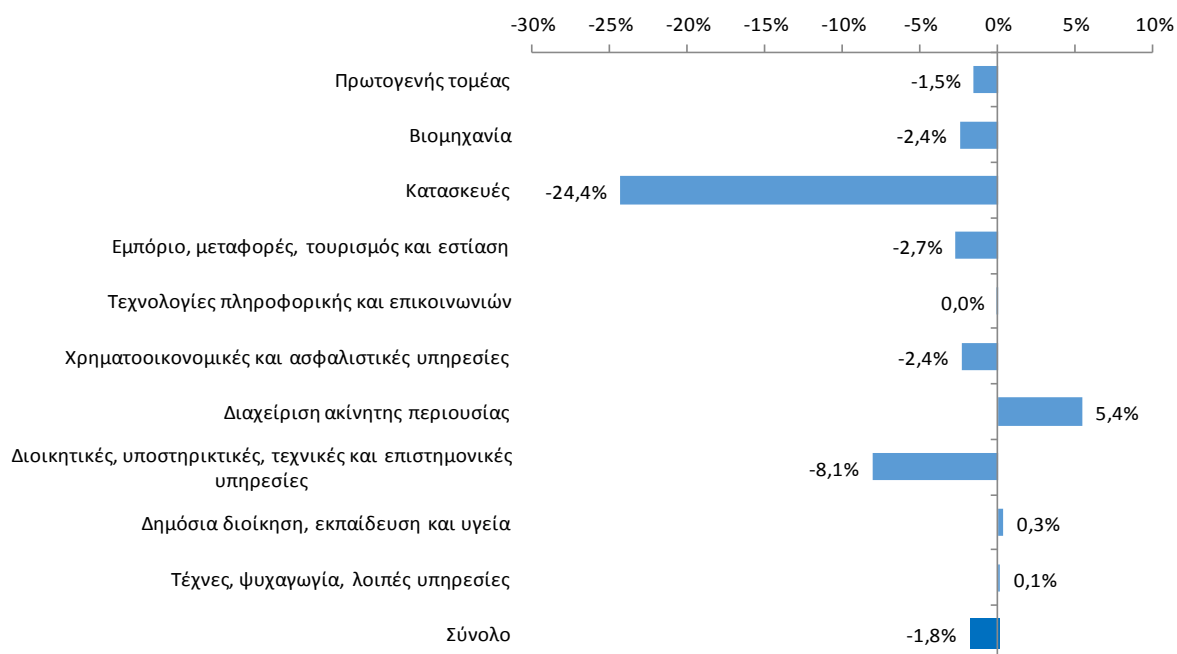
Κατανομή Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας ανά κλάδο στην Αττική - 2011

Πηγή: Eurostat

Αξιοσημείωτη είναι η μεταβολή της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στις κατασκευές την περίοδο 2007-2011, η οποία δείχνει τη μεγάλη πτώση της αγοράς ακινήτων στην Αττική. Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, αντίθετα, παρουσιάζουν ανθεκτικότητα στην οικονομική κρίση.

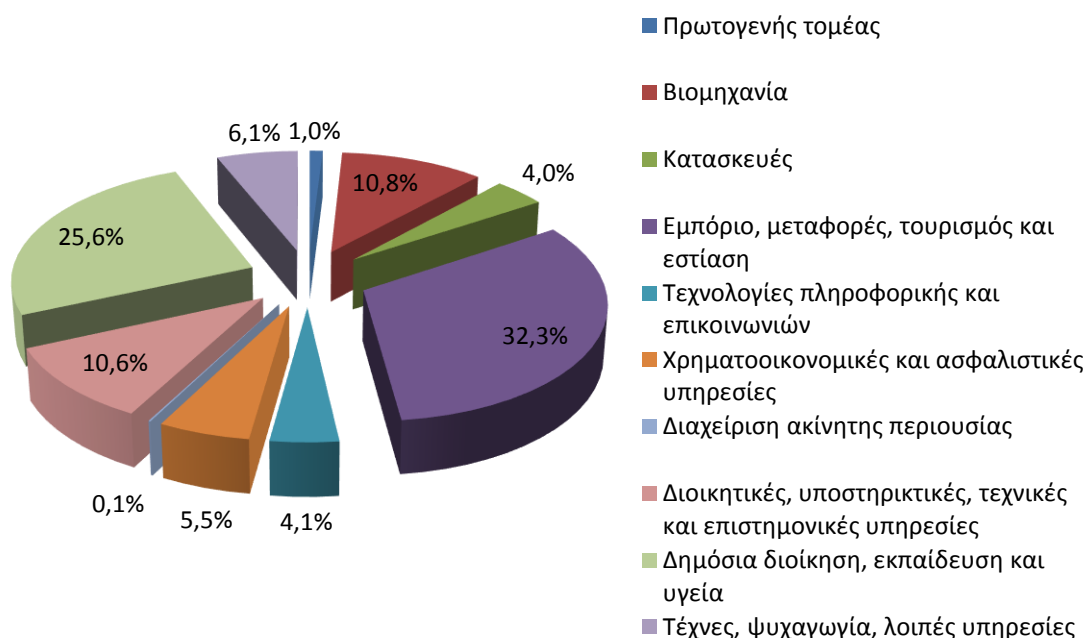
Μέσος ρυθμός ετήσιας μεταβολής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας ανά κλάδο στην Αττική 2007-2011 σε σταθερές τιμές

Πηγή: Eurostat

Ο κλάδος με το μεγαλύτερο μερίδιο σε απασχόληση στην Αττική είναι το «εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός και εστίαση», ενώ ακολουθεί η «δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία».

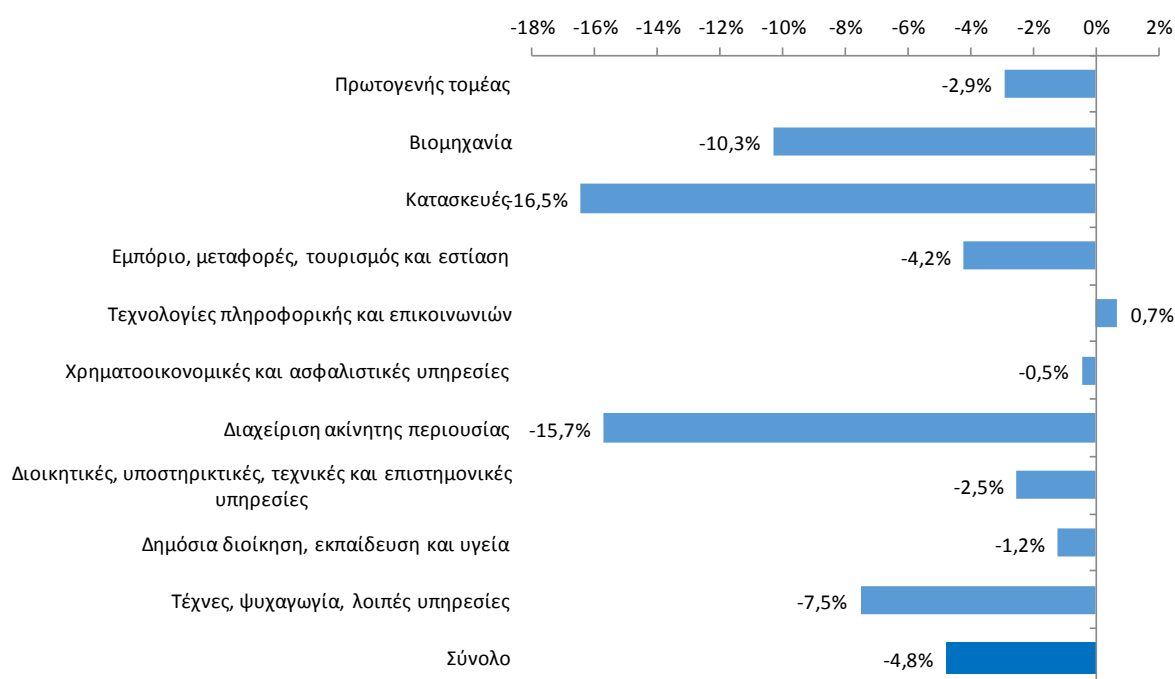
Κατανομή απασχόλησης ανά κλάδο στην Αττική - 2013

Πηγή: Eurostat

Από όλους τους κλάδους, ο μόνος που παρουσίασε αύξηση της απασχόλησης την περίοδο 2008-2013 ήταν οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Μεγάλη μείωση εμφανίζεται στις κατασκευές και στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας ενώ αρκετά μικρότερη μείωση συγκριτικά με το σύνολο της οικονομίας παρουσιάζουν οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και η δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία.

Μέσος ρυθμός ετήσιας μεταβολής απασχόλησης ανά κλάδο στην Αττική 2008-2013 σε σταθερές τιμές

Πηγή: Eurostat

3.1.2 Συντελεστής εγκατάστασης- Σύγκριση με ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιφέρειες

Ο συντελεστής εγκατάστασης (Location Quotient) παρουσιάζει τη σχετική βαρύτητα ενός κλάδου στη μητροπολιτική περιοχή έναντι της χώρας και κατά συνέπεια είναι ένδειξη εάν η μητροπολιτική περιοχή διαθέτει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον κλάδο αυτό. Στην παρούσα μελέτη ο συντελεστής εγκατάστασης έχει υπολογιστεί με βάση την απασχόληση με στοιχεία του 2013 και με βάση την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) με στοιχεία του 2011.

Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται με τη διαίρεση του ποσοστού της ΑΠΑ (ή της απασχόλησης) ενός κλάδου στο σύνολο της οικονομίας μιας περιοχής με το ποσοστό της ΑΠΑ (ή της απασχόλησης) του κλάδου στο σύνολο της οικονομίας στη χώρα. Αν r_{Xi} , r_X , X_i , X αντιπροσωπεύουν την ΑΠΑ (ή την απασχόληση) του κλάδου i στην περιφέρεια r , τη συνολική ΑΠΑ (ή την απασχόληση) του Νομού r , την ΑΠΑ (ή την απασχόληση) του κλάδου i στο σύνολο της χώρας, και την ΑΠΑ (ή την απασχόληση) της εθνικής οικονομίας αντίστοιχα, τότε ο συντελεστής εγκατάστασης είναι:

$$LQ = \frac{rX_i / rX}{X_i / X}$$

Εάν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος από το 1, η περιοχή έχει μεγαλύτερη αναλογικά ΑΠΑ (ή απασχόληση) σε αυτόν τον κλάδο έναντι της χώρας και θεωρείται ως πρώτη ένδειξη πως ο κλάδος στην περιοχή έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και ότι εξαγει προϊόντα και υπηρεσίες του προς την υπόλοιπη χώρα ή/και το εξωτερικό.

Στην παρούσα μελέτη έχει υπολογιστεί ο συντελεστής εγκατάστασης σε διάφορες μητροπολιτικές περιοχές χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να γίνει σύγκριση με τη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας.

Συντελεστής εγκατάστασης (Location quotient) βάσει απασχόλησης (2013)

Μητροπολιτικές περιοχές	Πρωτογενής τομέας	Κατασκευές	Βιομηχανία	Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός και εστίαση	Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών
Βρυξέλλες	ΜΔ	0,88	0,45	0,92	1,61
Πράγα	0,11	1,01	0,39	1,07	2,76
Βερολίνο	ΜΔ	0,85	0,45	1,00	2,02
Μαδρίτη	0,10	0,84	0,67	0,89	2,52
Παρίσι	0,09	0,84	0,61	1,08	2,16
Ρώμη	0,51	0,99	0,51	1,02	1,91
Αμστερνταμ (Β. Ολλανδία)	0,56	0,86	0,71	1,03	1,40
Βιέννη	0,12	0,84	0,45	1,00	2,17
Λισαβώνα	0,18	0,84	0,60	1,11	2,22
Ελσίνκι	0,20	0,92	0,66	1,16	1,69
Στοκχόλμη	0,21	0,84	0,40	1,03	1,89
Λονδίνο	ΜΔ	0,96	0,38	0,86	1,74
Όσλο	0,18	0,71	0,45	1,07	2,10
Αττική	0,07	0,85	0,98	1,07	1,87
Μέσος όρος	0,21	0,87	0,55	1,02	2,00

Μητροπολιτικές περιοχές	Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Διοικητικές, υποστηρικτικές, τεχνικές και επιστημονικές υπηρεσίες	Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία	Τέχνες, ψυχαγωγία, λοιπές υπηρεσίες
Βρυξέλλες	1,31	2,15	1,36	0,86	2,61
Πράγα	2,10	2,62	1,88	1,05	1,45
Βερολίνο	0,71	2,57	1,52	1,11	1,55
Μαδρίτη	1,80	1,15	1,48	1,00	1,11
Παρίσι	1,61	1,36	1,38	0,89	1,21
Ρώμη	1,08	1,34	1,19	1,17	1,44
Αμστερνταμ (Β. Ολλανδία)	1,35	1,17	1,20	0,93	1,26
Βιέννη	1,33	1,92	1,59	1,12	1,36
Λισαβώνα	1,98	2,04	1,57	1,12	1,22

Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας του Δήμου Αθηναίων

Παραδοτέο Β.5.7: Μελέτη εξελίξεων και τάσεων της αγοράς

Ανάδοχος: Κοινοπραξία για το Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας του Δήμου Αθηναίων

Μητροπολιτικές περιοχές	Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Διοικητικές, υποστηρικτικές, τεχνικές και επιστημονικές υπηρεσίες	Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία	Τέχνες, ψυχαγωγία, λοιπές υπηρεσίες
Ελσίνκι	1,72	1,16	1,30	0,89	1,22
Στοκχόλμη	1,99	1,05	1,44	0,90	1,20
Λονδίνο	1,86	1,35	1,48	0,92	1,28
Όσλο	1,65	1,33	1,39	0,95	1,30
Αττική	1,79	1,47	1,43	1,11	1,31
Μέσος όρος	1,59	1,62	1,44	1,00	1,39

Πηγή: Eurostat

Συντελεστής εγκατάστασης (location quotient) βάσει ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (2011)

Μητροπολιτικές περιοχές	Πρωτογενής τομέας	Κατασκευές	Βιομηχανία	Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός και εστίαση	Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών
Βρυξέλλες	0,02	0,45	0,43	0,83	1,83
Πράγα	0,13	0,78	0,36	1,10	2,43
Κοπεγχάγη	0,01	0,39	0,32	1,08	2,14
Βερολίνο	0,01	0,80	0,53	ΜΔ	ΜΔ
Δουβλίνο	0,10	0,54	0,55	1,02	1,85
Μαδρίτη	0,05	0,83	0,64	1,03	2,44
Παρίσι	0,07	0,72	0,62	1,04	2,04
Ρώμη	0,18	0,87	0,38	0,89	2,16
Βουδαπέστη	0,04	0,72	0,57	1,07	1,69
Αμστερνταμ	0,30	0,49	0,32	1,20	1,56
Βιέννη	0,03	0,67	0,55	ΜΔ	ΜΔ
Λισαβώνα	0,09	0,80	0,51	0,99	2,01
Ελσίνκι	0,12	0,84	0,76	1,24	1,69
Στοκχόλμη	0,11	0,87	0,59	1,02	1,78
Λονδίνο	0,04	0,71	0,28	0,84	1,80
Όσλο	0,00	0,99	0,07	1,51	2,46
Αττική	0,12	0,73	0,75	0,95	1,52
Μέσος όρος	0,08	0,72	0,48	1,05	1,96

Μητροπολιτικές περιοχές	Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Διοικητικές, υποστηρικτικές, τεχνικές και επιστημονικές υπηρεσίες	Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία	Τέχνες, ψυχαγωγία, λοιπές υπηρεσίες
Βρυξέλλες	2,93	0,70	1,02	1,07	1,65
Πράγα	2,63	1,13	1,85	0,90	1,37
Κοπεγχάγη	1,99	0,73	1,55	0,94	1,76
Βερολίνο	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ
Δουβλίνο	1,61	0,87	1,29	0,90	1,13
Μαδρίτη	1,39	0,69	1,80	0,85	1,19
Παρίσι	1,70	0,99	1,44	0,73	1,06

Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας του Δήμου Αθηναίων

Παραδοτέο Β.5.7: Μελέτη εξελίξεων και τάσεων της αγοράς

Ανάδοχος: Κοινοπραξία για το Κέντρο Στήριξης Επιχειρηματικότητας του Δήμου Αθηναίων

Μητροπολιτικές περιοχές	Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Διοικητικές, υποστηρικτικές, τεχνικές και επιστημονικές υπηρεσίες	Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία	Τέχνες, ψυχαγωγία, λοιπές υπηρεσίες
Ρώμη	1,44	1,14	1,30	1,12	1,65
Βουδαπέστη	1,87	1,04	1,47	1,21	1,05
Αμστερνταμ	2,64	0,91	1,40	0,72	0,87
Βιέννη	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ	ΜΔ
Λισαβόνα	2,03	0,72	1,64	0,96	1,20
Ελσίνκι	1,63	0,96	1,33	0,84	1,09
Στοκχόλμη	2,19	1,11	1,34	0,83	1,12
Λονδίνο	2,31	0,93	1,46	0,73	1,09
Όσλο	2,76	1,56	1,85	1,09	2,02
Αττική	1,42	1,23	1,27	0,92	1,07
Μέσος όρος	2,04	0,98	1,47	0,92	1,29

Πηγή: Eurostat

Σε όλες τις μητροπολιτικές περιοχές, ο πρωτογενής τομέας, η βιομηχανία και οι κατασκευές υπολείπονται έναντι των χωρών στα μερίδια της οικονομίας. Αντίθετα στις περισσότερες κατηγορίες υπηρεσιών, οι μητροπολιτικές περιοχές διαθέτουν υψηλότερο μερίδιο. Υπηρεσίες με ιδιαίτερη σημασία για αστικά κέντρα είναι:

- Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες
- Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών
- Οι διοικητικές, υποστηρικτικές, τεχνικές και επιστημονικές υπηρεσίες
- Οι τέχνες, ψυχαγωγία και λοιπές υπηρεσίες

Οι κλάδοι εμπορίου, μεταφορών και τουρισμού καθώς και η δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία παρουσιάζουν περίπου την ίδια βαρύτητα στα αστικά κέντρα και στη χώρα συνολικά με διαφοροποιήσεις μεταξύ των χωρών.

Η Αττική έχει υψηλότερο μερίδιο στη βιομηχανία, στο σύνολο της χώρας, έναντι άλλων μητροπολιτικών περιοχών, ενώ υπολείπεται στις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Με βάση την ΑΠΑ, η Αττική επίσης υπολείπεται στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, στις διοικητικές, υποστηρικτικές, τεχνικές και επιστημονικές υπηρεσίες και τέλος στις τέχνες, ψυχαγωγία και λοιπές υπηρεσίες.

3.2 Κλάδοι ενδιαφέροντος

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι κλάδοι ενδιαφέροντος για την Αθήνα (με βάση την κατηγοριοποίηση τους κατά NACE2 σε διψήφιο επίπεδο) όπως προέκυψαν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων από την ICAP DATABANK, ώστε να εστιάσει σε αυτούς και η μελέτη των τάσεων και εξελίξεων.

NACE	Κλάδος
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών
55	Καταλύματα
56	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης
58	Εκδοτικές δραστηριότητες
62	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες
79	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες
82	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις
86	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας

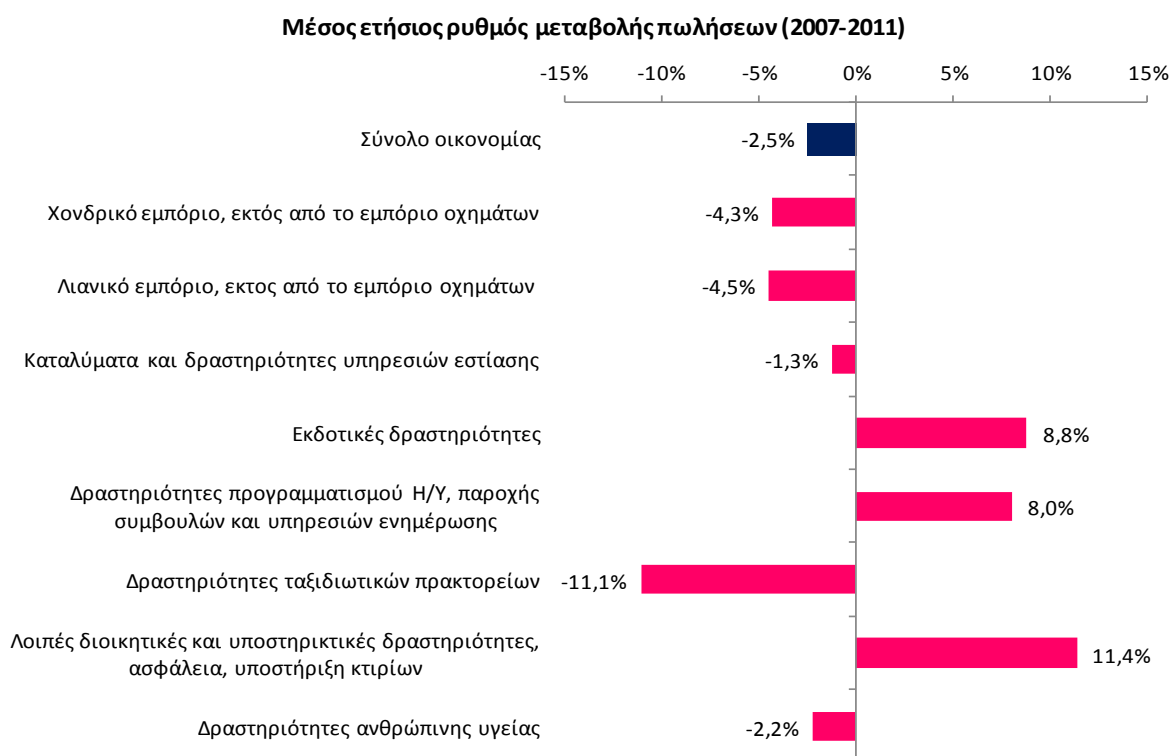
3.3 Πωλήσεις, Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία & Απασχόληση ανά Κλάδο Ενδιαφέροντος

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην ενότητα αυτή αφορούν στο σύνολο της Ελλάδας και όχι για την Αττική καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τους κλάδους ενδιαφέροντος σε επίπεδο περιφέρειας ή πόλης.

3.3.1 Σύγκριση κλάδων ενδιαφέροντος με την οικονομία

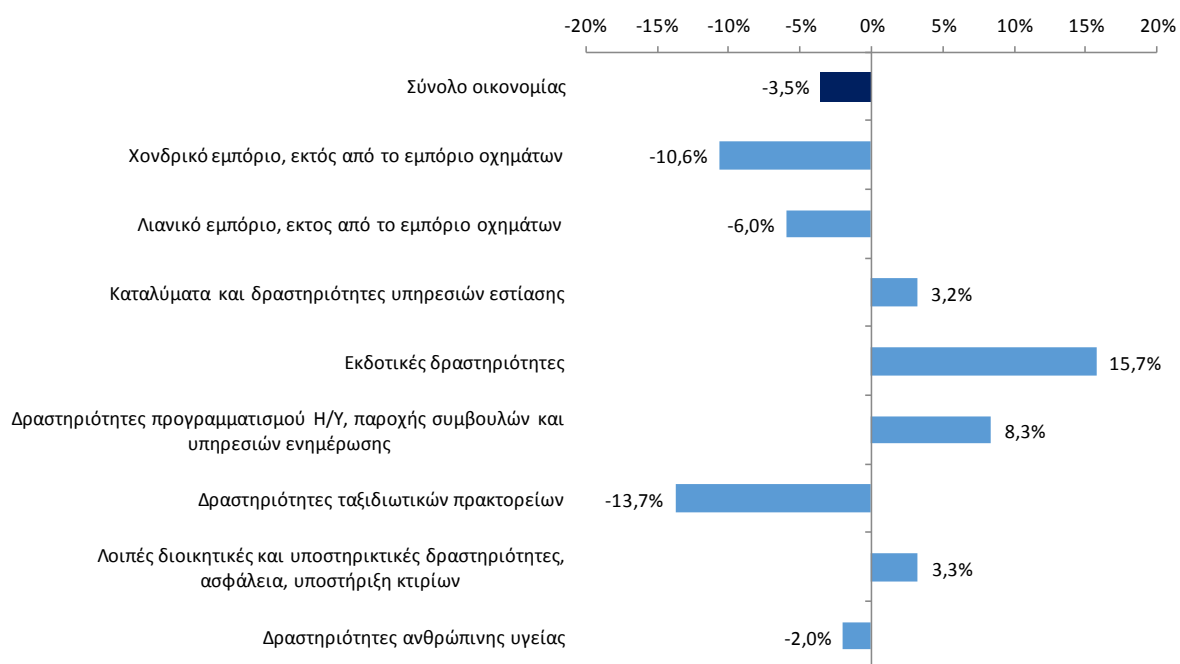
Από τους εξεταζόμενους κλάδους, οι εκδοτικές δραστηριότητες, οι δραστηριότητες προγραμματισμού Η/Υ, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες και οι διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακής υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες παροχής υποστήριξης προς επιχειρήσεις παρουσιάζουν αύξηση πωλήσεων και ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας το διάστημα 2007-2011 (το 2011 είναι το τελευταίο έτος με διαθέσιμα στοιχεία).

Σε σχέση με την απασχόληση, όπου υπάρχουν πιο πρόσφατα στοιχεία (έως το β' τρίμηνο του 2014), εκτός από τους προαναφερθέντες κλάδους, αύξηση παρουσιάζουν και τα ταξιδιωτικά γραφεία. Ο κλάδος των καταλυμάτων και υπηρεσιών εστίασης, παρουσιάζει μείωση στις πωλήσεις και την απασχόληση αλλά αύξηση στην προστιθέμενη αξία. Τέλος, σημειώνεται ότι και ο κλάδος της υγείας, παρότι εμφανίζει μείωση και στους τρεις δείκτες, δείχνει να είναι ανθεκτικός, καθώς η μείωση είναι περιορισμένη σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας.

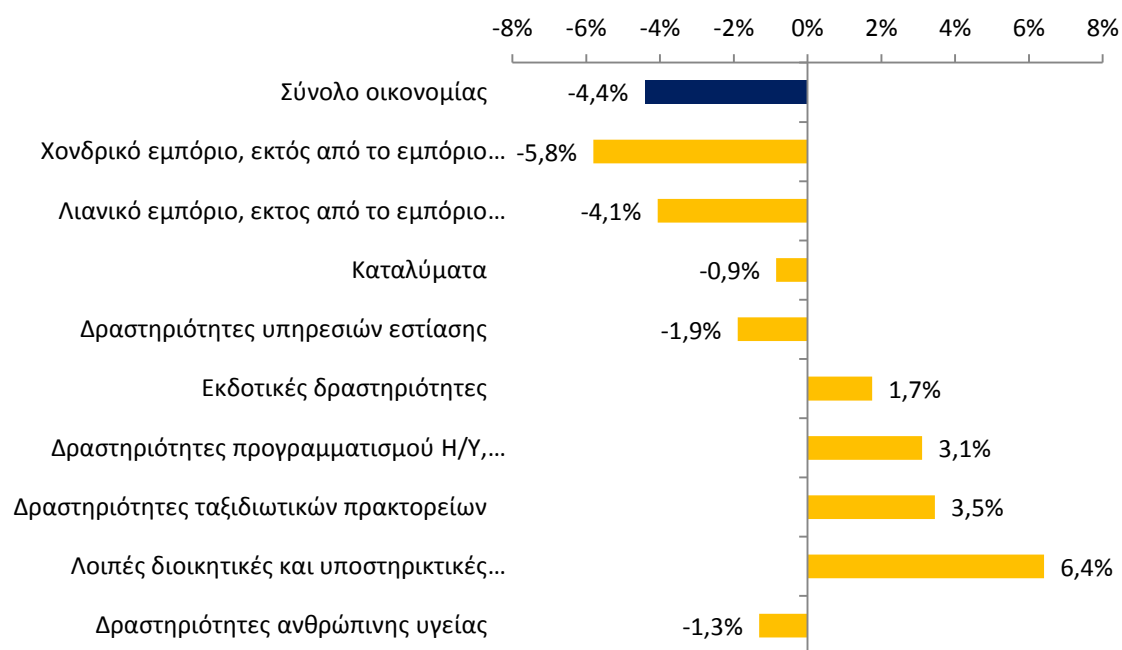
Πηγή: Eurostat

Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ΑΠΑ (2007-2011)

Πηγή: Eurostat

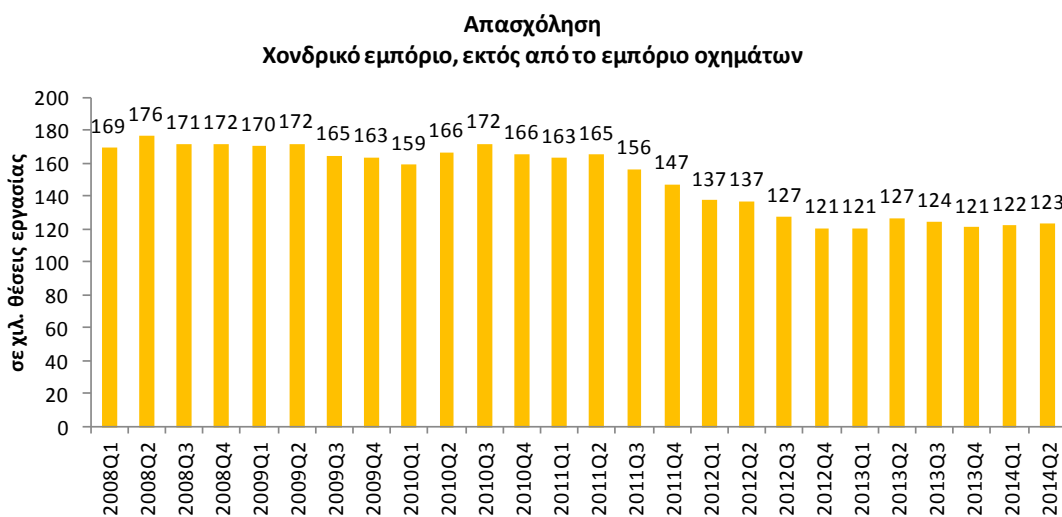
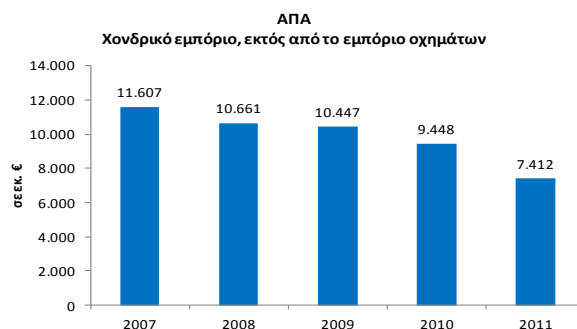
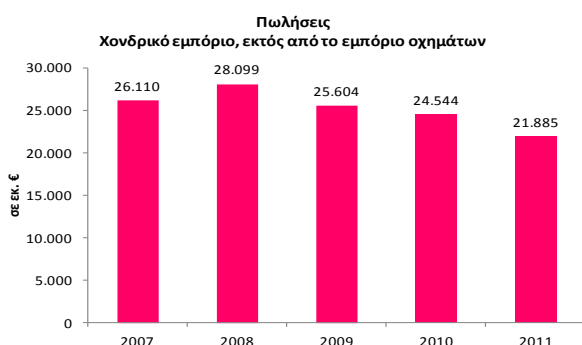
Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής απασχόλησης (Q2 2008-Q2 2014)

Πηγή: Eurostat

3.3.2 Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο οχημάτων

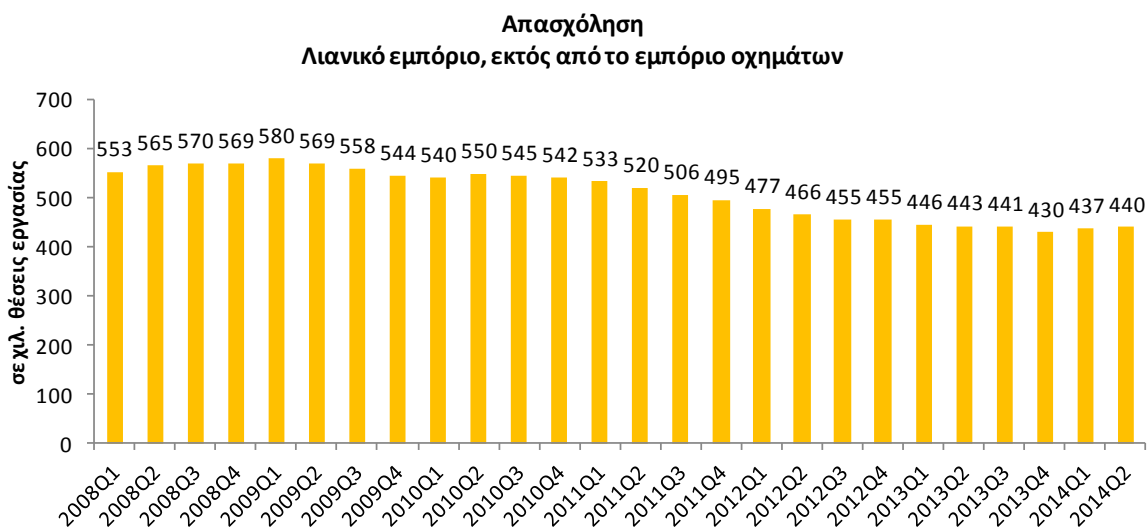
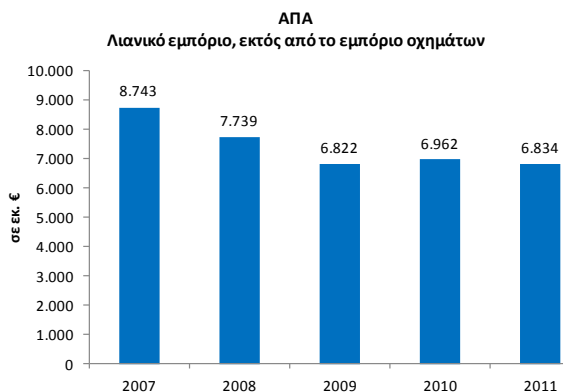
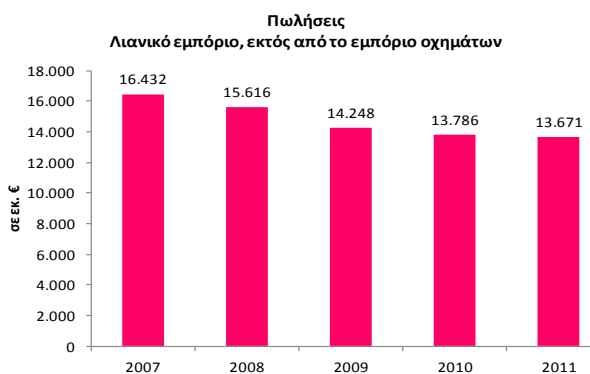
Στην ΕΕ ο κλάδος χονδρικού εμπορίου έχει αναπτυχθεί (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό -0,8% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός ελαφρά μικρότερος από το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα είναι έντονα αρνητική με σημαντικές απώλειες τόσο σε πωλήσεις (-25% χωρίς να περιλαμβάνονται τα έτη 2012 και 2013), όσο και σε θέσεις εργασίας (>50 χιλ. εργαζόμενοι) τα τελευταία έτη. Τάσεις σταθεροποίησης εμφανίζονται στην απασχόληση από το τέλος του 2012 μέχρι τα μέσα του 2014.

Πηγή: Eurostat

3.3.3 Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο οχημάτων

Στην ΕΕ ο κλάδος λιανικού εμπορίου έχει παρουσιάσει (με βάση την ΑΠΑ) στασιμότητα με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,0% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός περίπου ίδιος με το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα είναι έντονα αρνητική με σημαντικές απώλειες τόσο σε πωλήσεις (-20% χωρίς να περιλαμβάνονται τα έτη 2012 και 2013), όσο και σε θέσεις εργασίας (>130 χιλ. εργαζόμενοι λιγότεροι) τα τελευταία έτη. Από το τέλος του 2013 μέχρι το β' τρίμηνο του 2014 φαίνεται ανάκαμψη στις θέσεις εργασίας κατά 10 χιλ.

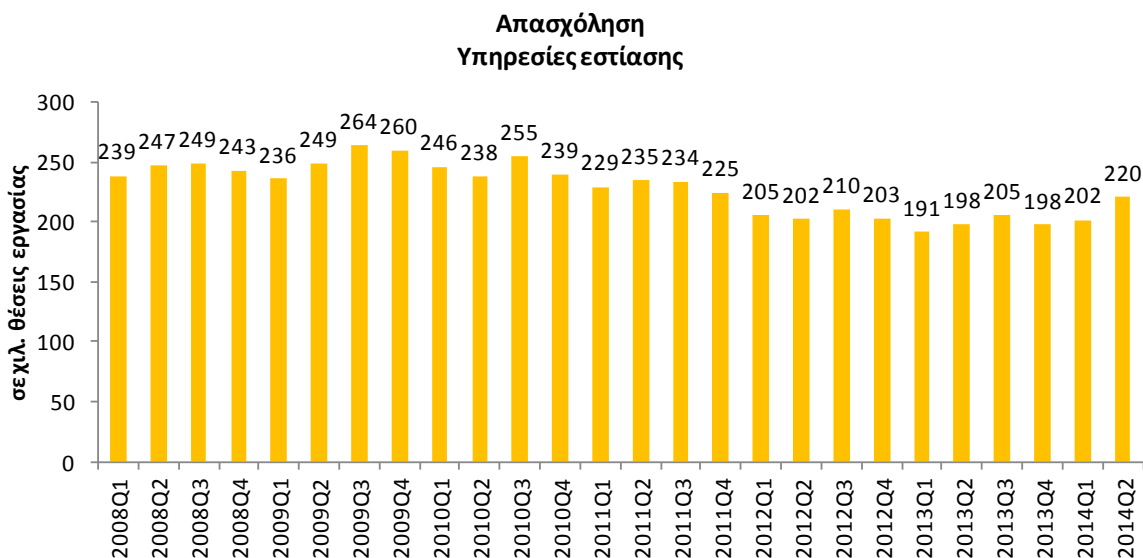
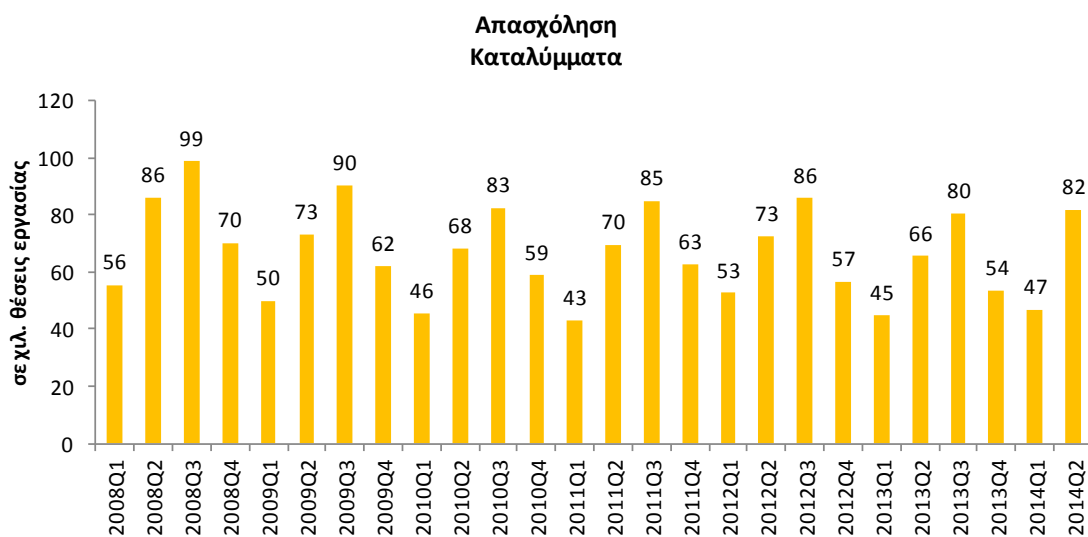
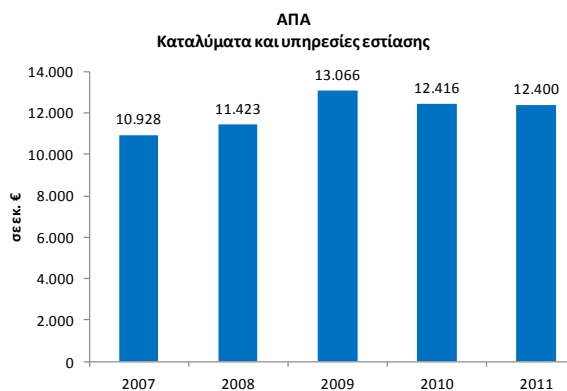
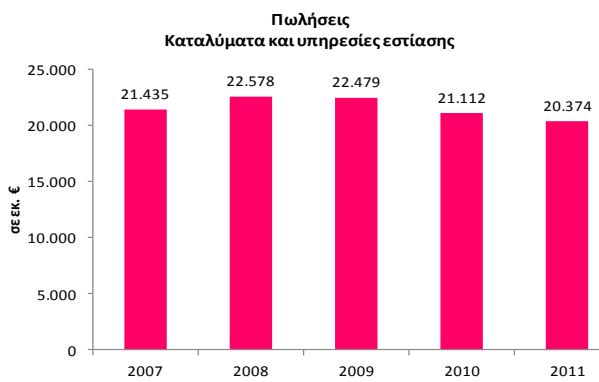

Πηγή: Eurostat

3.3.4 Καταλύματα & δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης

Στην ΕΕ ο κλάδος έχει αναπτυχθεί (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό -0,8% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός ελαφρά χειρότερος από το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα εμφάνισε αντοχές στην ύφεση με περιορισμένες απώλειες τόσο σε πωλήσεις όσο και στην ΑΠΑ.

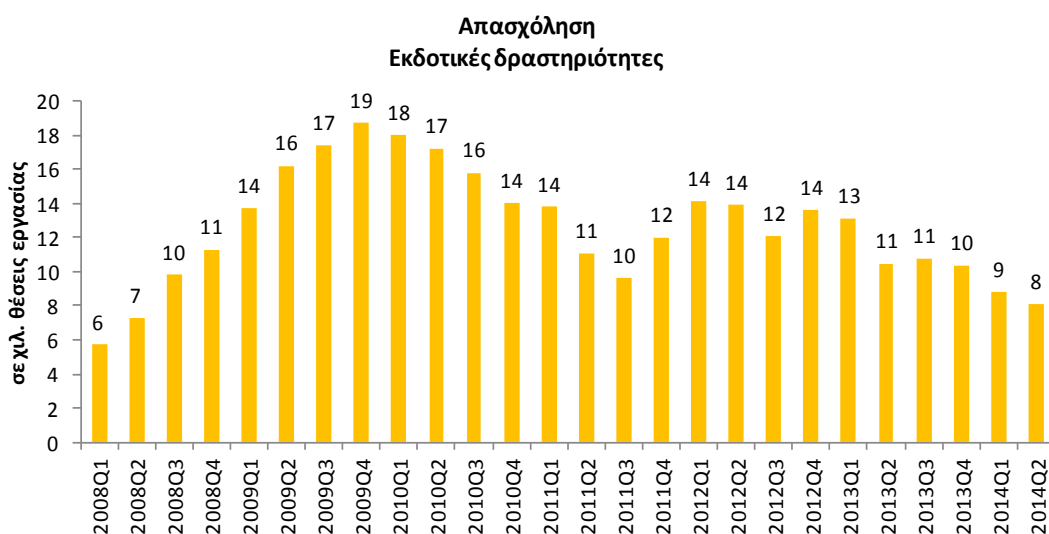
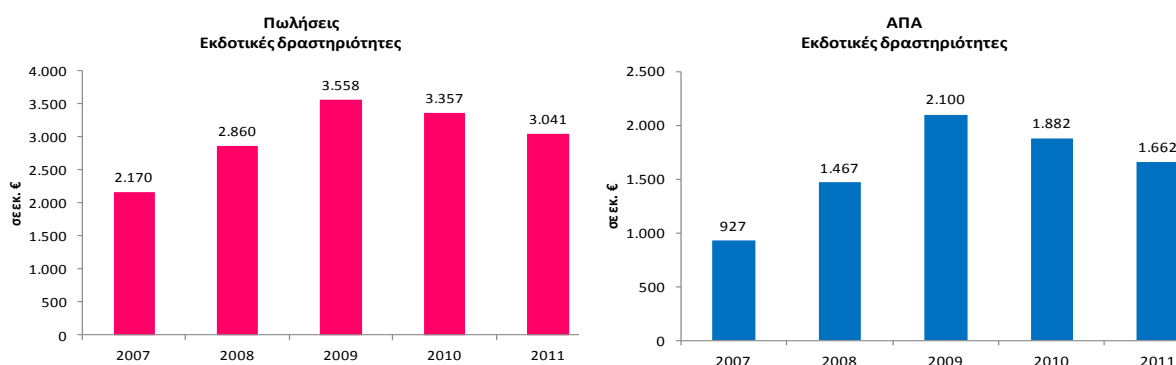
Ενδιαφέρουσα και θετική εξέλιξη, συγκριτικά με την προηγούμενη έκδοση της μελέτης, είναι ο υψηλός αριθμός εργαζομένων στα καταλύματα το β' τρίμηνο του 2014, που είναι ο υψηλότερος αριθμός για β' τρίμηνο από το 2008. Ο κλάδος παρουσιάζει έντονη εποχικότητα με το γ' τρίμηνο να είναι το υψηλότερο σημείο κάθε έτους σε απασχόληση. Τάσεις ανάκαμψης στις θέσεις εργασίας εμφανίζονται και στις υπηρεσίες εστίασης.

Πηγή: Eurostat

3.3.5 Εκδοτικές δραστηριότητες

Στην ΕΕ ο κλάδος εκδοτικών δραστηριοτήτων παρουσιάζει οριακή μείωση (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό -1,0% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός ελαφρά χειρότερος από το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα παρουσιάζει αστάθεια, με το 2008 και 2009 να διαφαίνεται ανάπτυξη ακολουθούμενη από ύφεση το 2010 και 2011 με βάση τις πωλήσεις. Οι θέσεις εργασίας έχουν επίσης μειωθεί στο μισό από το 2009 και μετά. Ειδικά τα τελευταία τρίμηνα, οι θέσεις εργασίας μειώνονται συνεχώς.

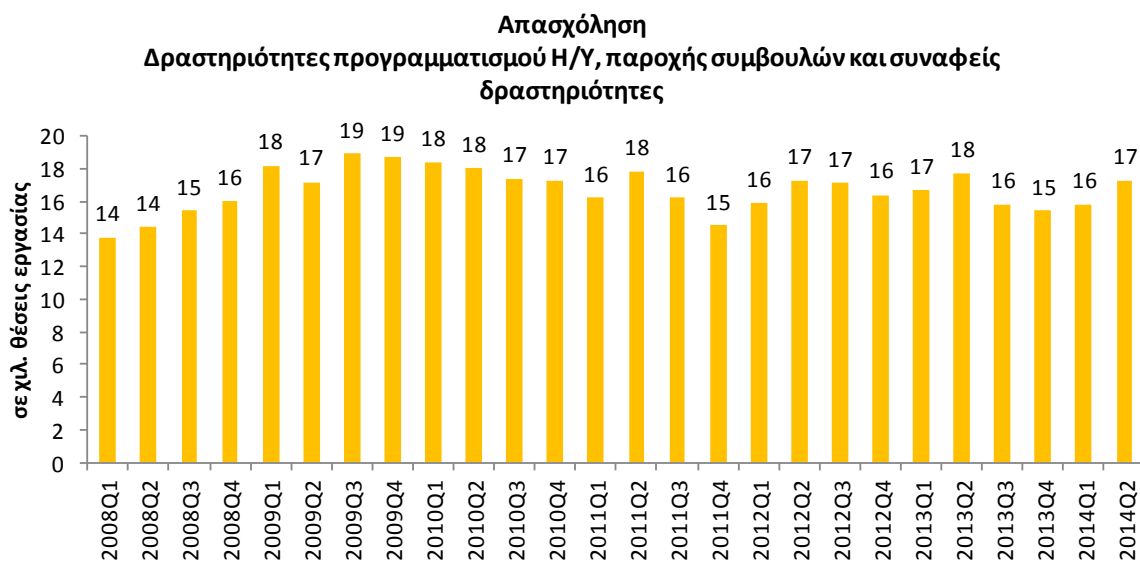
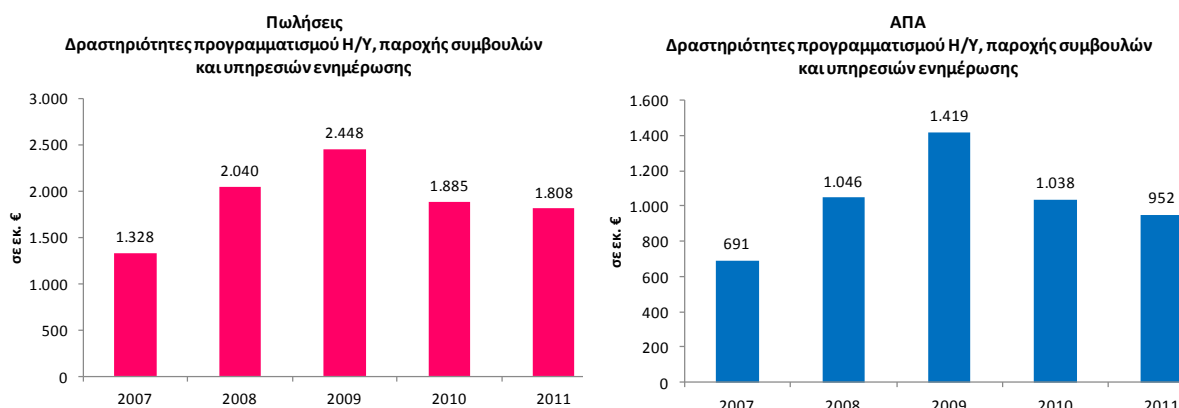

Πηγή: Eurostat

3.3.6 Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες

Στην ΕΕ ο κλάδος έχει αναπτυχθεί (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,3% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός αρκετά υψηλότερος από το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα το 2010 και 2011 με βάση τις πωλήσεις και την ΑΠΑ ήταν έντονα αρνητική καθώς μεγάλο μέρος των πωλήσεων αφορά σε εταιρικούς πελάτες που περιορίσαν τις επενδύσεις τους σε πληροφοριακά συστήματα με την έναρξη της κρίσης. Με βάση τις θέσεις εργασίας όπου υπάρχουν

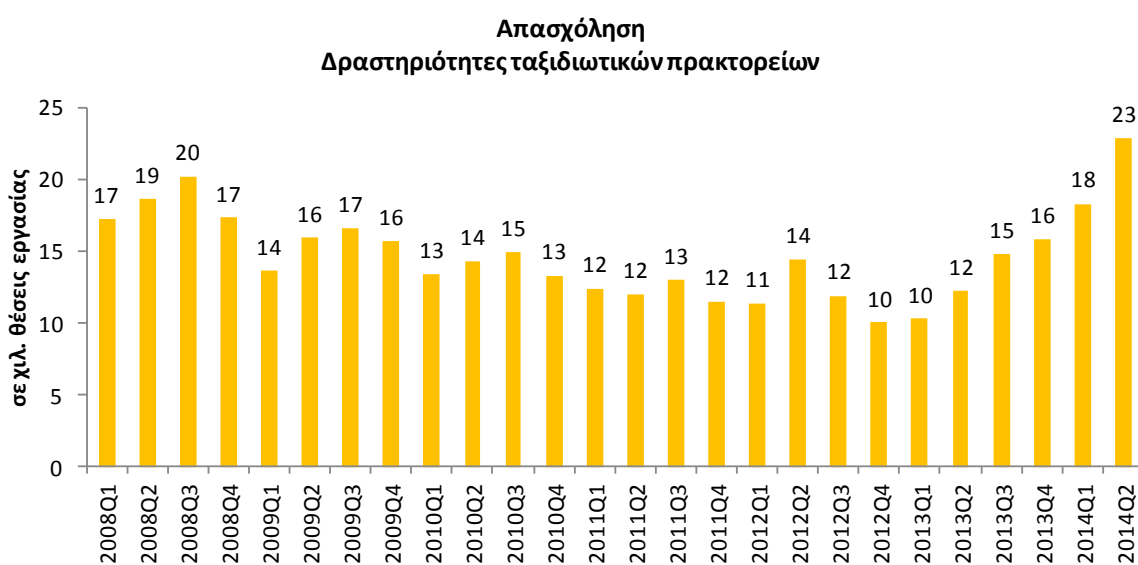
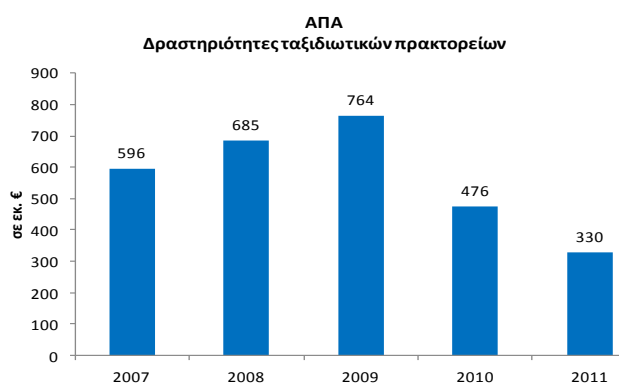
πιο πρόσφατα στοιχεία, υπάρχει μεγαλύτερη σταθερότητα χωρίς να διαμορφώνεται κάποια τάση τα τελευταία έτη.

Πηγή: Eurostat

3.3.7 Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες

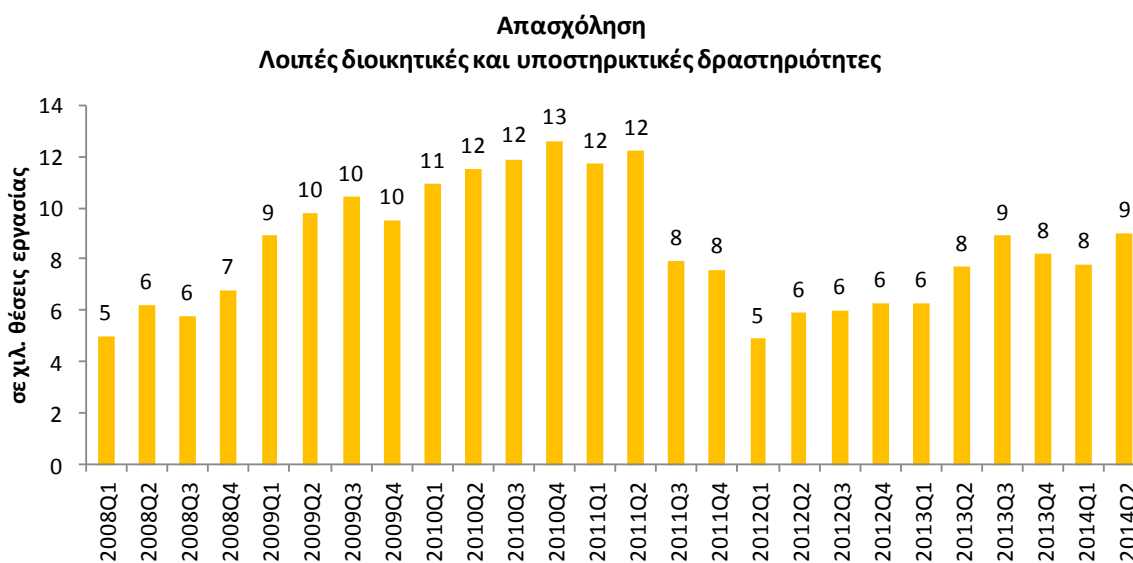
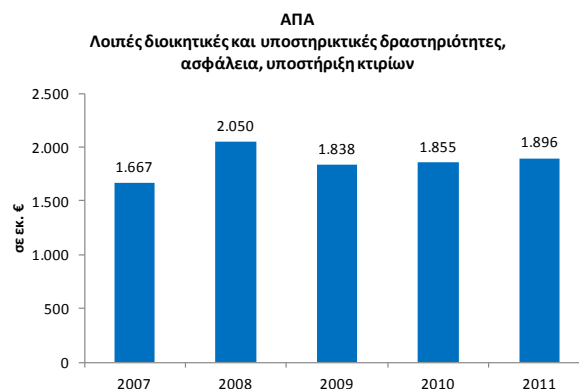
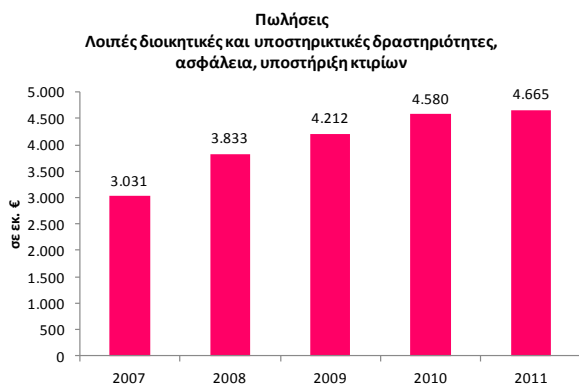
Στην ΕΕ ο κλάδος ταξιδιωτικών πρακτορείων παρουσιάζει μείωση (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό -1,4% από το 2007 έως το 2011, χαμηλότερο έναντι του συνόλου της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα είναι έντονα αρνητική με βάση τις πωλήσεις και την ΑΠΑ (-40% έως -50%) το 2010 και 2011. Με βάση τις θέσεις εργασίας όμως, εμφανίζεται από το 2012 και μετά μία ισχυρή ανάκαμψη.

Πηγή: Eurostat

3.3.8 Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις

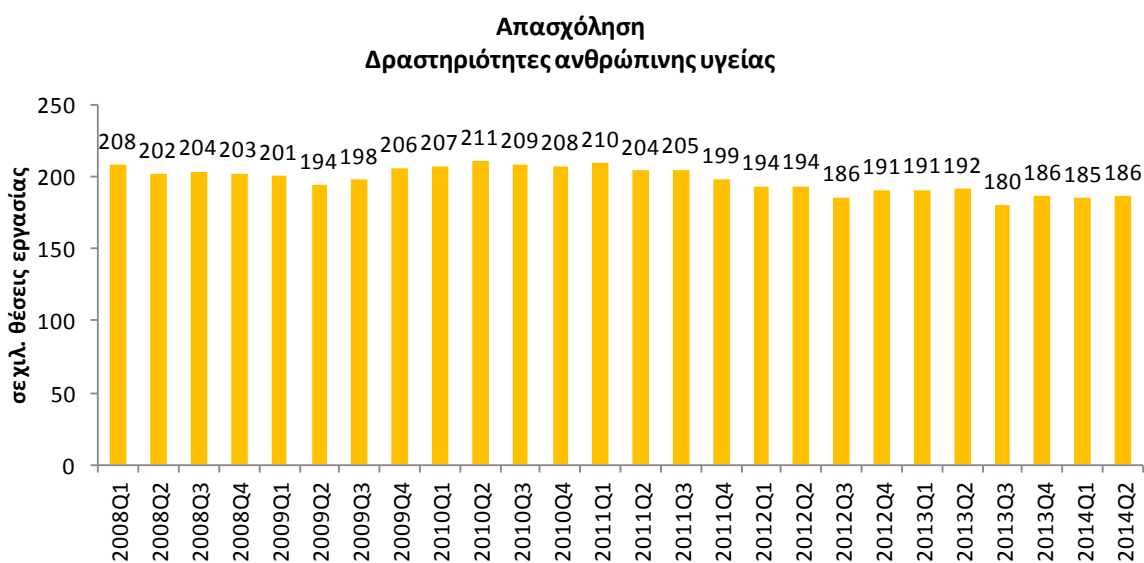
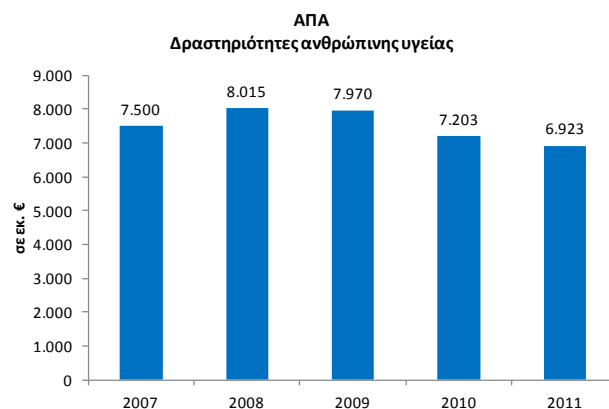
Στην ΕΕ ο κλάδος έχει αναπτυχθεί (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,5% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός υψηλότερος από το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα είναι θετική με βάση τις πωλήσεις έως και το 2011 παρά την οικονομική κρίση και στάσιμη με βάση την ΑΠΑ. Αστάθεια παρουσιάζεται στον αριθμό των θέσεων εργασίας με διαφαινόμενη μία τάση αύξησης τα τελευταία τρίμηνα.

Πηγή: Eurostat

3.3.9 Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας

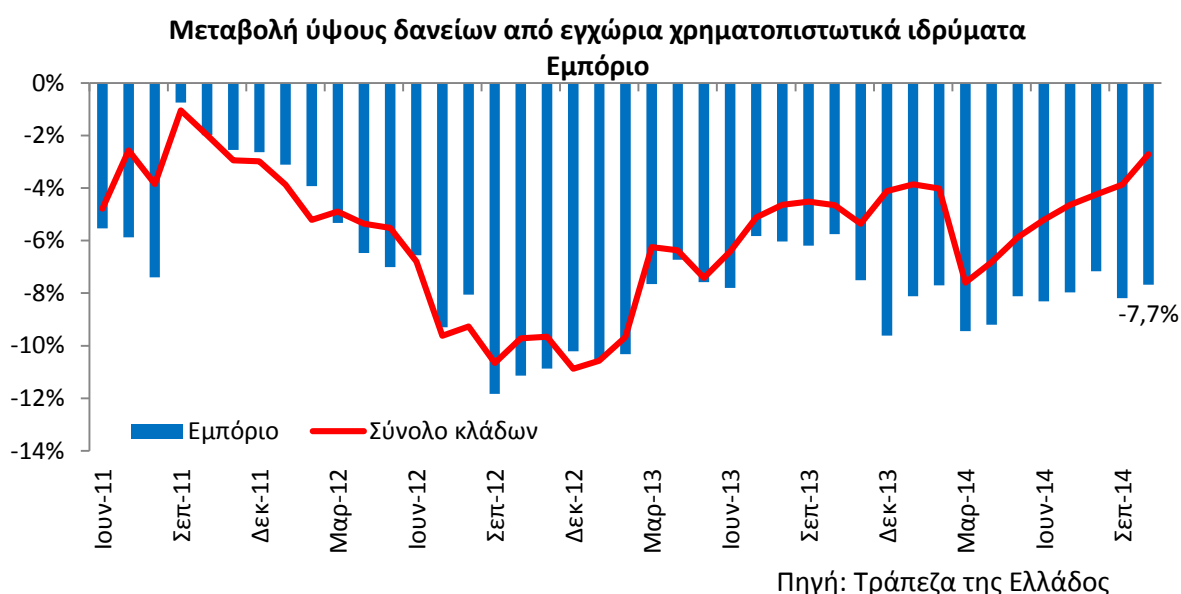
Στην ΕΕ ο κλάδος υγείας έχει αναπτυχθεί (με βάση την ΑΠΑ) με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,5% από το 2007 έως το 2011, ρυθμός αρκετά υψηλότερος από το σύνολο της οικονομίας (-0,1%). Η πορεία του κλάδου στην Ελλάδα είναι αρνητική με απώλειες τόσο σε πωλήσεις (-15% χωρίς να περιλαμβάνονται τα έτη 2012 και 2013), όσο και σε θέσεις εργασίας (~25 χιλ. λιγότεροι εργαζόμενοι) τα τελευταία έτη. Τα τρία τελευταία τρίμηνα, παρουσιάζονται τάσεις σταθεροποίησης στις θέσεις εργασίας.

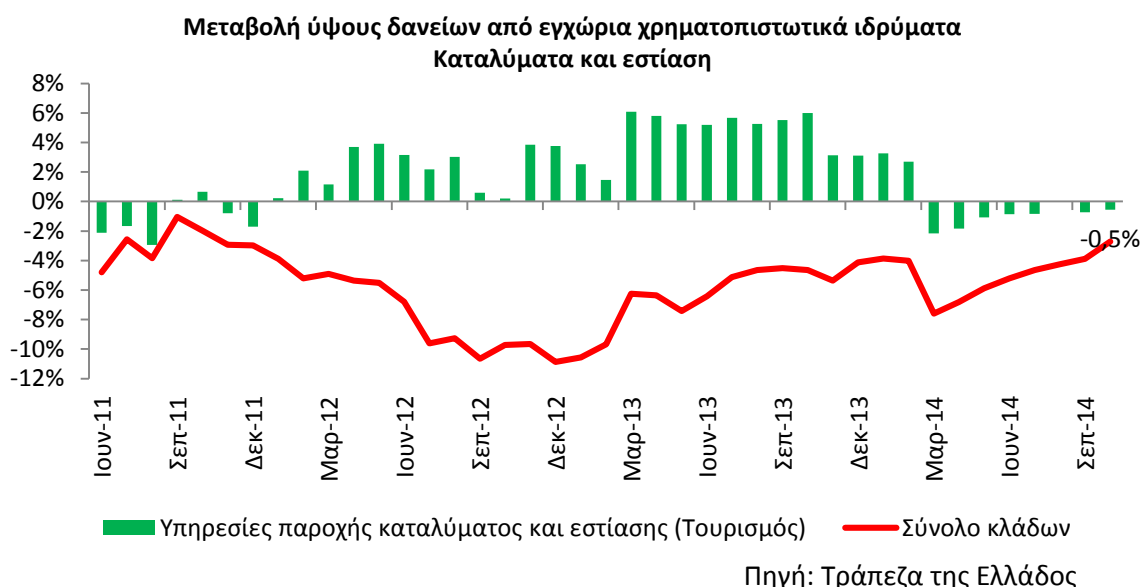
Πηγή: Eurostat

3.4 Ρευστότητα

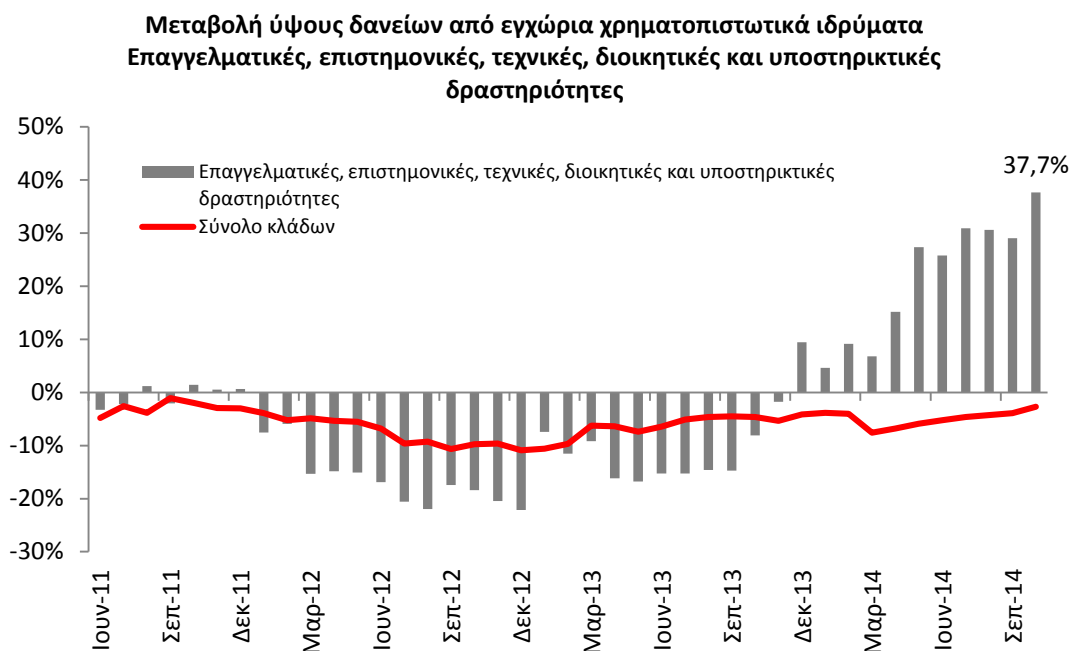
Η παροχή ρευστότητας από το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάκαμψη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την υλοποίηση επενδύσεων. Το συνολικό ύψος δανείων μειώνεται για το σύνολο της οικονομίας, ωστόσο όπως φαίνεται από τα ακόλουθα διαγράμματα, σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει ενδιαφέρον από τον εγχώριο τραπεζικό τομέα για χρηματοδότηση. Οι κλάδοι που παρουσιάζονται είναι μόνο τρεις καθώς δεν υπάρχει η απαιτούμενη συνάφεια των κλάδων στα διαθέσιμα στοιχεία με τους κλάδους κατά NACE2 όπως επιλέχθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης.

Το εμπόριο ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό το σύνολο της οικονομίας σε αδυναμία χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα. Αντίθετα, ο κλάδος του τουρισμού και της εστίασης έχει τα τελευταία έτη αυξημένη πρόσβαση σε δανεισμό αν και τους πρώτους μήνες του 2014 εμφανίζεται μία ήπια κάμψη.

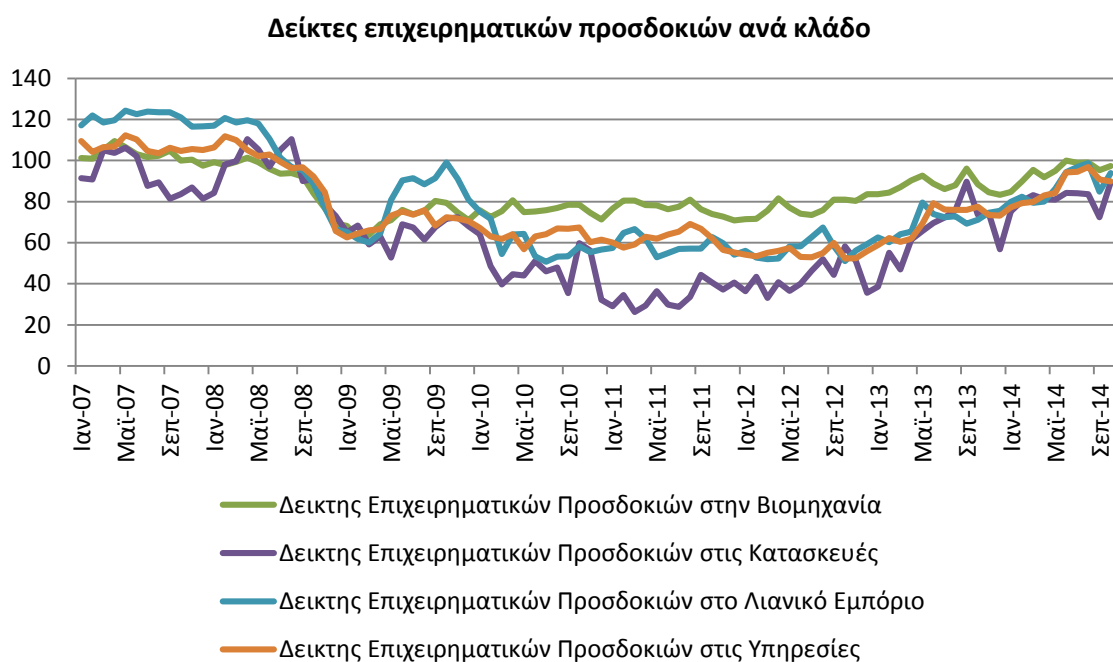
Ο κλάδος επαγγελματικών, επιστημονικών, τεχνικών, διοικητικών και υποστηρικτικών δραστηριοτήτων παρουσιάζει σημαντική αύξηση του δανεισμού από το τέλος του 2013 και μετά.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

3.5 Επιχειρηματικές προσδοκίες

Όλοι οι επιμέρους κλάδοι παρουσιάζουν ανάκαμψη στις επιχειρηματικές προσδοκίες κατά το 2013 και το αρχικό 10μηνο του 2014. Απότομη κάμψη εμφανίστηκε το Σεπτέμβριο στις προσδοκίες όλων των κλάδων, η οποία όμως αποδείχθηκε προσωρινή καθώς αντιστράφηκε τον Οκτώβριο. Η μεταβολή από το χαμηλότερο σημείο της οικονομικής κρίσης είναι εντονότερη στις κατασκευές, ενώ περισσότερο αισιόδοξη παραμένει εδώ και 4 έτη η βιομηχανία, ενδεχομένως λόγω της δυνατότητας εξαγωγών που αντισταθμίζει εν μέρει την επίδραση της πολύ χαμηλής εγχώριας ζήτησης. Τους τελευταίους μήνες παρουσιάζεται σύγκλιση των προσδοκιών μεταξύ των κλάδων.

Πηγή: IOBE

4. ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Το 2014, με βάση τα τελευταία στοιχεία, είναι το πρώτο έτος ανάκαμψης για την ελληνική οικονομία μετά από τη βαθύτερη ύφεση στην ιστορία της. Η ύφεση ξεπέρασε το 27% ενώ η ανεργία έφτασε στο χειρότερο σημείο της το 28%. Από την αρχή του έτους όμως το ΑΕΠ αυξάνει (εκτίμηση για το σύνολο του 2014 στο 0,6%), ενώ μειώνεται η ανεργία. Το 2015 από το ΔΝΤ εκτιμάται ότι η ανάκαμψη θα επιταχυνθεί στο 2,9%.

Κινητήρια δύναμη στην ανάκαμψη φαίνεται να είναι η ιδιωτική κατανάλωση και οι εξαγωγές υπηρεσιών και ειδικότερα του τουρισμού. Η ιδιωτική κατανάλωση υποστηρίζεται από την αύξηση της απασχόλησης (0,9% τον Αύγουστο συγκριτικά με το προηγούμενο έτος) ενώ διαφαίνεται και ότι οι μισθοί σταθεροποιούνται.

Οι επενδύσεις υπολείπονται αλλά δείχνουν και αυτές να σταθεροποιούνται μετά από τη μείωση τους κατά 70% κατά την περίοδο της ύφεσης. Η βιομηχανική παραγωγή όμως συνεχίζει να περιορίζεται, δείχνοντας αδυναμίες σε ότι αφορά στη δυνατότητα του δευτερογενούς τομέα να ανταγωνιστεί διεθνώς, ενώ η στασιμότητα στην ευρωζώνη περιορίζει τη ζήτηση από το εξωτερικό.

Οι πολιτικές εξελίξεις αποτελούν βασικό παράγοντα αβεβαιότητας για το άμεσο μέλλον, καθώς η προκήρυξη της προεδρικής εκλογής και το ενδεχόμενο βουλευτικών εκλογών προκάλεσαν σημαντική πτώση στις χρηματαγορές. Η ανάκαμψη είναι εύθραυστη και εξαρτάται από την πολιτική σταθερότητα αλλά και από το τέλος της πολιτικής λιτότητας και από την επίτευξη μακροχρόνιας συμφωνίας με τους δανειστές της χώρας για την αναχρηματοδότηση του χρέους.

Η χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις συνεχίζει να περιορίζεται (-37% τον Οκτώβριο συγκριτικά με το προηγούμενο έτος), παρά την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, με αρνητικό αποτέλεσμα στις επενδύσεις, την οικοδομή και τις εξαγωγές. Οι αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος συνεχίζουν να αποτελούν τροχοπέδη για τη βιωσιμότητα της ανάκαμψης. Οι αντιδράσεις της Γερμανίας στις προθέσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας να αγοράσει κρατικά ομόλογα σε μεγάλη έκταση για την αντιμετώπιση του αποπληθωρισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δεν διευκολύνουν την άσκηση μίας αποτελεσματικής νομισματικής πολιτικής και συνδέονται με τη γενικότερη έλλειψη ρευστότητας στην Ελλάδα και την ευρωζώνη.

Η Αθήνα έχει πληγεί από την οικονομική κρίση με τους περισσότερους δείκτες για την Αττική να έχουν ακολουθήσει ανάλογη πορεία με αυτή της χώρας. Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην Αττική είχε ξεπεράσει κατά 16% αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2009 και με βάση τα τελευταία στοιχεία είναι πλέον χαμηλότερο. Αξιοσημείωτη είναι η πτώση στην αγορά ακινήτων, με τον κλάδο της οικοδομής να έχει πληγεί βαθιά. Στα θετικά της Αττικής για τις μελλοντικές της δυνατότητες είναι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού συγκριτικά τόσο με την Ελλάδα όσο και με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι κλάδοι ενδιαφέροντος για το Δήμο Αθηναίων παρουσιάζουν μικτή εικόνα σε εθνικό επίπεδο τα τελευταία έτη. Το λιανικό και χονδρικό εμπόριο σημειώνουν μεγαλύτερη πτώση από την οικονομία στο σύνολο, ενώ τα ταξιδιωτικά πρακτορεία αντιμετωπίζουν δομικές προκλήσεις στη δραστηριότητά τους λόγω του διαδικτύου. Οι εκδοτικές δραστηριότητες, η παραγωγή λογισμικού, οι διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες εμφανίζουν ανάπτυξη μέσα στην οικονομική κρίση. Τέλος, η υγεία,

ο τουρισμός και η εστίαση είχαν πληγεί από την ύφεση αλλά εμφανίζουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα. Με βάση στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων, καθώς και της απασχόλησης είναι σαφές ότι ο τουρισμός ανακάμπτει το 2014 και ενισχύει την οικονομία συνολικά με τη δυναμική του.

Τα χαρακτηριστικά της νέας περιόδου ανάπτυξης στην εισέρχεται η Ελλάδα, δεν είναι ακόμα διακριτά. Το παραγωγικό μοντέλο της χώρας αποδείχθηκε ότι δεν ήταν βιώσιμο αλλά δεν έχει τροποποιηθεί ουσιαστικά από την κρίση, καθώς σχεδόν όλες οι επιχειρηματικές δραστηριότητες αντιμετώπισαν την ύφεση. Η ανάκαμψη θα αναδείξει τους δυναμικούς κλάδους που θα δώσουν ώθηση στην οικονομία στο μέλλον. Στις επόμενες εκδόσεις της μελέτης αυτής θα διαφανεί καλύτερα η διάρθρωση που θα έχει το μελλοντικό παραγωγικό μοντέλο της χώρας.